

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DİNİ YÖNELİM, KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETE DUYARLILIK

ÖMER KURTULUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŐA
2018

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**DİNİ YÖNELİM, KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE
ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETE DUYARLILIK**

ÖMER KURTULUŞ
20166055

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŐMANI
Prof. Dr. FATMA GÜL CİRHİNLİOĞLU

LEFKOŐA
2018

KABUL VE ONAY

Ömer Kurtuluş tarafından hazırlanan “Dini Yönelim, Kişilik Özellikleri ve Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık” başlıklı bu çalışma, 15/08/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Yeterlik Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Prof. Dr. FATMA GÜL CİRİNLIOĞLU (Danışman)
Üniversite Adı ve Bölümü

Ünvan, Ad, Soyad (Başkan)
Üniversite Adı ve Bölümü

Ünvan, Ad, Soyad
Üniversite Adı ve Bölümü

Ünvan, Ad, Soyad
Üniversite Adı ve Bölümü

Ünvan, Ad, Soyad
Üniversite Adı ve Bölümü

Ünvan, Ad, Soyad
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih

İmza

Ad, Soyad

TEŞEKKÜR

Çalışmam ve yüksek lisans öğrenimin boyunca bana her zaman destek olan tez danışmanın ve değerli hocam Prof. Dr. Fatma Gül Cirhinlioğlu'na değerli katkıları, bana olan güveni ve üzerimdeki büyük emeği için yürekten teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim süresince kendilerinden çok şey öğrendiğim değerli hocalarım Prof. Dr. Mehmet Çakıcı, Prof. Dr. Ebru Çakıcı, Yrd. Doç. Dr. Deniz Ergün, Öğr. Gör. Gönül Taşçıoğlu ve Uzman Psikolog Meryem Karaaziz'e teşekkür ederim.

Tez çalışmamda yardımlarını benden esirgemeyen değerli arkadaşlarım Veysel Büyükkateş, Adil Elçi ve Didem Demirşahin'e teşekkür ederim.

Son olarak, sevgilerini ve desteklerini hayatım boyunca bana hissettiren sevgili ailem, eşim Şevval Kurtuluş'a, sevgili annem Aysel Kurtuluş'a, sevgili babam İbrahim Halil Kurtuluş'a ve kardeşlerim İrem Kurtuluş ve Emre Kurtuluş'a teşekkür ederim.

ÖZ

DİNİ YÖNELİM, KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETE DUYARLILIK

Bu çalışma dini yönelim, kişilik özellikleri ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasındaki ilişkilerin ve bu değişkenlerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, medeni durum ve çocuk sayısı değişkenleri ile ilişkisinin incelendiği ilişkiyel tarama modelinde bir araştırmadır. Ayrıca bu çalışmada, araştırmada kullanılan değişkenler ile çocuğa yönelik şiddete duyarlılığı yordamasını amaçlayan bir regresyon modeli de oluşturulmuştur. Çalışmanın örneklemini Cizre’de yer alan ortaokullardan rastgele seçilen 5 ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin aile bireyleri arasında bulunan 18 yaşından büyük 434 kişi oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, DYÖ, Beş Faktör Kişilik Ölçeği ve Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda dini yönelimin cinsiyete göre farklılaşmadığı fakat medeni durum, eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca, dini yönelimin alt faktörlerinin yaş ve çocuk sayısı ile farklı ilişkiler gösterdiği tespit edilmiştir. Beş faktör kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık ve özdenetimliliğin cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre farklılaştığı fakat göre farklılaştığı fakat dışadönüklük, nörotiklik ve deneyime açıklığın bu değişkenlerle ilişki bakımından farklı özellikler gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, beş faktör kişilik özelliklerinin yaş ve çocuk sayısı ile farklı ilişkiler gösterdiği tespit edilmiştir. Çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın cinsiyet, eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre farklılaşmakta iken medeni duruma göre farklılaşmadığı görülmüştür. Çocuğa yönelik şiddete duyarlılık ile çocuk sayısı değişkeni arasında negatif yönde bir ilişki var iken, çocuğa yönelik şiddete duyarlılık ile yaş değişkeni arasında herhangi bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Son olarak, çocuğa yönelik şiddete duyarlılığı yordamayı amaçlayan ve araştırmada kullanılan değişkenlerle oluşturulan modelin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıktaki varyansın %40’ını açıkladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dini yönelim, kişilik özellikleri, çocuğa yönelik şiddete duyarlılık

ABSTRACT

THE RELATIONSHIPS BETWEEN RELIGIOUS ORIENTATION, PERSONALITY TRAITS AND VIOLENCE SENSITIVITY TOWARDS CHILDREN

The aim of this study is to investigate the relationships between religious orientation, personality traits and violence sensitivity towards children. In addition, whether there is a relation between these variables and gender, age, education level, income level, marital status and number of children or not is investigated. Research model of this study is correlational research. The sample of this study includes 434 participants who are chosen from family members of students studying in the 8th grades that are chosen randomly from 5 middle schools that are located in Cizre. In this study, Religious Orientation Scale, Five Factor Personality Traits Scale and Violence Sensitivity Towards Children Scale was used as data collection tool. As a result of analysis, it was found that religious orientation significantly differentiates according to marital status, education level and income level but not significantly differentiates according to gender. In addition, it was found that sub-factor of religious orientation has different relationships with age and number of child. It was found that agreeableness, conscientiousness significantly differentiates according to gender, marital status, education level and income level but it was found that extraversion, neuroticism, and openness have different relationships between these variables. In addition, it was found that sub-factor of five factor personality traits has different relationships with age and number of child. It was found that violence sensitivity towards children scale significantly differentiates according to gender, education level and income level but not significantly differentiates according to marital status. In addition, it was found that there is a negative relationship between violence sensitivity towards children and number of child but there is no relation between violence sensitivity towards children and age. Lastly, regression model which tries to explain violence sensitivity towards children explains % 40 variance of violence sensitivity towards children.

Keywords: Religious orientation, personality traits, violence sensitivity towards children

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO DİZİNİ	x
ŞEKİL DİZİNİ	xi
KISALTMALAR	xii
1. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç	3
1.3. Önem	4
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
2. BÖLÜM	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Dini Yönelim	6
2.1.1. Dinin Tanımı	6
2.1.2. Psikolojik Açıdan Din	7
2.1.3. Dindarlık	7
2.1.4. Dindarlığın Boyutları	9

2.1. 5. Dini Yönelim.....	9
2.2. Beş Faktör Kişilik Modeli	10
2.2.1. Beş Faktör Kişilik Modelinin Özellikleri	13
2.2.1.1. Dışadönüklük.....	13
2.2.1.2. Yumuşak Başlılık.....	14
2.2.1.3. Özdenetimlilik.....	14
2.2.1.4. Nörotiklik.....	15
2.2.1.4. Deneyime Açıklık.....	16
2.3. Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık.....	17
2.3.1. Şiddetin Tanımı.....	17
2.3.1.1. Şiddetin Sınıflandırılması	18
2.3.1.2. Şiddetin Etki ve Sonuçları	19
2.3.2. Çocuğa Yönelik Şiddet Olgusu	21
2.3.2.1 Çocuğa Yönelik Şiddet Türleri	25
2.3.2.1.1. Fiziksel Şiddet	25
2.3.2.1.2. Duygusal ve Sözel Şiddet.....	26
2.3.2.1.3. Cinsel Şiddet	28
2.3.2.1.4. Ekonomik Şiddet.....	30
2.3.2.1.5. İhmal	31
2.3.3. Çocuğa Yönelik Şiddetin Nedenleri	32
2.3.3.1. Aile Yapısı ve Ebeveynlerle İlgili Nedenler.....	32
2.3.3.2 Sosyo-Ekonomik Nedenler	35
2.3.3.3. Sosyal Kültürel Nedenler	36
2.3.3.4. Dinin Algılanma Biçimi İle İlgili Nedenler	38
2.3.4. Çocuğa Yönelik Şiddete Karşı Duyarlılık.....	40
2.4. İlgili Araştırmalar	40
2.4.1. Dini Yönelim ile İlgili Araştırmalar.....	40

2.4.2. Beş Faktör Kişilik Modeli İlgili Araştırmalar	41
2.4.3. Çocuğa Yönelik Şiddet ile İlgili Araştırmalar	45
3. BÖLÜM	48
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	48
3.1. Araştırmanın Modeli	48
3.2. Evren ve Örneklem	48
3.3. Veri Toplama Araçları.....	49
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	50
3.3.2. DYÖ (DYÖ)	50
3.3.3. Beş Faktör Kişilik Ölçeği (BFKÖ).....	50
3.3.4. Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği.....	51
3.4. Verilerin Analizi.....	51
4. BÖLÜM	55
BULGULAR	55
5. BÖLÜM	74
TARTIŞMA	74
6. BÖLÜM	83
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	83
6.1. Sonuçlar	83
6.2. Öneriler.....	87
EKLER	101
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu.....	101

Ek 2. Dini Yönelim Ölçeği.....	102
Ek 3. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği	103
Ek 4. Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği	104
ÖZGEÇMİŞ.....	105
İNTİHAL RAPORU	106
ETİK KURUL RAPORU.....	107

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Gerekli Örneklem Büyüklükleri	49
Tablo 2. <i>Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı</i>	55
Tablo 3. <i>Katılımcıların DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanlara ait tanımlayıcı istatistikler</i>	56
Tablo 4. <i>Katılımcıların cinsiyetlerine göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması</i>	57
Tablo 5. <i>Katılımcıların eğitim düzeylerine göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması</i>	59
Tablo 6. <i>Katılımcıların medeni durumlarına göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması</i>	62
Tablo 7. <i>Katılımcıların gelir düzeylerine göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması</i>	64
Tablo 8. <i>Katılımcıların Yaşları İle DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analizi Sonuçları</i>	67
Tablo 9. <i>Katılımcıların Çocuk Sayıları İle DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analizi Sonuçları</i>	68
Tablo 10. <i>Katılımcıların DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den Aldıkları Puanlar arasındaki korelasyonlar</i>	70
Tablo 11. <i>Cinsiyet, Yaş, Eğitim Düzeyi, Gelir Düzeyi, Medeni Durum, Çocuk Sayısı, Dini Yönelim Ve Kişilik Özelliklerini Değişkenlerine Göre Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılığın Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları</i>	72

ŞEKİL DİZİNİ

Şekil 1. Standardize Edilmiş Artık Değerler ile Standardize Edilmiş Yordanan Değerler İçin Saçılma Diyagramı	53
Şekil 2. Standardize Edilmiş Yordanan Değerler İçin Histogram Grafiği	54

KISALTMALAR

DYÖ: Dini Yönelim Ölçeği

BFKÖ: Beş Faktör Kişilik Ölçeği

ÇYŞDÖ: Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Çocuklara yönelik şiddet önemli bir insan hakları konusudur. Özellikle orta ve düşük sosyo ekonomik düzeydeki ülkelerde bu konuyla koruyucu faktörler ve şiddet risk faktörleri üzerinde önemli çalışmalar yapılmaktadır (Devries ve diğ., 2016). Aile içinde cezalandırma, zorlama, sevgisiz bırakma, aşağılama gibi gerginliği ve öfkeyi boşaltmak amacıyla çocuklara yöneltilen cinsel, fiziksel, ihmal ve duygusal şiddet niteliğindeki olumsuz her türlü davranış çocuğa yönelik şiddet olarak tanımlanabilir (Ayan, 2007). Şiddete maruz kalan çocukların gelişimleri olumsuz etkilenmekte, özellikle en güvenli hissetmeli gereken yer olan ev ve okul ortamlarında sözel, fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalabilmektedirler (Çetinkaya Yıldız ve Hatipoğlu Sümer, 2010).

Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın artırılmasıyla mümkündür. Duyarlık, zayıf bir etkiye karşı tepki gösterebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2018). Çocuğa yönelik şiddete duyarlı olmak, bu tür olaylara tepki gösterebilmenin de bir işareti olarak kabul edilebilir. Kültürel, çevresel ve bireysel birçok faktör şiddet davranışlarının gelişiminde etkili olduğu gibi şiddete yönelik duyarlılığın gelişiminde de etkilidirler. Şiddete karşı duyarlılığın gelişiminde kişinin şiddet eğiliminin farkedilmesi ve bu eğilimin kontrol altına alınması oldukça önemlidir (Özaltın, 2001).

Bireylerin çocuca yönelik şiddete duyarlı olması aldıkları eğitimle doğrudan ilgilidir. Eğitim hayatı içerisinde çocuca yönelik şiddetin olumsuzluğuna dair öğrenmeler edinen bireyin çocuca yönelik şiddete karşı duyarlılığın üst düzeyde olması beklenir. Alınan bu eğitime dini eğitim de dahi edilebilir. Bu eğitimin yansımaları ise bireyin dini yönelimi ölçülerek belirlenebilir.

Yönelim sözcüğü Türkçede “kişinin karşılaştığı sorunlu ve karışık durumlar karşısında belirlediği turum”, “kişinin bulunduğu yerin durumunu veya kendi durumunu başka yerlere göre belirleyebilme” gibi anlamlara gelmektedir (TDK, 2018). Dini Yönelimi ölçmeyi amaçlayan bir ölçekte geliştirmiş olan Allport ise yönelimi “kişinin çevresinde bulunan varlıklara ve durumlara vereceği tepki/cevap üzerinde canlı bir etkiye sahip deneyimler yoluyla şekillenmiş, düşünsel ve doğal hazır oluş hali” olarak tanımlamaktadır (Onay, 2004, 72,73).

Bireyin dini yönelimi, dini inanç ve dini bilgi seviyesine göre somut hale getirdiği davranış ve tutumları gözlenerek belirlenebilir. Başka bir deyişle, bir kişinin dindar olup olmadığı ya da dini yönelim düzeyi ancak o kişinin davranış ve tutumlarından yola çıkılarak tespit edilebilir (Coştu, 2009). Bu durumda dindar bir kişinin dine ait hükümleri hayatında uygulayacağını, bir başka deyişle, dini yönelim düzeyinin yüksek olacağı, ve mensup olduğu dinin çocuca yönelik şiddetle ilgili tavsiyelerini dikkate alacağı ifade edilebilir. Bu durumda bireylerin dini yönelim düzeyleri ile çocuca yönelik şiddete duyarlılık düzeyleri arasında bir ilişki bulunması beklenebilir

Çocuca yönelik şiddete karşı duyarlılığa etki edebilecek faktörlerden biri de kişilik özellikleridir. Kişilik özelliklerini ölçmek için birçok kuram geliştirilmiştir. Bunlardan biri de Beş Faktör Kişilik Kuramıdır. Bu araştırmada kişilik özellikleri bu kuram kapsamında incelenecektir.

Beş Faktör Kişilik kuramı dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk (öz disiplin), nevrotiklik ve gelişime açıklık şeklinde sıralanan beş boyuttan oluşmaktadır.

Dışa dönükler, kişiler arası ilişkilerinde daha yakın, eğlenceden hoşlanan, duygusal, konuşmayı seven kişiler iken, içe dönükler ise sessiz, utangaç, sıkılgan bireyler olarak görülmüştür (Girgin, 2007).

Uyumlu kişiler; ılımlı, iyi huylu, yardımsever, işbirlikçi, olgun, duygusal, kendine yetebilen, başkalarına karşı dikkatli, açıkgozlü, alçak gönüllü, sempatik, fedakar, esnek, güvenilir, yumuşak kalpli, hoşgörölü, kibar, arkadaş canlısı, samimi insanlar olarak görölmüşlerdir (Bono ve diğ., 2002).

Sorumluluk özelliği öz disiplin, başarı yönelimlilik, itaatkârlık, gibi özellikleri içinde barındıran bir boyut olup, sorumluluk düzeyi yüksek olan kişilerin dikkatli, başarma duygusu yüksek ve disiplinli, sorumluluk düzeyi düşük kişilerin ise dağınık, tembel, dikkatsiz oldukları ifade edilmiştir (Costa ve Mc Crae, 1995).

Nevrotiklik; endişeli, güvensiz, sinirli ve kaygı düzeyinin yüksek olması şeklinde tanımlamıştır. Nevrotikliğin zıttı ise duygusal denge olarak ifade edilmektedir. Duygusal denge düzeyi yüksek (nevrotizm düzeyi düşük) bireyler rahat, özgüven sahibi, sabırlı, eleştiriye açık, strese dayanıklı kişiler iken, duygusal denge düzeyi düşük bireyler ise endişeli, gergin, çekingen, güvensiz, kendisiyle barışık olmayan, kaygılı, saldırgan özellikler taşımaktadırlar (Günel, 2010).

Gelişime açıklık ise; meraklı, analitik düşünen, yaratıcı, bağımsız, geleneksel olmayan, liberal, ilgileri geniş, orijinal, cesur, hayal gücü kuvvetli, açık fikirli ve değişikliği seven gibi özellikleri bünyesinde bulundurmaktadır (Somer ve diğ., 2002).

Alanyazın incelendiğinde dini yönelim ve beş faktör kişilik özelliklerinin çocuşa yönelik şiddete duyarlığı etkileyebilecek faktörler oldukları görölmektedir. Aynı zamanda dini yönelim ve beş faktör kişilik özellikleri arasındada ilişki olabileceği düşünölmektedir. Buna rağmen üç değişkeni birlikte inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olması alanyazında bu konuda bir eksiklik olduğunun göstergesidir. Bu yüzden bu araştırmanın problemini, DYÖ, BFKÖ ve çocuşa yönelik şiddet arasındaki ilişkilerin incelenmesi oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı dini yönelim ve beş faktör kişilik özellikleri ve çocuşa yönelik şiddete karşı duyarlılık arasındaki ilişkilerin incelenmesi

oluşturmaktadır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Katılımcıların dini yönelim düzeyleri cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı fark göstermekte midir?
2. Katılımcıların dini yönelim düzeyleri ile yaş ve çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Katılımcıların beş faktör kişilik özellikleri cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı fark göstermekte midir?
4. Katılımcıların beş faktör kişilik özellikleri ile yaş ve çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Katılımcıların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyleri cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı fark göstermekte midir?
6. Katılımcıların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyleri ile yaş ve çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Katılımcıların dini yönelimleri, kişilik özellikleri ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
8. Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, medeni durum, çocuk sayısı, dini yönelim ve kişilik özellikleri çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyini anlamlı olarak yordamakta mıdır?

1.3. Önem

DYÖ, BFKÖ ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık psikoloji literatüründe ayrı ayrı değerlendirildiğinde çok çalışılan konular olsa da üç psikolojik yapının birlikte çalışıldığı çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan bu çalışma alanyazına önemli katkılar sağlayacaktır. Buna ek olarak, çalışma kapsamında çocuğa yönelik şiddete duyarlılığı yordaması amacıyla oluşturulan modelden elde edilen bulgular çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın artırılmasında pratik anlamda uygulayıcılara önemli katkılar sağlayacaktır.

1.4. Varsayımlar

Araştırmada kullanılan DYÖ katılımcıların dini yönelim düzeylerini doğru olarak ölçebilecek niteliktedir.

Araştırmada kullanılan Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği katılımcıların beş faktör kişilik özelliklerini doğru olarak ölçebilecek niteliktedir.

Araştırmada kullanılan Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği katılımcıların çocuğa yönelik şiddete duyarlılığını doğru belirleyebilecek niteliktedir.

Katılımcılar kişisel bilgi formu, DYÖ, Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği ve Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği'ni içtenlikle ve gerçek düşüncelerini yansıtacak biçimde yanıtlamışlardır.

Araştırma için seçilen örneklem evreni temsil edebilecek niteliktedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Cizre'de yaşayıp çalışmaya katılmayı kabul eden 18 yaşın üzerinde olan 434 katılımcıyla sınırlıdır.

Bu araştırma kişilik özellikleri bakımından Beş Faktör Kişilik Kuramı'yla sınırlıdır.

Bu araştırma dini yönelim bakımından dini yönelimin içsel ve dışsal dini yönelim olarak iki boyuttan oluştuğunu kabul eden Alport'un dini yönelim kuramıyla sınırlıdır.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, dini yönelim, beş faktör kişilik modeli ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılığa ait kavramsal çerçeve sunulmuştur.

2.1. Dini Yönelim

2.1.1. Dinin Tanımı

Din kavramının bugüne kadar birçok tanımı yapılmış olmakla birlikte bu tanımlar arasında mutlak bir uyuşma sağlandığını söylemek mümkün değildir. Dinin tanımında mutlak bir uzlaşma olmamasına rağmen toplumsal yön, psikolojik boyut ve kutsalla olan ilişki noktaları birçok din tanımında ortak noktalardır (Köse ve Ayten, 2012).

Din kelimesi Arapça kökenli bir kelimedir. Sözlük anlamı itibariyle itaat, yol, ceza, adet, üstünlük, millet, mükâfat gibi anlamlara gelmektedir. Kur'an'da ve Peygamber efendimizin hadislerinde birden çok farklı anlamda da kullanılan bu din sözcüğü bir yaratıcıya inanmayı, itaat etmeyi ve ibadet etmeyi, aynı zamanda ahlaken doğru davranışlar içerisinde bulunmayı, toplumsal düzenle uyumlu olmayı iyiliksever olmayı ve doğru yolda ilerleme anlamına gelmektedir (Ece, 2000). Din sözcüğü, İngilizce de "religion", Latince de ise kelimesi ile ifade edilmektedir. Latince de "religio" sözcüğü Tanrı'ya korku ve saygı ile bağlılık, tören ve ayinlere katılma, kendini ibadete verme gibi anlamlara gelmektedir (Peker, 2003).

2.1.2. Psikolojik Açıdan Din

Psikoloji sözlüğüne göre din; “İnsan davranışına yön, yaşama anlam veren kutsal veya doğaüstü bir (veya birden çok) güç ve yaratıcı kavramına dayanan bir inançlar, semboller ve törenler sistemidir.” (Budak, 2010).

Erikson ise dini önemli kelime ve imajlarla insan hayatının her yerini kaplayan, koyduğu kurallar ve açıkladığı prensipler ile mensupların tüm kaygı ve endişelerini gideren ve onlara aydınlık yolu gösteren bir iç dürtü olarak tarif etmiştir (Akt. Köylü, 2000). From ise dini hayati bir kaynak olarak görmekte ve “Bir grup tarafından paylaşılan düşünce ve eylem sistemi” olarak tanımlamaktadır (Wulff, 2004). Din psikoloğu olan R. Otto ise dini İnsanların kutsal gördükleri değerleri içlerinde yaşamaları ve yüceltmesi olarak tanımlamıştır. Bir başka deyişle, din kişinin tüm benliğini insanüstü bir varlığa yöneltmesi ve ona içten bir şekilde bağlanmasıdır (Akt. Yavuz, 2011). Tüm tanımlamalar birlikte değerlendirildiğinde psikolojik açıdan din, insanüstü özellikler atfedilen kutsal varlığın içte yaşatılması ve ona samimi bir şekilde bağlanması olarak tanımlanabilir.

2.1.3. Dindarlık

Din insanların yaşamlarını şekillendiren ilkeler bütünü iken; dini ilkelerin bireysel ve toplumsal yaşantıya aktarılması da dindarlık olarak tanımlanabilir. Yani dindarıktan söz ederken dini inançların tutum ve davranış yoluyla günlük hayatta yaşanması söz konusudur. Kişi inancıyla ilgili tutum ve kanaatlerini günlük yaşamına davranış olarak yansıtır. Dindar bir birey derken belirli inançlara, dini pratiklere ve dinin buyruklarına bağlı bir kişi betimlenir (Cirhinlioğlu, 2010).

Tüm dinler belirli davranışsal gereklilikler ve kısıtlamalar ileri sürer. Bu tür davranışsal gereklilikler ve kısıtlamalar da dinin kişisel (dua, namaz ve oruç vs.) ve toplumsal uygulamalarını şekillendirir (Bir dine bağlı olma ve dinsel etkinliklere katılma gibi) (Cirhinlioğlu, 2010).

Dindarlık bir dine ait inanç ve öğretilerin belirli bir zaman diliminde ve belli şartlar altında bir kişi veya belli bir grup tarafından yaşanmasını ifade eder. Dindarlık, kişi ya da toplumun dine bağlanma ve inanma derecesini gösteren

bir kavramdır. Bu yüzden, dindarlığın ve dinin koyduğu yasak ve kuralları davranışa yansıtmanın kişiye değiştiği ifade edilebilir (Hökelekli, 2007).

Davranışçı psikoloji ekolünün önemli temsilcilerinden Pavlov'a göre dindarlık bir güven arayışının ve içgüdüsel bir korunmanın ifadesidir. B. Malinowski ise dindarlığı sonsuzluk umudunun ve ölümsüzlük arzusunun ve sonsuzluk umudunun bir yansıması olarak tarif etmiştir. Erikson, Kohut ve Winnicott dindarlığı, anne-baba karakterinde bir Tanrının varlığında sığınma arayışı olarak tanımlamışlardır (Akt. Bahadır, 2011).

Türkiye'de dindarlık üzerine araştırma yapan araştırmacılar ise dindarlığı farklı olarak tanımlamışlardır. Köktaş (1993) dindarlığın, "Empirik bir konu olabilen, insanın mensup olduğu grubun uzlaşmasına uygun dini olarak nitelenebilen tutum, tecrübe, davranış tarzlarının bütünü" olarak algılanabileceğini ifade etmektedir. Okumuş'a (2002) göre dindarlık; "İnsanın iman-amel temelinde ortaya koyduğu dini tutum, deneyim ve davranış biçimi, yani inanılan dinin emir ve yasakları doğrultusunda yaşamayı ifade eden ve inanç, bilgi, tecrübe, duygu, ibadet, etki organizasyon gibi boyutları olan bir olgudur." Akgül (2004) ise dindarlığı, "Hayattan zevk alma ve mutluluk ile içi içe gerçekleşen inanç, duygu, algı ya da tutum ve davranışların bütünlüğü" şeklinde ifade etmektedir. Kirman (2004) ise dindarlığı, "Bir kişinin günlük hayatında dinin önemini ifade eden, kişinin dine inanma ve bağlanma derecesini gösteren bir kavramdır." olarak tanımlamıştır. Mehmedoğlu (2004) ise dindar insanın, "Her türlü davranışının sebeplendirilmesinde dini motiflerin etkisi altında davranışta bulunan kişi" olduğunu belirtmektedir. Tekin (2004) dindarlığı, "dinin insan hayatına nüfuz derecesi" şeklinde tanımlamıştır. Uysal'a ise dindarlığı, "İnançlı ya da her hangi bir dine mensup kişilerin dini yaşantıları" olarak tanımlamıştır (Uysal, 2006). Peker'e göre dindarlık, "Dinin bireyin hayatına yansımış halidir. İnanç, düşünce, duygu ve davranışlarında, kısaca hayatında dinin aldığı şekildir" (Peker, 2012).

İslam dinine göre dindarlık inanç ve davranış olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır. Birinci boyut olan inanç boyutu, bireyin Allah'ın birliğine, meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına, ahret gününe ve kaza ve kaderin Allah'tan geldiğine inanmayı içermektedir. İkinci boyut olan davranış boyutu ise, bireyin Allah'ın koymuş olduğu emir ve yasaklara karşı eksiksiz bir itaat

ve teslimiyetini, günlük hayatını bu emir ve yasaklara uyarak bunu davranışlarına yansıtmasını (zahiri/ameli boyut) içermektedir (Koroğlu 2012). Dindarlığın boyutlandırılması ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Aşağıda boyutlarına dair açıklamalar yapılacak fakat bu araştırma da benimsenen iki boyutlu yapı ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

2.1.4. Dindarlığın Boyutları

İlk başlarda birçok araştırmacı dindarlığı tek boyutlu olarak ele almıştır. Örneğin, Summer'ın dindarlık ölçeğinde, Thurstone ve Chave'in kiliseye karşı tutumların ölçülmesi amacıyla geliştirdikleri ölçeklerinde, Hall, Leuba, Starbuck ve William James'in dini davranış ve tecrübeye dair bilgi edinmek için yapmış oldukları çalışmada kullandıkları ankette dindarlık tek boyutlu bir yapı olarak değerlendirilmiştir. 1950-1960'lı yıllarda, dindarlıkla ilgili çalışmalar çoğaldıkça dindarlığın tek boyutlu olamayacağı görüşü ağırlık kazanmış ve iki boyutlu dindarlık yapısı araştırmacılar tarafından kabul görmüştür (Yıldız, 2001).

İki boyutlu dindarlık anlayışın en önemli temsilcisi G. Allport tur. Alport iki farklı dindarlık eğilimi olduğunu öne sürmüştü ve bunları içsel dindarlık ve dışsal dindarlık olarak adlandırmıştır. İçsel dindarlık, kişinin, dini hayatının amacı haline getirmesi, dinin emir ve yasaklarını içinden gelerek benimsemesi anlamına gelmektedir. Dışsal dindarlık ise, kişinin dinin emir ve yasaklarına içinden gelerek uymayıp, kendi dışsal çıkarları için uyuyormuş gibi yapması olarak tanımlanmaktadır. İçe dönük dindar bireyler için sevgi, saygı, hoşgörü, başkalarına karşı iyi niyetli olma gibi olumlu özellikler bulunurken, önyargı, ayrımcılık gibi olumsuz kavramlarda bulunmamaktadır. Dışa dönük dindarlarda da içe dönük dindarlarda bulunan özellikler fiziken görülebilmektedir. Fakat dışa dönük dindar bireyler bu özellikleri çıkarlarını korumak amaçlı kullanmaktadırlar. Özet olarak, içsel dindarlığın öze, dışsal dindarlığın ise şekle odaklandığı ifade edilebilir (Allport, 2004).

2.1. 5. Dini Yönelim

Yönelim sözcüğü Türkçede "kişinin karşılaştığı sorunlu ve karışık durumlar karşısında belirlediği turum", " kişinin bulunduğu yerin durumunu veya kendi durumunu başka yerlere göre belirleyebilme" gibi anlamla gelmektedir (TDK,

2018). Allport ise yönelimi “kişinin çevresinde bulunan varlıklara ve durumlara vereceği tepki/cevap üzerinde canlı bir etkiye sahip deneyimler yoluyla şekillenmiş, düşünsel ve doğal hazır oluş hali” olarak tanımlamaktadır (Onay, 2004). Yönelim kelimesinin yapılan araştırmalarda toplumsal yönelim, bireysel yönelim, dini yönelim benzeri çeşitli şekillerde kullanıldığı görülmektedir.

Bireyin bir objeye karşı yönelimini belirlemek, onun yönelim objesi hakkındaki değerlendirmelerinin belirlenmesiyle mümkündür. Bu belirleme işlemi de çeşitli yollarla yapılabilir. En çok başvurulan yöntem ise bireye yönelim objesi ile ilgili ifadelerin yer aldığı bir ölçeği doldurtmak ve bireyin ifadelere verdiği tepkiler neticesinde bireyin objeye karşı yönelimini tespit etmektir. Bireylerin dini yönelimini belirlemek içinde bu yöntem oldukça kullanışlıdır. Bireyin dini inanç ve dini bilgi seviyesine göre somut hale getirdiği davranış ve tutumları gözlenerek bireyin dini yönelimi hakkında bir fikir edinilebilir. Başka bir deyişle, bir kişinin dindar olup olmadığı ya da dini yönelim düzeyi ancak o kişinin davranış ve tutumlarından yola çıkılarak tespit edilebilir (Coştu, 2009).

Bireylerin dini yönelimlerini belirlemek için birçok DYÖ geliştirilmiştir. Bu ölçeklerin hepsinde bazı temel varsayımlar bulunmaktadır. Bu varsayımlar 1) Dindar bir birey Tanrıya inanır. 2) Birey sahip olduğu inancın etkisiyle ya mükafat beklentisiyle dini görevlerini eksiksiz yerine getirir, ya da cezalandırmayı göze alma veya affedilme umuduyla dini görevlerini ihmal eder. 3) Bu süreçte birey davranışlarıyla uyumlu duygular (güven, huzur, suçluluk, endişe vb.) yaşar (Onay, 2004, 443). Alport ve Ross bu varsayımları dikkate alarak dini yönelimi ölçmeyi amaçlayan bir ölçme aracı geliştirmişlerdir. Bu çalışmada da dini yönelim Alport ve Ross tarafından geliştirilmiş olan bu ölçek aracılığıyla ölçülecektir.

2.2. Beş Faktör Kişilik Modeli

Farklı bireylerin aynı olaylara farklı tepkiler vermeleri, verdikleri bu farklı tepkilerin sebeplerinin ne olabileceği psikolojinin ilgi alanına girmektedir. Psikoloji bilimi bireylerin aynı olaylara verdikleri bu farklı tepkilerin sebeplerinden birinin kişilik özellikleri olabileceğini öne sürmektedir (Hogan, 1996).

Kişilik kavramı, psikolojinin en çok incelenen konularından biridir. Kişilik kavramını inceleyen ve farklı şekillerde açıklamaya çalışan birçok yaklaşım vardır. Buna rağmen, psikologların üzerinde kesin olarak anlaşmaya vardıkları bir “kişilik” tanımı yapılamamıştır. (İnanç ve Yerlikaya, 2016). Bu nedenle, literatürde birçok kişilik tanımıyla karşılaşmak mümkündür.

Yirminci yüzyılın başlarından beri psikologlar tarafından birçok kişilik kuramı geliştirilmiştir. Bu kuramların her biri kişiliği farklı bir bakış açısıyla ele almış ve farklı varsayımlarda bulunmuştur (Champoux, 2010). Psikologlar kişiliği açıklamak maksadıyla farklı kuramlar geliştirmişlerdir. Bu kuramlar temelde kişilik kavramını farklı bir bakış açısıyla ele alsada kuramların kişilik kavramı konusunda uyum gösterdikleri konularda olmuştur (Somer, 1998).

Kişilik kavramının beş boyutlu bir psikolojik yapı olarak açıklanmaya çalışılması 1960’lı yıllarda başlamıştır. Kişilik kavramı ile ilgili çalışma yapan psikologlar 1980’li yılların sonuna doğru “Beş Faktör Modeli” ni öne sürmüşlerdir. Beş faktör modeli, kişilik kavramıyla ilgili o güne kadar yapılan çalışmalardan oluşan kişilik literatüründe karmaşık bilgileri düzenlemiş, kullanışlı ve anlamlı bir sınıflandırma sağlamıştır (Taggar, Hackett ve Saha, 1999). Bu yıllarda yapılan araştırmaların çoğu kişilik özelliklerin beş boyut tarafından açıklanabileceği fikri üzerinde birleşmiş ve bu beş boyutlu yaklaşımı Büyük Beşli (Big Five) olarak adlandırmışlardır (Friedman ve Schustack, 1999).

Kişilik kavramı 1960’lı yıllardan önce de incelenmiş ve kişilik kavramının beş boyutlu bir yapı olarak tanımlanmasında önceki çalışmalar temel oluşturmuştur. Beş boyutlu kişilik tanımına temel oluşturan ilk çalışma 1936 yılında Allport ve Odbert tarafından yapılmıştır. Allport ve Odbert İngilizce sözlüğü incelemiş ve sözlükte yer alan sözcüklerden bireylerin kişilik özelliklerini tanımlayan 18000 sözcük seçmişlerdir. Allport ve Odbert’in yaptıkları bu çalışma kişilik özelliklerini belirlemede oldukça önemli bir yer tutsa da herhangi bir sınıflamaya yer vermemesinden ve karmaşık olmasından ötürü eksik görülmüştür (Shaye, 2009).

Allport ve Odbert’in çalışmasından etkilenen Cattell 1943 yılında bu araştırmanın devamı niteliğinde bir araştırma yapmıştır. Cattell, Allport ve

Odbert'in 18000 kelimesi içinde 4500'üne yoğunlaşarak kişiliği bu sözcükler vasıtasıyla tanımlamaya çalışmıştır. Cattell daha önceki çalışmada eksik kalan sınıflandırmayı ise faktör analizini kullanarak gidermeye çalışmıştır. Cattell faktör analizini kullanarak 4500 kelimededen 180, 42 ve en sonunda 16 faktörlü bir kişilik yapısı elde etmiştir. Bu çalışma kişiliğin beş faktörlü bir yapı olarak tanımlanmasında en önemli adımlardan biridir (Shayle, 2009).

Allport ve Odbert (1936) ve Cattell'in (1943) çalışmalarından sonra kişilik kavramı ilk olarak Norman tarafından beş faktörlü bir yapı olarak açıklanmıştır. Bu faktörler Norman tarafından uyumluluk, dışa dönüklük, kültür, duygusal denge ve sorumluluk olarak adlandırılmıştır (Yoon, 1997).

Norman'ın çalışmalardan faydalanan Goldberg (1990) 1710 sıfatın yer aldığı, kişiliği ölçmeyi amaçlayan bir ölçme aracı hazırlamıştır. Goldberg bu çalışmasında ilk olarak 75 kümede yer alan 1431 sıfat kullanırken, daha sonraki çalışmalarında bunu 113 kümede 479 sıfat ve 100 kümede 339 sıfat şeklinde daraltmıştır. Goldberg çalışmalarının sonucunda beş faktör kişilik özelliklerini ölçmeyi amaçlayan biri 50 diğeri 100 maddeden oluşan iki farklı ölçek geliştirmiştir. Goldberg kendi tanımlamış olduğu bu beş faktörü, entelektüel hayal gücü, içe-dışa dönüklük, sorumluluk, duygusal denge, uyumluluk olarak adlandırmıştır (Akt. Apple, 2013).

Costa ve McCrae 1985 yılında yaptıkları çalışmalarında faktör olarak adlandırdıkları değişkenleri büyük örneklem üzerinde uygulamış ve çok yönlü ölçümler yaparak kişiliğin boyutlarını belirlemeye çalışmışlardır. Bu çalışmalar sonucunda ilk olarak kişiliğin üç boyutlu olduğu ve bu boyutların nevrotizm, deneyime açıklık ve dışa dönüklük olduğunu ifade etmişlerdir (Apple, 2013). Çalışmalarına devam eden Costa ve McCrae, daha sonraki çalışmalarında elde ettikleri bulgular neticesinde kişiliğin beş faktörden oluştuğunu belirtmişler ve bu faktörleri de dışadönüklük, duygusal dengesizlik, geçimlilik, açıklık ve sorumluluk şeklinde isimlendirmişlerdir (Akt. Somer ve Goldberg, 1999).

İngiliz dilinde beş faktör modeli üzerine pek çok çalışma yapılmış ve bu modeli destekleyici veriler sunulmuştur. Beş Faktör Modelinin geçerliliği dünyadaki diğer başka dillerde de araştırılmıştır. Kişilik tanımlayıcı terimlerle

ilgili alışmalar Flemenkçe, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Slovakça, İbranice, Macarca, ince, Filipince (Tagalog), Lehçe ve Rusça'da yapılmış ve büyük ölçüde modeli destekleyici veriler elde edilmiştir (Somer ve diğ., 2011).

Somer (1998) ve Somer ve Goldberg (1999), Türkçe sözlükte yer alan kelimelerden kişilik özelliklerini tanımlayan kelimelerle ilgili yaptıkları çalışma sonucunda beş faktör modelini destekleyici bulgular elde etmişlerdir. Birçok dilde yapılan benzer sözlük çalışmalarında beş faktör modelini destekleyici bulguların elde edilmesi, beş faktör modelinin kişiliğın tanımlanmasında evrensel bir model olduğunu göstermektedir (Burger, 2006).

2.2.1. Beş Faktör Kişilik Modelinin zellikleri

2.2.1.1. Dışadönüklük

Dışa dönük bireyler pasif değil etkindirler. Tekdüze hayattan hoşlanmazlar sürekli heyecan ararlar. Başka insanlarla iletişimleri kuvvetlidir. Başka insanlara karşı kendilerini rahatlıkla ifade edebilirler (McCrea ve Costa, 1985). Bu boyutun zellikleri Eysenck'in dışadönüklük boyutu ile büyük oranda benzeşmekte ve temelde heyecanlı, hayat dolu, konuşkan, neşeli, sosyal ve girişken olma gibi özellikleri içermektedir (McCrea ve Costa, 1992).

Royce ve Powel (1983) dışadnklğu sosyal soyutlamanın zıttı olarak tanımlamışlardır. Dışadönük kişilik boyutundan yüksek puan elde eden bireylerin cana yakın, enerjik, sosyal ilişkiler kurmaya açık kimseler olduğu söylenbilir (Lounsbury ve Gibson, 2009).

Caligiuri (2000) alışmasında dışadönük olup olmama durumunun farklı kültürlere bakışı nasıl etkilediğini araştırmıştır. Çalışma sonucunda dışadönük özelliklere sahip bireylerin farklı kültürleri tanımaya daha açık ve kültürel adaptasyonda daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Farklı araştırmacıların bu konuda yaptığı farklı araştırmalara rağmen elde ettikleri sonuçların birbirleriyle çelişmediği aksine birbirini desteklediği ve dışadönüklük konusunda alanyazında bir görüş birliğine varıldığı görülmüştür. Ayrıca dışadönüklük boyutunun Türk dilinde yapılan tanımlamasının da evrensel dışadönüklük tanımıyla uyumlu olduğu Somer'in

dışadönüklük üzerinde yaptığı çalışmalar neticesinde ortaya çıkmıştır (Somer ve diğ., 2011).

2.2.1.2. Yumuşak Başlılık

Beş faktör kişilik modelinde bir başka boyut ise yumuşak başlılık boyutudur. Yumuşak başlılık nazik, saygılı, esnek, güvenli, merhametli ve açık kalpli gibi özelliklerle tanımlanmaktadır (Somer ve diğ., 2011).

Costa ve McCrea (1980) yumuşak başlılığın düşmanlıktan şefkate uzanan bir çizgi boyunca kişiler arasındaki uyumun niteliğini değerlendirmek için kullanıldığını ifade eder. Buna göre, yumuşak başlılık boyutundan yüksek puan alan bir kişi yumuşak kalpli, güvenli, iyi huylu, bağışlayıcı, yardımsever, dürüst ve saf olarak tanımlanabilir. Bu boyuttan aldığı puan düşük olan kişi ise kaba, kötümser, güvensiz, intikamcı, işbirliğine kapalı, merhametsiz, çıkarıcı ve sinirli olarak tanımlanabilir.

Digman (1990) yumuşak başlılık boyutunun düşünceli, uzlaşmaya istekli ve dost canlısı bireyleri ifade ettiğini belirtmektedir. Bu boyutun özellikleri arasında kişiler arası ilişkilerde alttan alma, kendinden önce başkalarını düşünme, yatıştırma eğilimi, sıcakkanlı, sempatik, saygılı ve kibar olma yer almaktadır. Bu boyuttan yüksek puan alan bireyler işbirlikçi, güvenilir ve başkaları tarafından kolay sevilen olma eğilimi taşırken; düşük puan alan bireyler ise kıskanç, benmerkezci, kavgacı/tartışmacı olma eğilimindedirler.

2.2.1.3. Özdenetimlilik

Özdenetimlilik faktörünün alt boyutları, düzen, yeterlilik, başarı çabası, görevşinaslık, tedbirlilik ve öz disiplin ve olarak tanımlanmaktadır. Düzen alt boyutu, kişinin iyi bir şekilde organize olma ve çevresini düzenli tutma eğilimiyle ilgilidir. Düzen boyutu bazı kişilerde aşırı abartma sonucu karşımıza kompulsif bozukluk olarak çıkabilmektedir. Yeterlilik boyutuyla belirtilmek istenen kişinin makul, ehliyetli ve hünarlı olmasıdır. Görevşinaslık ise kendilerine verilen görevleri aksatmadan yapan görevlerine sadık kişilere ait bir özellik olarak gösterilmektedir. Öz-disiplin ise sıkılmaya ve dikkat dağıtıcı faktörlere rağmen bir görevi sürdürebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Öz-disiplinde en çok öne çıkan kavramın sabır olduğu

görülmektedir. Tedbirlilik ise planlı, ihtiyatlı ve dikkatli hareket etme anlamına gelmektedir (Costa, McCrae ve Dye, 1991).

MacDonald (1995) özdenetimlilik boyutunun hoş olmayan görevleri yaparken sabır gösterbilme, hazzı erteleyebilme, sorumlu ve güvenilir bir biçimde hareket etme ve detaylara dikkat etme gibi davranışları içerdiğini ifade etmektedir.

Johnson ve Ostendorf (1993) tedbirli olmak, kendini kontrol edebilmek, düzenli olmak, organizasyon becerisi yüksek olmak, titiz olmak, amaca yönelik olmak gibi özelliklerin özdenetimlilik faktörünün olumlu yönleri olduğunu, tepkisellik, düşüncesizlik, dikkatsizlik ve dürtü denetiminde güçlük gibi özelliklerin ise bu faktörün olumsuz yönleri olduğunu belirtmiştir.

2.2.1.4. Nörotiklik

Nörotiklik bir kişinin yaşadığı endişe, kızgınlık, sıkıntı, düşünmeden hareket etme, güvensizlik ve depresyonu ifade eder (Costa ve McCrae, 1992).

McCrae ve Costa (1991) kişilik psikologlarının, nörotiklik terimini, psikolojik huzursuzluğu deneyimlemeye yatkınlıkla karakterize edilen, normal bir kişilik boyutu olarak kullandıklarına işaret etmektedirler. McCrae ve Costa, nevrotik tanısı alan kişilerin bu boyutta yüksek puanlar aldıklarını ve ayrıca yüksek puanlar alanların daha sıklıkla çeşitli psikolojik bozuklukları gösterme eğiliminde olduklarını da belirtmektedirler. Ancak yazarlar nörotiklik boyutunun, normal gruptaki kişiliği anlamak açısından da büyük önem taşıdığına çünkü bu boyutun somatik şikâyetler, psikolojik olarak iyi hissetme, çeşitli başa çıkma mekanizmaları ve stresin algılanmasıyla yakından ilgili olduğuna dikkat çekmektedirler. Yazarlar psikolojik danışmanların bu boyuttaki özellikleri ele alıp değerlendirmeye özellikle ihtiyaç duyduklarını da belirtmektedirler.

McCrae ve Costa (1991), birçok araştırmacının nörotikliğin temelde anksiyete, depresyon, kızgınlık, sıkıntı gibi olumsuz duyguları kapsadığı yolunda fikir birliği içinde olduklarına işaret etmektedirler. Diğer bazı araştırmacıların da nörotikliği, rasyonel olmayan düşünceler ve başa çıkma mekanizmalarında yetersizlikle bağlantılı gördüklerini belirtmektedirler.

Yazarlar, bu boyutta yüksek puan alan kişilerin, daha sıklıkla karmaşık duygularla uğraşmak zorunda olduklarından, daha çok kuruntulu düşünceler ve düşmanca tepkiler gibi uygun olmayan başa çıkma mekanizmalarına başvurduklarını belirtir. Buna göre, bu kişiler, yaşadıkları duygularla uygunluk gösteren, kendini suçlama türünde düşüncelere daha sık kapılmaktadırlar.

Puher (2009), nörotik kişilik özelliklerine sahip bireylerin taşıdıkları özellikler genellikle, duygusal olarak tepkili ve reaktif, stresten kolay etkilenebilen, zorlayıcı ve tedirgin edici bir durum karşısında ortamı terk etme ve koşullardan uzaklaşma eğiliminde olma gibi özelliklerden oluşmaktadır. Bununla birlikte bu kişilik özelliğine sahip olan bireylerin içinde buldukları bu negatif duygular bireyde olayları anlama, problemlere çözüm önerileri sunma, sağlıklı olarak karar verebilme gibi yeteneklere zarar vermektedir. Nörotiklik özelliklerinin bireyde baskın olmadığı durumdaki kişilik özellikleri ise sakin, duygusal olarak daha durağan halde, öfkelenme düzeyleri düşük gibi özelliklerden oluşmaktadır.

Johnson ve Ostendorf (1993), olumsuz duygulardan uzaklığı işaret eden rahat ve yalnız olmama gibi özelliklerin duygusal denge faktörünün pozitif yönünden yük aldığını belirtmiştir.

2.2.1.4. Deneyime Açıklık

Beş faktör modelindeki, beşinci faktör araştırmacılarca üzerinde en az uzlaşmaya varılmış olan faktördür. Goldberg (1992), Digman ve Inouye (1986), Peabody ve Goldberg (1989), bu faktörü zekâ olarak isimlendirirken; Norman (1963) kültür, McCrae ve Costa (1992) ise deneyime açıklık olarak isimlendirmektedirler.

Costa ve McCrae (1992), gelişime açıklık ile ilgili kişilik özelliklerini analitik, karmaşık, liberal, geleneksel olmayan, hayal gücü kuvvetli, ilgileri geniş, cesur, değişikliği seven, merak, özgünlük, fikirlere açıklık ve sanata duyarlılık olarak belirtmiştir. Ayrıca, ölçülen zekânın, hem derecelenen zekâdan hem de gelişime açıklık boyutundan ayrı bir faktör olduğu sonucuna varmışlardır.

Burger (2006) göre gelişime açıklık faktörünü kişiler arası iletişime açık olmaktan çok deneyimlere açık olmak anlamında kullanmaktadır. Burger'a

göre, bu faktörü oluşturan özellikler arasında yeni görüşleri kabul etme isteği, güçlü bir hayal gücü, zihinsel merak ve çok yönlü düşünme gibi özellikler vardır. Bu faktörden yüksek puan alan kişiler bağımsız ve gelenek dışı düşüncelere sahiptirler. Bu boyuttan düşük puan alan kişiler ise daha gelenekçidirler.

Johnson ve Ostendorf (1993) meraklı olmak, analitik zekâyâya sahip olmak, ilgi alanlarının geniş olması, , kültürlü olmak, yenilikçi olmak, gibi gelişime açıklık özelliklerin faktörünün olumlu yönleri olduğunu fakat. Sıradanlık, kurallara körü körüne uyma, gelenekçi olma gibi özelliklerin de bu faktörün olumsuz yönünü oluşturduğunu ifade etmişlerdir.

Beş faktör kişilik kuramının alt boyutları olan dışadönüklük, yumuşak başlılık, deneyime açıklık, özdenetimlilik ve nörotizm aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Dışadönüklük eğilimi yüksek olan bireyler, konuşkan, sosyal, aktif ve iddialıyken; dışadönüklük eğilimi düşük olan bireyler temkinli, çekingen ve sıklıgandırılar. Yumuşak başlılık eğilimi yüksek olan bireyler, itaatkâr, sakin, işbirlikçi, cömert ve alçak gönüllüyken; yumuşak başlılık eğilimi düşük olan bireyler acımasız, sinirli, kuşkucu, katıdırlar. Deneyime açıklık eğilimi yüksek olan bireyler, yaratıcı, entelektüel, açık görüşlüyken; deneyime açıklık eğilimi düşük olan bireyler gelenekçi, gerçekçi ve duyarsızdırlar. Öz disiplin eğilimi yüksek olan bireyler, kusursuz, özenli/dikkatli, titiz ve sorumluluk sahibiyken; öz disiplin eğilim düşük olan bireyler dağınık, düzensiz ve sorumsuzdırlar. Nörotizm eğilimi yüksek olan bireyler, depresif, öfkeli, güvensiz, kaygılıyken; nörotizm eğilimi düşük olan bireyler duygusal açıdan dengeli, öz güvenli ve sakin ve olarak tanımlanmaktadır (Roccas, Sagiv, Schwartz ve Knafo, 2002).

2.3. Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık

2.3.1. Şiddetin Tanımı

Şiddet, tarihin her döneminde ve her toplumda farklı şekilde varlığını sürdürmüştür. Bugünde dünyanın her yerinde farklı şekillerde de olsa şiddet olaylarına rastlanmaktadır. Şiddet olgusu son derece karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu için, şiddeti anlamak için kelime anlamının

kökenlerine inmek ve şiddet için yapılan tanımlardan faydalanmak uygun olur.

Şiddet kelimesi Arapça kökenlidir. Şiddet “peklik, sertlik, sıklık” anlamlarına gelir. Şiddet kelimesi eski Yunancada bia kelimesi olarak geçmektedir. Bu kelimenin Almanca karşılığı ise Gewalt’tir. Ona yakın kelimeler ise “kuvvet, güç, çatışmak, sınırlamak, tehdit, zorlamaktır (Dursun, 2011). Oxford İngilizce Sözlüğü’nde şiddet; “bedensel zedelenmeye neden olma”, “bedene zor uygulama”, “bozma ya da uymama” “ kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama”, “büyük güç, sertlik ya da haşinlik, “kişisel duygularda sertlik” olarak farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Hobart, 1996). Budak (2000) ise şiddet kavramını “düşmanlık ve öfke duygularının, kişilere ve nesnelere yönelik fiili, yıkıcı fiziksel zor yoluyla dile getirilmesi” olarak tanımlamaktadır. Şiddet bazen fiziksel saldırı ile eş anlamlı kullanılmakta ve bu manasıyla bir kişinin bir başkasına acı çektirmek veya yaralamak amacıyla gerçekleştirdiği davranış olarak tanımlanmaktadır (İçli ve diğ., 1995). Aynı şekilde “insanları korkutmak, sindirmek için gerçekleştirilen olay ya da girişimler” de şiddet olarak nitelendirilir (Ünsal, 1996).

2.3.1.1. Şiddetin Sınıflandırılması

Sanatta, edebiyatta, medyada, sporda, okulda, ailede, iş yerinde, bir başka deyişle hayatın her yerinde karşılaştığımız şiddet, bu kavramı tanımlayanlar tarafından sınıflandırma yoluyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, şiddetle ilgili ilk sınıflandırma dar anlamda şiddet ve geniş anlamda şiddet olarak yapılmıştır. Dar anlamıyla şiddet, fiziksel olarak, bireylerin bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan gelen acı verici ve sert bir edim olarak nitelendirilmiştir. Bu durumda, cana, mala, bedensel bütünlüğe, sağlığa, bireysel özgürlüğe karşı bir tehdit oluşumu söz konusudur. Burada, yağma, yaralama, ırza tecavüz, adam kaçırma gibi başkasına yönelik şiddet örnekleri olduğu gibi, intihar girişimi gibi bireyin kendine zarar verici eylemleri de söz konusu olabilir (Ünsal, 1996)

Geniş anlamıyla şiddet, bireyler üzerindeki ruhsal ve fiziksel etkileri açıkça ölçülemeyen veya somut bir şekilde hissedilen baskılardır. Medya terörü, ekonomik şiddet, işsizlik, enflasyon, trafik korsanlığı, sağlıksız kentleşme,

çevrenin tahribi ve benzeri örnekler geniş anlamıyla şiddete örnek olarak verilebilir (Kocacık, 2001)

Şiddet ve Sağlık Konulu Dünya Raporun'da şiddet, eyleme maruz kalan kişiler açısından "kişilerarası şiddet", kişinin kendisine yönelik şiddet", kolektif şiddet" olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır (WHO, 2002).

Ergil (2001) şiddetin suç işlemeye yönelik olup olmamasına göre bir sınıflandırma yapmıştır. Ergil'e göre, hırsızlık, cinayetler, soygun veya silahlı saldırı, soykırım, tecavüz, sömürgeleştirme ve etnik temizlik suç olarak görülen şiddet örnekleridir. Ergil, suç sayılmayan şiddet biçimlerini de dolaylı şiddet olarak adlandırmıştır. Kronik yoksulluk, devamlı enflasyon, yönetimde kayırma, eğitimsizlik, yaygın trafik kazaları, yolsuzluk, ekonomik gücü planlamamak, çevre kısıymı veya siyasal nedenlerle köy kökenli yüz binlerce insanı göçe zorlayıp ve bu insanları kültür şokuna maruz bırakmak dolaylı şiddete örnek olarak gösterilebilir.

Gümüş (2007) Schwind ve Nortof'un şiddet tanımlamasına eklemeler yaparak şiddeti bireysel ve yapısal olmak üzere iki sınıfa ayırmıştır. Bireysel şiddet, psikik ve fiziki olmak üzere iki kategoride değerlendirilmektedir. Küfür, tehdit hakaret, kötü muamele, ayrımcılık ve benzeri davranışlar psikik şiddete örnek olarak gösterilebilir. Fiziki şiddet ise mala-eşyaya ve kişilere yönelik olmak üzere iki ayrılır ve yaralama, cinayet, tecavüz, rehin alma, mala-eşyaya zarar verme, yakma, dayak ve benzeri davranışları içerir. Yapısal şiddet kapsamında ise sosyal sistemin baskı unsurları veya toplumsal koşullar, hiyerarşi kurma, emir verme, görevli kılma, gelişim şansı vermeme, yoksun bırakma, işgal, egemenlik, terör, savaş, mafya, çete ve benzeri unsurlar vardır.

2.3.1.2. Şiddetin Etki ve Sonuçları

Şiddete maruz kalma durumunda, incinmeler, fiziksel yaralanmalar, diş kırıklıkları, hemotomlar, morarmış göz, burun dudak yaralanmaları, kronik ağrı, yanıklar, bıçak izleri, kırıklar, iç organlarda yaralanmalar, görme ve işitme kaybı ve beyi hasarı ortaya çıkabilmektedir (Conroy ve diğ., 1995)

Şiddet yalnızca fiziksel acı veya hasar oluşturmaz, aynı zamanda ruhsal acı da oluşturur. Riches (1989) ruhsal acının çoğunlukla sosyal itibarın kaybindan kaynaklandığını ifade eder. Sosyal itibarın kurtarılması ise kişinin misilleme yapması, bir başka ifadeyle, karşı saldırı yapması yoluyla gerçekleşir. Bu durumda şiddet konusunda kısır bir döngüye girilmiş olur. Çakıcı (2002), çocuklar ebeveynlerine güven duydukları ve onlara bağımlı oldukları için ebeveynlerinden şiddet görmek çocuklarda hem çaresizlik, hayal kırıklığı gibi duygu oluşumuna sebep olur hem de kendisine karşı uygulanan şiddete tepki veremediği için öfke birikimine sebep olur. Szyndrowski'ye (1999) göre, çocuklarda şiddet yaşandığını gösteren bazı belirtiler vardır. Bunlar; saldırgan tavırlar, öfke, otoriteyle olan ilişkilerinde problemler, düşük benlik saygısı ve akranları ile sağlıklı ilişki kuramamadır.

Yıldırım'a (1996) göre, şiddetin birey üzerinde bıraktığı kısa ve uzun vadeli etkiler şunlardır.

- Şiddet uygulanan kişinin, kendisine uygulanan şiddeti durdurabileceğine dair bir inancının kalmaması
- Şiddete maruz kişinin, şiddeti geciktirebilmek maksadıyla çevresindeki insanları kontrol etmeye çabalaması ve tetikleyici olma ihtimali olan olayları engellemeye çalışması
- Sürekli şiddet görmemek için yeni taktikler geliştirmekten dolayı olaylara uzun vadeli yaklaşma becerisini yitirmesi
- Çok fazla korku duymasından ötürü güvensizlik, çaresizlik ve ümitsizlik duygularının gelişmesi
- Sürekli endişe, panik olma, kâbuslar görme, tetikte uyuma veya uykusuzluk sorunları yaşama.
- Aşırı yeme veya hiç yememe gibi yeme bozuklukları yaşaması
- Sakatlıkla sonuçlanabilecek yaralanmalar yaşaması
- İntihar etme düşüncesi, utanç, suçluluk duygusu
- Başkalarına karşı aşırı öfke duyması
- Uyuşturucu madde ve alkol bağımlılığı
- Sosyal hayatta (okul,iş) uyumsuzluk ve başarısızlık
- Kendini toplumdaki ve çevreden soyutlama

Walker'a (1999) göre, şiddetin mağdur üzerindeki etkileri üç evreye ayrılabilir. Bunlar; gerilimin yükseldiği evre, akut olay evresi ve sakin evredir. Bu evrelerin hepsinde şiddete maruz kalan kişi farklı düşüncelere ve duygulanımlara sahip olur. Kişi sahip olduğu duygu ve düşünceler doğrultusunda davranışlarına yön verir. Şiddete maruz kalan kişi, gerilimin yükseldiği evrede durumu yatıştırmaya veya ortamı kontrol altına almaya çalışır. Mağdur, şiddeti önemsizleştirme çabasına girip inkâr etme yolunu seçebilir. Şiddet karşısında içine çekilebilir. Akut döneminde mağdur kontrolün tamamen kendisinden çıktığını ve psikolojik açıdan kandırıldığını hisseder. Genelde oldukça kısa süren sakin evrede ise mağdur yalancı bir iyilik halinde olur, yaşadığı olayları unutma ve saldırıyı gerçekleştiren kişinin tavrından kendini sorumlu tutma eğilimindedir.

2.3.2. Çocuğa Yönelik Şiddet Olgusu

Çocuğa yönelik şiddet; ebeveynler, bakımlarını yapan kişiler ya da yabancı kişilerin çocuklara karşı onların fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimlerini engelleyen ve onların sağlığına zarar veren tutum ve davranışlarda bulunması olarak tanımlanmaktadır (Ovacık, 2008). Diğer bir tanıma göre ise çocuğa yönelik şiddet, çocuklara fiziksel ya da psikolojik olarak zarar veren ya da çocukların bedensel, duyuşsal, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişimlerine engel olan ve kasıtlı olarak yapılan eylemlerdir (Kozcu, 1991). Çocuğun ailesi ya da başka kişilerin çocuğa fiziksel ya da psikolojik olarak uyguladığı tüm kötü davranışlar çocuğa karşı şiddet kapsamı içerisinde yer almaktadır. Çocuğu tekmeleme, ısırma, dövme, aç bırakma, yakıcı nesnelere maruz bırakma, bir odaya kilitleme, duygusal olarak aşağılama ve çocuğa cinsel saldırıda bulunma çocuğa yönelik şiddet kapsamı içerisinde bulunan davranışlardan bazılarıdır (Kızılkaya, 2011).

Çocuğa yönelik şiddet alan yazında çocuk istismarı olarak ele alınmaktadır. Çocuk istismarı, yetişkinlerin henüz reşit olmayan kişilere karşı doğrudan ya da dolaylı biçimde gösterdikleri her türlü kötü davranış olarak tanımlanmaktadır (Yenibaş ve Şirin, 2007). TBMM Araştırma Kurulu Raporu'na (2010) göre istismar, çocuğa ailesi veya çocuktan sorumlu herhangi bir kişi tarafından fiziksel, psikolojik ya da cinsel olarak uygulanan

tüm kötü davranışları kapsamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını *“bir yetişkin, topluluk ya da yaşadığı ülkenin bilerek veya bilmeden yaptığı, çocuğun sağlığını ve fiziksel gelişimini olumsuz olarak etkileyebilecek davranışlar”* olarak tanımlamıştır.

Çocuğa yönelik şiddeti daha iyi anlayabilmek için ihmal kavramı üzerinde durulmalıdır. Alan yazın incelendiğinde istismarın ihmal kavramıyla birlikte kullanıldığı görülmektedir. İhmal, çocuktan sorumlu olan kişilerin çocuğun en temel ihtiyaçlarını karşılamayarak onun ihtiyaçlarına kayıtsız kalmalarıdır. Çocuğun beslenme, sağlık, giyim ve duygusal ihtiyaçlarının yerine getirmeme ve çocuğun yaşam koşullarına yeterince ilgi göstermeme olarak tanımlanmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmali, “insan davranışları (yaptıkları veya yapmaları gerekirken yapmadıkları) veya insanların oluşturdukları ya da tolerans gösterdikleri koşullar sonucunda çocuğun sahip olduğu gizli güçleri ortaya çıkarma ve yeteneklerini geliştirme olanağını kaybetmesi” şeklinde tanımlanmaktadır (Polat, 2007).

Bu tanıma göre çocuğun gelişimini engelleyebilecek davranışlar da çocuk istismarı ve ihmali olarak değerlendirilmektedir (Zeytinoğlu, 2002). Günümüzde çok yaygınlaşan çocuğa yönelik şiddet, insanlar tarafından meşru görülen bir şiddet türüdür. Çocuğa karşı şiddet, çocukta yüzeysel yaralanma ve fiziksel, zihinsel ve duygusal bozukluklara sebep olabildiği gibi çocuğun ölümüne de yol açabilmektedir. Aile ortamı çocuk için en güvenli ortam olarak değerlendirilmektedir. Fakat birçok anne ve baba, çocuğu terbiye etme amacıyla bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde çocuklarına şiddet uygulayarak çocuklarının fiziksel, psikolojik, zihinsel ve toplumsal gelişimine zarar vermekte ve sağlıksız bireyler yetiştirmektedirler (Akduman ve diğ., 2005). Hökelekli' ye (2007) göre çocukluk döneminde aile içinde şiddet gören kişilerin şiddet eyleminde bulunma olasılığı daha yüksektir. Aile içinde şiddete maruz kalmak çocukların şiddete eğilimli olma olasılığını arttırmaktadır.

Çocukların şiddete yüzünden mağdur olmalarının öncelikli sebebi, çocukların güçsüz, savunmasız ve çaresiz olmalarıdır. Anne ve babalarına bağımlı oldukları için çocuklar şiddet görerek yaşamayı kabullenmek zorunda

kalmaktadırlar. Çocuklar aile içinde gördükleri şiddetten farklı şekillerde etkilenmektedirler. Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu'na göre şiddetin direkt fiziksel hasardan uzun süreli psikiyatrik bozukluğa kadar birçok olumsuz etkisi ortaya çıkabilmektedir. Bu sebeple, çocuğa uygulanan şiddet çocuğun sağlığına zarar verdiği gibi aynı zamanda onun fiziksel, zihinsel ve duygusal açıdan gelişimini de olumsuz etkilemektedir (Mian, 2004).

Aile ortamında karşılaşılan şiddet olayları tüm aile bireylerini etkilemekle birlikte bu olaylardan en çok kendini savunamayan çocuklar mağdur olmaktadır. Çocukların genellikle hem şiddet gören hem de şiddete tanıklık eden konumunda olmaları onların daha fazla etkilenmesine yol açmaktadır. Örneğin, çocuklar annenin şiddet görmesine tanıklık ettiklerinde kendileri fiziksel şiddete maruz kalmasalar bile duygusal açıdan şiddete maruz kalmış olurlar. Anne ve baba arasında sürekli olarak tartışma ve çekişme olması çocuğun gelişime en çok zarar veren durumdur. Genel olarak çocuklar anne ve babalarını severler ve kendilerini onlarla özdeşirirler. Anne ve baba arasında yaşanan kavgalar çocuğu ciddi şekilde etkileyerek çocuğun kendi kendisiyle çatışmasına yol açmaktadır. Çocuğun sevgi ve güven ihtiyacı tatmin edilmediğinde çocukta duygusal gerilimler ortaya çıkmakta ve sonuçta çocukta anti sosyal davranışlar gibi olumsuz davranışlar gözlenebilmektedir (Saran, 1991). Anne ve baba arasında sürekli karı-koca kavgası olduğunda çocuklar anne ve babanın ayrılacağını düşünerek kendilerinin yalnız kalma korkusu yaşarlar.

Düşük benlik saygısı, depresyon, kompulsivite, aşırı kaygı, zayıf tepki kontrolü, empati kuramama ve narsistik eğilimler çocuklara yönelik şiddet uygulayan kişilerin en dikkat çekici özellikleridir (Kozcu, 1991). Çocuklarına şiddet uygulayan ebeveynler, genellikle çocuklardan onların gelişim düzeylerinin üzerinde beklentilere sahiptirler. Böyle ebeveynler, çocuğun yaş ve kapasitesine uygun olmayan eylemlerde bulunmasını ve onun yetişkin bir birey gibi davranmasını isterler.

Çocuklarına şiddet uygulayan ebeveynler incelendiğinde erken evlenme, erken yaşta çocuk sahibi olma, geniş ailelerden gelme, sosyal çevrenin dar

olması ve zeka düzeyinin düşük olması gibi özelliklere sahip oldukları görülmektedir (Horton ve Cruise, 2001).

Toplumun her kesiminde görülmesine rağmen çocuğa yönelik şiddet olayları çoğunlukla alt sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerde görülmektedir. Çocuklar disiplinsiz davranış gösterdiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeye sahip aileler çoğunlukla bağırma, alay etme, azarlama, haklardan yoksun bırakma ve fiziksel ceza gibi cezaları kullanmaktadırlar. Orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ebeveynler ise çoğunlukla hayal kırıklığı gösterme ve suçlama gibi psikolojik disiplin cezaları vermektedirler (Aral, 1991). Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerde çocuğa karşı uygulanan şiddet olaylarının polise yansıma olasılığı daha fazladır. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerde ortaya çıkan şiddet olaylarını genellikle ya aile kendi içinde çözmekte ya da uzmanların yardımıyla çözüme ulaşmaktadır. Bu nedenle zengin ailelerde yaşanan çocuğa yönelik şiddet olayları genelde gizli kalarak polise yansımamaktadır (Cengiz, 2008).

Ebeveynlerin eğitim düzeyi çocuğa karşı şiddet olayları üzerinde etkili olan bir faktördür. Okur-yazar olmayan ya da ilkokul mezunu olan ebeveynler ile eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuğa karşı uyguladıkları şiddet türleri farklılık gösterebilmektedir. Bilir ve arkadaşları (1999) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, anne ve babaların eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğa yönelik şiddet ve istismar olayları azalmaktadır. Ebeveynlerin eğitim seviyesi ile çocuğa bakış açısı arasında ilişki bulunmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek olan ebeveynler, çocuğu aileye ekonomik katkıda bulunan bir birey olarak görmezken; eğitim seviyesi düşük ebeveynlerin çocuğu aileye ekonomik katkıda bulunan bir birey olarak görme olasılıkları daha fazladır. Bu açıdan incelendiğinde, çocukluğun sosyo-ekonomik değeri olan bir kavrama dönüştüğü görülmektedir.

Şiddet hakkında yapılan çalışmalarda en öne çıkan konunun şiddet kısır döngüsü olduğu görülmektedir. Çocukken istismara uğrayanların istismarcı olmaları, şiddete maruz kalanların şiddet suçu işlemesi, çocukluk döneminde ihmal ve istismar edilenlerin suç potansiyelinin yüksek olması şiddet döngüsünün sürekli bir şekilde devam etmesine neden olmaktadır. Çocukların büyüdülerinde sağlıklı bireyler olabilmesi, içinde buldukları

ailenin işlevlerini eksiksiz bir şekilde yerine getirmesine bağlıdır. İşlevlerini yerine getirmeyen ailelerde çocuklara çeşitli şiddet türleri uygulanmaktadır. Bu şiddet türleri, fiziksel şiddet, psikososyal- sözel şiddet, cinsel şiddet, ekonomik şiddet ve ihmal başlıkları altında ele alınacaktır.

2.3.2.1 Çocuğa Yönelik Şiddet Türleri

2.3.2.1.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, aile içinde çocuklara en sık uygulanan ve belirtileri gözle görülebilen şiddet türüdür. Fiziksel şiddet, çoğunlukla çocuğun bedenine yöneliktir. Fiziksel şiddeti uygulanan kişi, bedensel gücünü kullanarak çocuğun bedenine zarar verir. Fiziksel şiddet çocuğu kontrol etmek, çocuğa korku ve acı ile istekleri yaptırmak amaçlarıyla uygulanmaktadır. Fiziksel şiddetle birlikte cinsel baskı, tehdit ve aşağılama gibi diğer şiddet öğeleri de görülebilmektedir (Öztürk, 2008). Çocuğa aile içinde uygulanan fiziksel şiddet “çocuğun ebeveyn tarafından kazaya bağlı olmaksızın yani kasıtlı olarak fiziksel bozukluklar yaratabilecek tokat, tekme, yumruk, ısırma, bıçak veya tabanca gibi çeşitli aletlerle vurulmak gibi değişik düzeylerde saldırılara maruz kalması” şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım, 1998).

Çoğunlukla göz ardı edilmesine rağmen çocuklara uygulanan fiziksel şiddet eylemlerinin %90'ını aile bireyleri gerçekleştirmektedir. Tokat atma, yumruk atma, ısırma, kemik kırma, tekme atma, çimdikleme, bir eşya ile vurma, boğazlama, dizle vurma, düşürme, boğma, elektrikle şok verme, yakma, donmasını sağlama, stresli bir duruma düşürme, silahla ateş etme, taş atma, tehlikeli hayvanlara bırakma, zehirlenme, yaralama, evden kovma ve terk etme eylemleri fiziksel şiddet kapsamına girmektedir (URL1).

Fiziksel şiddet uygulanan ailelerde arasında eğitim ve gelir düzeyinin düşük olması, anne babanın ayrı olması, madde ve alkol bağımlılığı gibi ortak özelliklerin olması dikkat çekmektedir. Anne ve babanın beklentileri ile çocuğun yetenekleri uyumsuz ise fiziksel şiddet ihmal artmaktadır. Sosyal anlamda izole şekilde yaşayan ailelerde çocuğa yönelik fiziksel şiddet uygulanması ihtimali daha fazladır (Cengiz, 2008).

Çocuğa yönelik fiziksel şiddet olaylarının çoğunda şiddeti uygulayan kişi çocuğa bakmakla yükümlü olan kişi olmaktadır. Fiziksel şiddet küçük çocuklar ve bebekler için daha ağır ve ölümcül sonuçlara yol açabilmektedir. Ölümcül sonuçlar genelde, boğulma, başa alınan darbe, karın içi ve karın boşluğu yaralanmaları ve zehirlenme sonucunda meydana gelmektedir. Çocuğa yönelik şiddet sonucu en sık meydana gelen yaralanmalar ise, çocuğa elle veya bir alet kullanarak vurulması sonucunda oluşan ısırıklar, ezikler, sarsma, tutma-çekme, tekmeleme, vurma, veya bir alet kullanarak dövme sonucu meydana gelen yanıklar, kırıklar, ağız ve göz yaralanmalarıdır (Hobbs, 2003).

Çocuğa yönelik şiddette konusunda her ne kadar çocuk üzerinde meydana gelen fiziksel etkilere dikkat çekilse de fiziksel şiddetin çocuğun ruh dünyasında ve sosyal yaşamında meydana getireceği zararların da göz ardı edilmemesi gerekir. Fiziksel şiddet çocuğa uygulanmasa bile çevresinde gerçekleşen fiziksel şiddete şahit olan çocuk bundan olumsuz etkilenecek ve yaşadıkları onun zihin ve hayal dünyasında olumsuz izler bırakacaktır.

2.3.2.1.2. Duygusal ve Sözel Şiddet

Duygusal şiddet, çocuğu davranışlarından ötürü cezalandırarak veya küçük düşürmek maksadıyla eleştirerek çocuğun kendine olan güvenine, özsaygısına, bağlılık duygusuna farkında olmadan ya da bilerek zarar vermektir (Topçu, 2009). Duygusal şiddet tanımlaması çok zor olan bir şiddet türüdür. Bir ortamda fiziksel şiddet var ise bunu belirlemek kolayken duygusal şiddetti belirlemek oldukça zordur. Öğreneğin bir annenin çocuğuna çok düşkün olması iyi bir şey gibi görünürken, annenin çocuğuna aşırı düşkünlüğü sebebiyle çocuğunu kısıtlamaya başlaması çocuk için duygusal şiddet olarak nitelendirilebilir. Duygusal şiddet günlük hayatta karşımıza alay etme, değer verememe, isim takma, aşırı baskı, sık eleştiri, kardeşler arasında ayırım yapma, aşırı sorumluluk şeklinde çıkabilir (Köknel, 2001).

Glaser, (2002) duygusal şiddetin ayrıntılı tanımı yapılırken çeşitli ölçütlerin dikkate alınması gerektiğini savunur. Bunlar: 1. Duygusal şiddet ve ihmal anne-baba ve çocuk arasında meydana gelen bir olay ya da tekrarlanan olaylar dizisinden çok, anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkiyi tanımlar. 2. Bu

etkileşimler tüm ilişkiyi kaplamıştır. 3. Anne-baba çocuk arasındaki etkileşimler çocuğun psikolojik/duygusal sağlığına ve gelişimine gerçek veya potansiyel zarar vermektedir. 4. Duygusal şiddet ve ihmal ebeveynin anne ve babanın yanı sıra eylemsizliklerini de içerir. 5. Duygusal şiddet ve ihmal fiziksel temas gerektirmez.

Duygusal şiddet üzerinde tartışılıp görüşülmesine rağmen kavram hakkında işlevsel olarak tanım bulunamamış ve konuyla ilgili uygun müdahale stratejileri geliştirilememiştir. Bu durumla duygusal şiddet “yakalanması zor suç” tanımlamasını hak etmektedir. Duygusal şiddet kesin şekilde çocuğun yaşamında bulunmakta fakat var olan çocuk gelişimi araştırmalarıyla bağlantılı olarak uygun kavramsal, işlevsel bir tanıma yerleştirmek zor olmaktadır (Garbarino, 1978). Duygusal şiddet, bir çocuğun küçümsenmesi, suçlanması, reddedilmesi, çocuklara sürekli olarak farklı bir şekilde muamele edilmesi ya da kasti ve zorla soyutlanması veya güvenlik ya da şefkatten mahrum bırakılmasıdır. Çocuğu, kardeşleri ya da başka çocuklarla karşılaştırmak, aşağılamak, bir yerlere kapatmak gibi cezaların eğitici özelliği olmadığı gibi böyle cezalar duygusal bunalımlara ve iç çatışmalara yol açabilir (Yenibaş ve Şirin, 2007).

Duygusal şiddete yol açan ebeveyn davranışları çeşitli şekillerde gruplandırılmaktadır. Bu gruplamalardan biri de (Yenibaş ve Şirin, 2007) tarafından yapılmıştır. Yenibaş ve Şirin’e göre duygusal şiddete yol açan ebeveyn davranışları 1. Aşağılama 2.Reddetme. 3. Yıldırma, korkutma 4. Ayırma, yalnız bırakma 5. Kullanma, suça yöneltme 6. Duygusal ihtiyaçlarına cevap vermeme 7. Görmezlikten gelme. 8.Duyguların ifadesini engellenme. 9. Kışkırtma. 10. Yaş ve gelişimsel yönden çocuktan kapasitesinin çok üstünde beklentilerin olması 11. Zihinsel sağlık, tıbbi ve eğitimsel ihmal şeklinde gruplandırılabilir.

Çocuğu başkalarının önünde küçük düşürme, aşağılama, bağırma, gurunu incitme, ifade özgürlüğünü kısıtlama, belli kalıplar içerisinde davranmaya zorlama, hareket özgürlüğünü kısıtlama, arkadaşlarıyla iletişimini sınırlama, giyinme özgürlüğünün kısıtlanması gibi fiziksel bir baskı olmadan

gerçekleştirilen ruh sağlığı bozucu eylemler de duygusal şiddet kapsamındadır (Öztürk, 2007).

Şiddet literatüründe sözel saldırganlık, duygusal şiddetin bir biçimi olarak ele alınmaktadır. Aralarında bazı farklar olsa da, *sözel şiddet, duygusal şiddet, sözel kötü muamele, psikolojik şiddet* kavramları, genellikle aynı anlamlarda kullanılır” (Topçu, 2009). Sözel saldırganlıkta kişi çocuğa ruhsal ıstırap verecek biçimde bir iletişim içerisinde bulunur. Çocuğa kelimelerle, terk edilmenin, reddedilmenin, küçük düşürülmenin, hakarete uğramanın veya aşağılanmanın acısını hisseder. Sözel saldırganlığa uğrayan çocuğun bedeni değil kişiliği hedef alınır ve çocuğun hissettikleri uğradığı şiddetin gözle görülmeyen sonuçlarıdır (Topçu, 2009).

Duygusal şiddete uğrayan çocuğun gördüğü zarar duygusal şiddet uygulayan kişinin yakınlığına, şiddet sıklığı ve süresine, yaşa ve şiddet görülme sırasında bulunulan psikolojik duruma göre değişmektedir (Kulaksızoğlu, 2001). İnsanlar en sevdikleri kişilerce azarlanıp cezalandırıldıklarında onlardan duygusal ya da sözel olarak şiddet gördüklerinde büyük bir hayal kırıklığı yaşarlar. Günlük hayatta anne babaların sık sık kullandığı psiko-sosyal-sözel şiddet cümlelerine bakılacak olursa: “Bana anne deme! Öyle yaparsan seni sevmem! Başkalarının annesi olurum! Seni balkondan atarım! Sen kim olduğunu zannediyorsun! Beceriksiz herif! Seni bırakır giderim! Senin yüzünden el âleme rezil oldum! Akşam baban gelsin ona söylerim seni! Senin yaşın başın kaç! Ne halin varsa gör! Allah cezanı versin! Senin gibi çocuğu Allah kul başına vermesin! Doğduğun güne lanet olsun! Bıktım senden! Bir Ahmet gibi olamadın! Elin çocuğu kazandı sen kazanamadın! Bu tip cümlelerle bizler; çocuklarımızı hor görmüş, aşağılamış, sevgimizi esirgemiş, korkutmuş, tehdit etmiş, küsmüş, reddetmiş, aldırılmaz davranmış, beddua etmiş ve kıyaslamış oluruz” diyen Özdemir ve Davarcı (2013) bütün bunların çocukların gelişimini olumsuz etkilediğini belirtmektedir.

2.3.2.1.3. Cinsel Şiddet

Çocuğa yönelik cinsel şiddet, psikolojik ve sosyal gelişimini tamamlamamış yaşı küçük bir çocuğun yetişkin bir birey tarafından cinsel amaçla istismar edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Polat, 2001). Cinsel şiddetin, cinsel taciz,

cinsel sömürü ve cinsel saldırı olmak üzere farklı boyutları görülmektedir. Bazen cinsel şiddet fiziksel şiddetin bir parçası olarak gerçekleşebildiği gibi bazen de fiziksel şiddete neden olabilmektedir. Bu anlamda fiziksel şiddet ve cinsel şiddetin çoğu zaman beraber gerçekleştiği ifade edilebilir (Henrica ve diğ., 2009).

Çocuğa yönelik cinsel şiddetin aile içi ve aile dışı olmak üzere iki farklı boyutu vardır. Aile içinde gerçekleşen cinsel olayların büyük çoğunluğunun (%80) ailenin ve çocuğun yakından tanıdığı kişiler tarafından gerçekleştirildiği belirtilmektedir (Kozcu, 1991). Cinsel şiddetin başlangıç noktası yalnızca dokunarak gerçekleştiği için çocuğun kafası oldukça karışıktır. Çünkü böyle bir dokunmanın yanlışlığını öğrenmemiştir. Bu nedenle nasıl karşı koyacağını ve nasıl yardım isteyeceğini bilemez (Dyers, 1991).

Çocuklara yönelik tecavüz ve diğer biçimlerdeki cinsel istismarın, yakın aile üyeleri, diğer akrabalar, evde kalan veya ziyarete gelen yetişkinler gibi çocuğun normalde güven duyduğu ve kimi zaman bakımı için sorumluluk üstlenen kişiler tarafından yapıldığı görülmektedir. Araştırmalarda bildirilen ve cinsel şiddet olaylarına bakıldığında, kız çocukların erkek çocuklara göre daha fazla şiddete maruz kaldığı görülmektedir (Cankur, 2012).

Cankur (2012) kız çocuklarının erkek çocuklara oranla cinsel şiddete uğrama ihtimalinin daha fazla olduğunu ifade etmiştir. Güneş (2013) ise cinsel şiddet söz konusu olduğunda erkek kız ayrımına gidilmesinin yanlış olacağını, kız ve erkek çocukların cinsel şiddete uğrama riskinin aynı oranda olduğunu belirtmiştir. Hatta cinsel şiddet uygulayan bazı bireyler kız çocuğu ile görünmenin tehlikeli olduğunu düşündükleri için erkek cinsel şiddet uygulamak için erkekleri tercih etmektedirler.

Cinsel şiddetin herhangi bir sosyo-demografik grupta daha fazla veya daha az görüldüğü ile ilgili bir veri bulunmamaktadır. Her sosyo-ekonomik düzeyden cinsel şiddet uygulayan bireyler çıktığı görülmektedir. Cinsel şiddet uygulayan kişiler, ilk bakışta hiç şüphe uyandırmayan düzgün giyim kuşamlı kişilerden oluşmaktadır. Ekonomik gücü yerinde olanlardan cinsel şiddet uygulayan bireyler çıktığı gibi, ekonomik gücü zayıflardan da çıkabilmektedir (Güneş, 2013). Cinsel şiddet faillerinin özellikleri konusunda

genel inanış, yaşlı, pis, sarhoş, serseri tiplerin cinsel istismar uygulayan kişilerin çoğunluğunu oluşturduğu yönünde olsa da, yapılan araştırmalar bu inanışın tersine normal sayılan genç yetişkinlerin ve daha çok aileden biri ya da aileye yakın çevreden biri tarafından cinsel istismarın gerçekleştirildiğini göstermektedir (Ziyalar, 1998). Aile çevresindeki yakınlardan sonra güvenilir pozisyonlardaki ve çocuğun yakınındaki diğer kişiler gelmektedir. Uzak tanıdıklar ile yabancılar ise çocuk istismarı olaylarında saldırgan olarak en son sırada görünmektedir (Finkelhor, 1994).

2.3.2.1.4. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet çocuğa para vermemek veya ihtiyaçlarını karşılamayacak kadar para vermek, ailenin gelir, gider ve tasarrufları hakkında bilgi vermemek, çalışmasını engellemek, istemediği işte çalışmasını istemek, iş hayatını olumsuz etkileyecek kısıtlamalar getirmek, aileyi ilgilendiren ekonomik konularda fikrini sormamak gibi eylemleri içermektedir (KSGM, 2009). Fırat'a (2007) göre ekonomik şiddet, çocuğun haklarını ihlal edici, gelişimini engelleyici bir şekilde düşük ücretli işlerde çalıştırılmasıdır. Çocukların küçük yaşta çalışmaları birçok sebepten kaynaklanabilir. Bu sebepler genellikle kültürel, ekonomik ve sosyal sorunlarla yakından ilgilidir. Yaygınlaşan yoksulluk, gelir dağılımındaki adaletsizlik, köyden kente yapılan göç ve bu göç sonucunda ortaya çıkan ekonomik ve toplumsal sorunlar, çocuk emeğinin ucuz olmasından ötürü işverenlerin onları tercih etmesi ve kaçak işçiliğin artması gibi sebepler çalışan çocuk sorununu ortaya çıkaran sebeplerdir.

Sokaklarda çalışan çocuklar ekonomik şiddete maruz kaldıkları gibi sağlıklarını da tehlikeye atmaktadırlar. Sokakta çalışan çocuklar sıklıkla, kulak, burun, boğaz enfeksiyonları, üst solunum yolu enfeksiyonları ve kirlilik, pislik ve kötü hava koşulları nedeniyle meydana gelen cilt sorunu hastalıklarıyla karşı karşıya kalabilmektedirler. Sokakta çalışan çocukların alkol ve uyuşturucu bağımlısı olma riski de vardır. Ek olarak, ayakkabı boyacılığı gibi sağlık açısından tehlike oluşturmayacağı düşünülebilen bir işte bile cila ve boya gibi maddelere maruz kalma tehlikesi vardır. Çöp kurularından çöp toplayan çocuklarsa civa ve kurşun gibi maddelere maruz

kalma, parazit kapma ve ağır yük kaldırma gibi risklerle karşı karşıyadırlar (Çapur, 2006).

Aile içinde çocukları harçlıksız okula göndermek, okul ihtiyaçlarını almamak veya almamakla tehdit etmek, çocukların temel ihtiyaçlarında (Giyecek, Yiyecek, İçecek vb.) zorla kısıtlama yapmak.“Dediklerimi yapmazsan sana çikolata almam, dondurma almam! Dediklerimi yapmazsan istediğin oyuncuğu unut! Sana ayakkabı almam! Kıyafetlerini ben alıyorum, okul taksitlerini ben ödüyorum bu evde benim sözüm geçer!” gibi sözler ve davranışlar aile içinde çocuğa yönelik ekonomik şiddet örnekleridir (Özdemir ve Davarcı, 2013). Genelde çocuklara fiziksel ceza vermemek için ailelerin ilk aklına gelen çocuğa harçlık vermeyerek, parasını keserek, ya da istediği şeyleri almayarak ikinci tip ceza uygulamaktır. Ancak unutulmamalıdır ki çocuğa ders vermek amaçlı bile olsa elinden parasını almak, harçlıksız bırakmak, ihtiyaçlarını almamak ekonomik şiddet kapsamındadır. Bu kapsamda değerlendirilebilecek bir başka hatalı uygulama da çocuğun tutumluluk ve tasarruf bilinci kazandırılması sırasında çocuğun biriktirdiği paranın acil durumlarda kullanıldıktan sonra “nasıl olsa bu paraları da ben vermiştim” diyerek alınan paranın geri verilmemesidir. Çocuğun biriktirmiş olduğu paraların kullanıldıktan sonra geri ödenmemesi de bir çeşit ekonomik şiddettir.

2.3.2.1.5. İhmal

İhmal de çocuğa yönelik şiddet türlerinden biridir. Çocuk ihmali, çocukla ilgili sorumluluk sahibi kişilerin ve kurumların (ebeveynler, devlet kurumları) sorumluluklarını yerine getirmemesi şeklinde tanımlanmaktadır. İhmal diğer şiddet türlerine göre tespit edilmesi zor olan bir şiddet türüdür. Bunun sebebi ise diğer şiddet türlerinde aktiflik varken ihmalde şiddet gösteren kişi pasiftir ve çoğu zaman kendisi bile şiddet gösterdiğinin farkına varmaz (Polat, 2001).

İhmal de çocuğa bakmakla yükümlü olan kişinin sorumluluklarını yerine getirmemesi, çocuğu duygusal ya da fiziksel olarak boşlaması söz konusudur. Çocuğun dengeli ve yeterli beslenmesinin sağlanamaması, yaşadığı ortamın fiziksel olarak kötü olması, ev içindeki ve ev dışındaki kazalar için önlem alınmaması **fiziksel ihmali** olarak tanımlanırken, çocuğa

ilgi ve şefkat gösterilmemesi, sevildiğinin gösterilmemesi, özellikle ergenlik çağında ilgi ve destekten yoksun bırakılması, çocuğun duygusal ihtiyaçlarına karşı kayıtsız kalınması da **duygusal ihmal** olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun cinsel sömürüye karşı korunmaması ve cinsel gelişimiyle ilgilenilmemesi **cinsel ihmal**, ekonomik imkânlar yerinde olmasına rağmen çocuğun yaşına uygun tıbbi bakımın sağlanmaması, aile hekiminin çocuk hakkındaki tavsiyelerinin yerine getirilmemesi, hastalanması halinde çocuğun ivedilikle sağlık kuruluşuna götürülmemesi **tıbbi ihmal**, çocuğun eğitim ihtiyaçlarının karşılanmaması, okulla ilgili işlerinin takip edilmemesi ise **eğitim ihmali** olarak adlandırılmaktadır (Dervişoğlu, 2012).

2.3.3. Çocuğa Yönelik Şiddetin Nedenleri

2.3.3.1. Aile Yapısı ve Ebeveynlerle İlgili Nedenler

Aile yapısı, ailevi stres, çekirdek ailenin ve taşıdığı yapısal destek sistemlerinin dağılması (üvey anne, üvey baba) ile çocuk yönelik şiddet arasında bir ilişki kurulmaktadır. Şiddet uygulayan ebeveynler günlük hayatın stresıyla başa çıkmak için ya kaçınmacı bir davranış biçimi sergilemekte ya da gerekli problem çözme faaliyetleriyle meşgul olmaksızın, problemlere tepki göstermektedir. Bu başa çıkma tarzlarına, problem yaratan olumsuz durumdan kurtulup, çabuk bir duygusal rahatlamayı deneyimleme isteği hâkim gibi gözükmemektedir (Cantos, ve diğ., 1997). Yüksek strese sahip annelerin, değişen yaşam olayları karşısında durumla başa çıkmaya çalışmak ve çevreden destek aramak yerine, düşmanca bir tarzda tepki verme eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Polat, 2001).

Ebeveynlerin birbirleri ile olan ilişkileri de çocuğa yönelik şiddete neden olmaktadır. Ailedeki ilişkiler sisteminin bozuk olması, karı kocanın ilişkilerindeki kopukluk, çocuklara yönelik kötü davranışlar, çocukların istismarı gelecekte birer yetişkin olarak çeşitli toplumsal rol ve işlevler üstlenecek çocukların, psiko-sosyal açıdan sağlıklarını olumsuz olarak etkilemektedir. Sapma davranışları olarak nitelendirilebilecek çeşitli davranışların sağlıksız aile ortamında yetişmiş bireylerce daha sıklıkla gösterildiği bilinmektedir (Arıkan, 1988). Çocuğa kötü davranan anne babaların hem kendilerine hem de başkalarına güvenleri olmadığı gibi, bu

eşlerin birbirlerine karşı saygı ve sevgileri de çok azdır. Şiddet uygulayan ebeveynin birbiri ile olan ilişkilerinde en çok dikkati çeken özellik, ayrılık ve tek ebeveynliktir. Birçok çocuğa yönelik şiddet olgusunda, ana babanın ayrılmış olduğu, ailenin tek ebeveyninden oluştuğu ve bu ebeveynin de çoğunlukla anne olduğu görülmüştür (Yenibaş ve Şirin, 2007).

Ebeveynlerin psikopatolojik özellikleri, zekâ düzeyleri, karakter bozuklukları, yetersizlik ve ebeveynlik görevini yerine getirememe duygusu, bağlanma gereksinimleri, olgunlaşmamış olma, aklına estiği gibi davranma, benmerkezcilik, özel ve toplumsal hayatta başarısızlıklar, katı kompulsif ya da obsesif-kompulsif davranışlar, sıcak ve şefkatli duygulardan yoksun olma, kendileri ve çevreleriyle ilgili yüksek beklentiye sahip olma, kendine saygı duymama, güven duygusu eksikliği, empati kuramama, ego zayıflıkları (Yenibaş ve Şirin, 2007) ebeveynlerin aile içinde çocuklarına şiddet uygulamalarına neden olabilmektedir. Green, (1975) çocuklarını ihmal eden ebeveynlerle ilgili yapılan araştırmaları özetlediği çalışmasında; ihmalkâr ebeveynlerin psikotik, alkolik veya anti sosyal olduğunu ifade etmiştir. Pek çoğu aileleri tarafından ihmal edilmiş ve ihtiyaçları karşılanmamış olan bu ebeveynler, kendi anne babalarından gördükleri davranış örüntüsünü tekrar etme eğilimi gösterirler. Temel güven duygusundan yoksun oldukları için nesne ilişkileri zayıftır ve benlik kavramları zarar görmüştür. Dil gelişimleri ve soyut düşünme becerileri sınırlıdır ve buna bağlı olarak eylem yönelimli ve dürtüseldirler. Çocuklarına sözel ve fiziksel uyarıcıları sağlamakta başarısızdırlar ve onlarla nadiren oyun oynarlar. İhmal edici ebeveynlerin savunma mekanizmaları ele alındığında, bu ebeveynlerin en çok yansıtma mekanizmasını kullandıkları ve çocuğu kendi istenmeyen atıflarının bir sembolü olarak algıladıkları belirtilmektedir. Aile bireylerinden birinin cinsel tacizde bulunması olarak tanımlanan ensest olgularında, Çuhadaroğlu'na (2000) göre aile dinamikleri önemli rol oynamaktadır. Anne baba arasındaki dengesiz güç dağılımı ve cinsel sorunlar, ailenin sosyal izolasyonu, aile içinde rol dağılımlarında karışıklık olması (örneğin, kız çocuğun anne rolünü üstlenmesi) ve olaylar karşısında inkâr mekanizmasının çok kullanılması, fiziksel ve psikolojik sınırların belirsizliği ve babanın alkol kullanma alışkanlığı olması başta gelen nedenlerdendir. Bazı araştırma sonuçlarına göre;

çocuklarına fiziksel şiddet uygulayan ebeveynlerin %40'ının alkol ya da ilaç bağımlısıdır. Çocuklarına şiddet uygulayan annelerde depresif bozukluklar ve kişilik bozuklukları olduğu tespit edilmiştir. Çocuklarına cinsel şiddet uygulayan babaların yarısında kumar, alkolizm ve sürekli işsizlikten biri veya birkaçının olduğu saptanmıştır (Bekçi, 2006).

Annenin davranışı ve bebek-anne bağıllığı da çocuğa şiddet konusunda önemli bir faktördür. Kötü muamele gören bebeklerin güvensiz bağıllık geliştirdiklerine ilişkin bulgular vardır. Araştırmacılar güvensiz bağlanmada anne babanın ilgi, bakım ve disiplin vermesine, anne baba rolüne ilişkin özelliklerin rol oynadığını belirtmektedirler. Kişinin psikodinamiği de çocuğa yaklaşımda en önemli rollerden birini oynar (Yenibaş ve Şirin, 2007).

Tutarsız disiplin yöntemleri de çocuğa yönelik şiddetin artmasına neden olabilecek bir etkidir. Brook ve diğerleri (2001) yaptıkları bir araştırmada anne-baba tutumlarının çocukların saldırgan davranışlarda bulunmasına etki edip etmediğini incelemişlerdir. Baskıcı, zorlayıcı ve kontrol edici tutuma sahip ve düşük gelir düzeyindeki ebeveynlerin çocuklarının saldırgan davranışlar gösterdiklerini saptamışlardır. Bu durum aile içinde çocuğun şiddetle karşılaşma olasılığını artırmasına neden olmaktadır.

Çocuğa uygulanan cezalar, anne babanın çocuğu disiplin etme çabası, anne babaların, çocuğun gelişim dönemlerini, kendi çocuklarının olgunluk düzeyi ve yeteneklerini çok iyi tanımaması, çocuğa şiddet olaylarını tetikleyebilir (Polat, 2001). Ailede çekişmelerin, küsmelerin, karşılıklı suçlamaların, süregelen huzursuzluk ve gerginliğin, kavga ve dayanın olmasından en çok çocuklar etkilenmektedir. Bunların yanında süreklilik arz eden bedensel veya ruhsal hastalıklar, uzun süren yatak istirahati gerektiren kronik rahatsızlıklar, aile bireylerinden birinin ölümü, ailede engelli bir bireyin olması da çocuğa yönelik şiddeti provoke eden nedenler arasında sayılabilir (Polat, 2001). Anne babanın birbirlerine gösterdiği tahammülsüzlüğü ve geçimsizliği de aile bireylerini ve çocukları doğrudan etkileyen sorunlar olarak görmek mümkündür. Aile yapısı, ebeveynlerin bedensel, zihinsel ve ruhsal sağlık durumları, kişilik özellikleri, geçmiş yaşantıları, anne baba tutumları, çocuğa yönelik kullandıkları disiplin yöntemleri, kişilik özellikleri, aile içi iletişim ve

problem çözüme becerileri gibi durumlar aile içinde çocuğa yönelik şiddet davranışlarında etkili olan faktörlerdendir.

2.3.3.2 Sosyo-Ekonomik Nedenler

Toplumsal sınıflar içerisinde, düşük sosyoekonomik sınıfta yer almak, aile reisinin işsizliği, kötü konut koşulları, düşük gelir düzeyi, toplumsal baskılar, çocuk sayısının fazlalığı, aileye yeni bir bebeğin gelmesi, anne babaların iş bulmak için uzak yerlere ya da başka kentlere gitmeleri ailedeki gerilimi artırmakta ve parçalanmalara neden olabilmektedir. Bu durumlar çocuğa yönelik şiddet uygulama riskini doğurmaktadır (Polat, 2001).

Geçmişte göç ederek yaşam koşullarını düzeltemeyen aileler, hayatlarını sürdürebilecek yeterli geliri elde edemedikleri gibi çocuklarının eğitim, beslenme vb. masraflarını karşılamakta zorlanmışlardır. Bundan dolayı çocukların aile bütçesine katkıda bulunmak ve eğitim masraflarını karşılamak için çok küçük yaşlarda çalışmasına razı olmak zorunda kalmışlardır. Ağır yaşam koşulları ve göç eden ailelerin tüm bireylerinin çalışmak zorunda kalması aile bireylerini birbirinden uzaklaştırmıştır. Bu da çocukları aile denetiminden yoksun bırakmıştır (Özel, 2011). Aile bağlarının zayıflaması çocukların sokağa düşmesine hem aile içinde hem de aile dışında şiddete maruz kalma riskinin artmasına neden olmuştur.

Tabakalar arası sosyal eşitsizlik çocuğun sosyalleşmesine etki etmektedir. Yoksulluk nedeniyle sürekli olarak arzularının doyum bulamamasının yanında açlık, sağlık imkânlarının yetersizliği, çalışma odalarının bulunmaması, soğuğa maruz kalma çocukları endişeye sevk eder. Bu durum kişilik yapısında derin izler bırakır ve çocuğun kendini güven içinde hissetmemesine neden olur. Özellikle çocuğun etkileşim içerisinde bulunduğu çevreyle derin ekonomik farklar, çocukta aşağılık duygusunu geliştirebilir. Bu duygu özellikle gençlik çağında en şiddetli derecesini bulur. Çünkü çocuk bu yaşta iyi bir giysiye sahip olmak, güzel bir evde oturmak, akranlarına kendini beğendirmek ve toplumsal yaşama katılmak ister. Beklentilerin büyüklüğü ve karşılama araçlarının küçüklüğü ölçüsünde, minimum ihtiyaçların dahi karşılanamaması, aile içi ilişkilerde hoşnutsuzluklar oluşturur. Ailenin görece yoksulluk bağlamında "belirli bir yaşam düzeyine sahip olarak yaşamını

idame edebilmesi için gerekli toplu taşıma, içme suyu, sağlık, eğitim ve kültürel etkinlikler gibi mal ve hizmetlerden yoksun olması” (Sallan, 2002), gelir düzeyindeki düşüklük, çocuğa yönelik şiddeti tetikleyecek risk unsurlarını bünyesinde barındırır. Çocuğa yönelik şiddet yansması daha çok ihtiyaçların karşılanamama noktasında ihmal davranışını ortaya çıkarmaktadır.

2.3.3.3. Sosyal Kültürel Nedenler

Toplumsal soyutlanmışlık da çocuğa yönelik şiddete neden olabilmektedir. Sosyal bakımdan izole yaşayan, çevreleri ile ilişkileri kısıtlı, toplumsal iletişim kaynaklarından yararlanamayan, yalnızlık çeken, oturdukları çevreyi beğenmeyen, duygusal yönden kendilerine destek olabilecek ara sıra çocuklarına bakacak kimseleri olmayan anne babalar kızgınlık ve öfkelerini güçlerinin yettiği çocuklarını döverek boşaltma yolunu seçebilmektedirler. Özellikle endüstrileşmiş ve gelişmiş toplumlarda ailelerin, akrabalarından uzakta oturması, ailelerin sık sık yer değiştirmek zorunda kalması, kentlerde komşuluk bağlarının giderek zayıflaması onların yalnız yaşamalarına neden olabilmektedir. Çevreleriyle ilişki kurmaktan yani sosyal ağ desteğinden memnun olmayan, arkadaşlarıyla çok az ilişki kuran ya da özel bir arkadaşı olmayan ebeveynler için bu durum yaygın bir risk faktörü olup çocuğa yönelik şiddete zemin oluşturabilmektedir. Destekler nitelikte çeşitli araştırmalarda çocuğun cinsel şiddete uğramasında ailesinin sosyal izolasyonunun önemli bir risk faktörü olduğunu bu tip ailelerin izolasyonlarının yoksulluklarından kaynaklandığı belirtilmiştir. Ayrıca aile içinde yaşanan cinsel şiddetin, ailenin izole yaşantılarının da etkisiyle aile bireyleri arasındaki rol karmaşasının bir yansması olduğunu vurgulamıştır (Knutson, 1995; Yörükoğlu, 1997).

Kültürel etkenler, kitle iletişim araçları ve kişilerarası ilişkilerle onaylanan, normalleşen şiddet, anne baba tutumları, çocuk yetiştirme yöntemleri ile fiziksel ceza ve şiddetin kullanılma sıklığına etki etmektedir. Bazı toplumlarda bebekler, normallik sınırları içinde doğmazlarsa, öldürülmeleri suç olarak görülmemiştir. Örneğin Spartalılarda özürülü bebeklerin öldürülmesi suç sayılmamıştır. Eski Yunanistan’ da, babalara ırklarının özelliklerini kazandırmak adına çocuklarına karşı kötü davranmak ve gerekli

gördüklerinde öldürmeleri için izin verilmiştir. Tarih boyunca çeşitli toplumlarda evlilik dışı doğan çocukların şiddete uğramayı ve kötü davranılmayı hak eden çocuklar olarak kabul edildiği görülmektedir (Polat, 2001). İnsanları çocuklarını öldürmeye iten nedenler korkunç olmakla birlikte kültürel olarak anlamsız nedenler değildir (Girard, 2003). Çeşitli kültürlerde var olan güçlü töresel kurallar bazı özel durumlarda anne ve babaları kendi çocuklarını öldürme eylemine zorlamıştır.

Gelenek ve görenekler, disiplin konusundaki inançlarda çocuğa yönelik şiddeti artıran etkenler arasında sayılabilir. Örneğin geleneksel aile, kız çocuğunu, aileye belirli bir zaman için emanet edilmiş bir varlık olarak görmekte ve kızın asıl yuvasının evlendiği eşinin yuvası olduğunu düşünmektedir. Küçük yaşta yapılan evlilikle kocaya itaatin ve yeni yuvaya uyumun daha kolay sağlanacağına inanmaktadır. Erkek aileleri de kendilerine uyumu daha kolay olsun diye mümkün olduğunca küçük yaşta gelin almak istemektedirler (Çakır, 2013). Kültür bu duruma onay verse de çocukların reşit olmadan evlendirilmesi ailenin çocuğa yönelik gerçekleştirdiği çok ağır bir şiddet suçudur.

Ana ve babaya saygısızlık ve itaatsizlik yapmanın en büyük günahlardan biri olduğuna inanılan toplumumuzda, itaat kültürü egemendir ve bu kültür kaynağını gelenekten almaktadır. Çocuklara otoriteyi kabul ettirmek için şiddet, korkutma ve yasaklama sıklıkla kullanılmıştır. Çocuklar ile iletişim tek taraflı kurulmuştur. Aile içinde çocuğa yönelik şiddetin sosyo-kültürel nedenleri arasında *medyanın* etkisi de büyüktür. Her gün televizyonda bir yığın şiddet içerikli görselle karşılaşan çocukta şiddet zamanla sıradanlık kazanmakta, şiddetin içselleştirilmesine yol açmakta ve hayatın bir parçasıymış gibi normal görülmesine neden olmaktadır. Kitle iletişim araçlarının etkisi bu noktada ortaya çıkmaktadır; "şiddet ve cinsellik, abartılı bir biçimde ve çok sık olarak ekranlarda görüldüğünde, bu görüntülerin neden olduğu, rahatsızlık veren duygulardan kaçınmak için bir duyarsızlık oluşur. Bu durum, duyarsızlaşmanın daha çok pekişmesi sonucunu getirmektedir (Kaya, 2010). Korku ve dehşet saçan ekranlardaki sanal şiddet sunumları, bir boşalma, arınma aracına dönüşmekte, giderek alışkanlıkla birleşerek şiddetin, suçun kanıksandığı, onay gördüğü ve ona yönelimin kolaylaştığı

sert bir iklime dönüşmektedir (Çakır, 2007). Bu bağlamda ölüm ve ceza sıradanlaşmakta ve şiddet de toplum tarafından kanıksanmaktadır (Gümüş, 2007). Bilinmelidir ki, “kabul gören şiddet meşrudur” (Kocacık, 2001). TV dizileri ve filmlerindeki çocuğuna eziyet eden, kötü muamelede bulunan, onu çeşitli şekillerde istismar eden anne baba/üvey anne baba sahneleri bunları izleyen ebeveynler için örnek teşkil etmektedir. Haberlerde yoğun bir şekilde kadına ve çocuğa uygulanan şiddet görüntülerinin yer alması istismarcılara yol göstermekte, şiddet uygulama yöntemleri konusunda onlara fikir vermektedir.

2.3.3.4. Dinin Algılanma Biçimi İle İlgili Nedenler

Dinin emirlerinin algılanma biçimi, hatalı ya da eksik algılanması da aile içinde şiddete neden olmaktadır. Bazı şiddet olayları kültürleşen din anlayışından kaynaklı olarak da yaşanmaktadır. Toplum içinde, kız çocuklarına ve kadınlara yönelik baskı ve şiddetin var olduğunu inkâr etmek veya göz ardı etmek elbette mümkün değildir. Ancak bu soruna, sadece dindar (mütedeyyin) kesime ait ve dinden kaynaklanan bir sorunmuş gibi yaklaşmak ve kamuoyunda böyle bir izlenim yaratmak, haksız ve yetersiz bir değerlendirmedir. Kur’an-ı Kerim’in açık hükmüne göre (Bakara/256) “dinde zorlama yoktur”. Dinin tüm hükümlerinin yaşanması veya yaşanmaması, kişinin kendi hür iradesi ve tercihine bırakılmıştır. İslam Dini’nin insana yönelik tüm emir ve yasakları, akli ve özgür iradeyi şart koşmaktadır. Oysa bazı ailelerde dini davranışların sergilenmesi ya da tam tersi sergilenmemesi için şiddet ve baskı uygulanmaktadır.

Aile içinde çocuğa yönelik şiddet, toplumsal bir gerçektir. Ancak bu toplumsal gerçek, toplumun muhafazakâr kesiminin yanı sıra, seküler veya dine mesafeli katmanlarında da benzer şekillerde görülebilmektedir. Bu toplumsal sorunu, dini değer ve yargılara bağlamak doğru bir davranış değildir. İslam dini, aile içi veya toplumsal şiddet ve baskıyı, zorla evliliği kesin bir şekilde reddetmektedir. Sorunun, dinin kendisinden değil, toplumda var olan yanlış gelenek ve göreneklerden, ataerkil yapıdan (kadına yönelik erkek egemen bakış tarzından), kadının sosyal ve ekonomik konumundan ve cehalet gibi faktörlerden kaynaklandığını göz ardı etmemek gerekir.

Dinin emir ve yasaklarının yanlış anlaşılması kadar bu emir ve yasakların şiddeti haklı gösteren yani meşrulaştıran bir tarafının bulunduğu da yabana atılamaz. Dinin emir ve yasakları aynı zamanda şiddetin meşrulaştırılması için de kullanılmaktadır. Bu emirlere uyulmaması ya da yasakların çiğnenmesi art niyetli ya da katı yorumlarla şiddeti mazur hatta gerekli gören anlayışların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Çetin, 2010). Çocuklar dinin emir ve yasaklarını öğrenirken dahi aile içinde şiddete maruz kalabilmektedirler. Dinin gereklerini yerine getirme konusunda aileler aceleci, baskıcı ve zorlayıcı davranabilmektedirler. Din eğitimi sırasında gösterdikleri şiddet eylemlerini hayatın başka alanlarında da çocuklara gösterebilmekte, eğitim ve terbiye maksatlı olmak şartıyla çocuğa her türlü şiddeti kabul edilebilir görmektedirler. Çocuğun iyiliği, ders vermek, toplum içinde nasıl davranılacağını öğretmek, olumsuzlukların önüne geçmek, çocuğa dindar bir kimlik kazandırmak söz konusu olduğunda şiddet gerekli görülmektedir.

Dinin, çocuk üzerindeki egemenliği pek çok inanç ve uygulamada kendini göstermektedir. Çünkü çocuğun eğitiminde, toplumsallaşmasında, beslenmesinde, sağlığında, ölümünde din söz sahibidir. Çocuklar; evde, okulda, mahallede dinin etkilerini taşıyan davranışlara maruz kalmışlardır. Üstelik din eğitimi çocuklara şiddet yoluyla verilmiştir. Böylelikle bir yandan çocuğa manevi inanç verilirken, diğer yandan şiddet kullanılarak otorite karşısındaki korkuları pekiştirilmiştir. Türkiye’de çocuklar, İslam dininin öngördüğü biçimde yetiştirilmeye çalışılır. Çocuklar, anne ve babanın yanı sıra çevresindeki diğer büyüklere, ustalarına ve öğretmenlerine de itaat etmek zorundadırlar. İtaat etmeyen veya etmeyi öğrenemeyen çocuğa şiddet yoluyla itaat etmesi öğretilir.

Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın artırılmasıyla mümkündür. Duyarlık, zayıf bir etkiye karşı tepki gösterebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Çocuğa yönelik şiddete duyarlı olmak, bu tür olaylara tepki gösterebilmenin de bir işareti olarak kabul edilebilir. Kültürel, çevresel ve bireysel birçok faktör şiddet davranışlarının gelişiminde etkili olduğu gibi şiddete yönelik duyarlılığın gelişiminde de etkilidirler. Şiddete karşı duyarlılığın gelişiminde kişinin şiddet eğiliminin

farkedilmesi ve bu eğilimin kontrol altına alınması oldukça önemlidir (Özaltın, 2001).

Bireylerin çocuca yönelik şiddete duyarlı olması aldıkları eğitimle doğrudan ilgilidir. Eğitim hayatı içerisinde çocuca yönelik şiddetin olumsuzluğuna dair öğrenmeler edinen bireyin çocuca yönelik şiddete karşı duyarlılığın üst düzeyde olması beklenir.

2.3.4. Çocuğa Yönelik Şiddete Karşı Duyarlılık

Duyarlık, zayıf bir etkiye karşı tepki gösterebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Çocuğa yönelik şiddete duyarlı olmak, bu tür olaylara tepki gösterebilmenin de bir işareti olarak kabul edilebilir. Kültürel, çevresel ve bireysel birçok faktör şiddet davranışlarının gelişiminde etkili olduğu gibi şiddete yönelik duyarlılığın gelişiminde de etkilidirler. Şiddete karşı duyarlılığın gelişiminde kişinin şiddet eğiliminin farkedilmesi ve bu eğilimin kontrol altına alınması oldukça önemlidir (Özaltın, 2001). Bu anlamda, ilk aşamada yapılması gereken kişilerin çocuca yönelik şiddete duyarlılığını tespit etmektir. Özyürek'in geliştirmiş olduğu "Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği" bu açıdan oldukça önemlidir. Bu araştırmada da bu ölçekten faydalanılarak çocuca yönelik şiddete karşı duyarlılığın DYÖ, BFKÖ ve birçok demografik değişkenle ilişkisi araştırılacaktır.

2.4. İlgili Araştırmalar

2.4.1. Dini Yönelim ile İlgili Araştırmalar

Kavas (2013) örneklemini Denizli il merkezinde yaşayan 15 yaşın üzerinde 869 kişinin oluşturduğu çalışmada dini tutum ile stresle başa çıkma arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda dini tutum ve stresle başa çıkma arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Kurnaz (2015) örneklemini Isparta'da yaşayan yaşları 22 ve 40 arasında değişen 498 kişinin oluşturduğu çalışmada dini yönelimin bir çok değişken ile ilişkisini araştırmıştır. Çalışma sonucunda, dini yönelim ile cinsiyet, öğrenim durumu, medeni durum, çocuk sayısı, gelir durumu, dindarlık düzeyi, dini bilgi düzeyi ve dini eğitim aldığı, mutluluk düzeyi ve yaşamının çoğunun

geçirildiği yer arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dini yönelimin mutluluğun artmasında önemli bir etken olduğu sonucuna varılmıştır.

Atabey (2017) örneklemin farklı meslek ve eğitim düzeylerinden oluşan 302 kişinin oluşturduğu çalışmada siyasal katılımın dini yönelimle ilişkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda sorgulayıcı dini yönelimin siyasal katılımı pozitif yönde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, kadınların sorgulayıcı dini eğilim düzeyinin erkelerin sorgulayıcı dini eğilim düzeyinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Demir (2017) örneklemini Malatya il merkezinde yaşayan 421 kişinin oluşturduğu çalışmada dindarlığın boyutları (içgüdümlü ve dış güdümlü) ile yardım etme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucundayardıms severlik ile dindarlık eğilimi arasında zayıf bir olduğu saptanmıştır. İç güdümlü dindarlık eğilimi yüksek olan bireylerin dış güdümlü dindarlık eğilimi yüksek olan bireylere göre daha yardıms sever oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, bireyin yaşı arttıkça dindarlık, yardıms severlik ve iç güdümlü dindarlık eğilimlerinin arttığı tespit edilmiştir. Yaşanılan yer ile yardıms severlik, dindarlık ve iç güdümlü dindarlık arasında ilişki bulunamamıştır. Evlilerin bekarlara göre, dindarlık, iç güdümlü dindarlık ve yardıms severlik eğilimlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Son olarak, eğitim durumu ile yardıms severlik, iç güdümlü dindarlık ve dindarlık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

Şentürk (2017) Antalya'da faaliyet gösteren 4 ve 5 yıldızlı otel işletmelerinde farklı pozisyonlarda çalışan 312 yönetici üzerinde yaptığı çalışmada etik liderliğinde oluşumunda dini yönelimin etkisini araştırmıştır. Çalışma sonucunda hem içsel hem de dışsal dini yönelimin etik liderliğin oluşumunda etkisinin olduğu saptanmıştır.

2.4.2. Beş Faktör Kişilik Modeli İlgili Araştırmalar

Demirci (2003) örneklemini çeşitli illerden ve çeşitli branşlardan seçilen 360 öğretmenin oluşturduğu çalışmada iş doyumunu ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda, iş doyumunu ile beş faktör kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca, kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği fakat branş değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür.

Telef (2004) örneklemini farklı branşlardan 391 öğretmenin oluşturduğu çalışmasında kişilik özellikleri ile stresle başa çıkma becerileri ve kontrol düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda, dışa dönük kişilik özelliği ile kabul-bilişsel yeniden yapılandırma, kaçma-soyutlama ve aktif planlama başa çıkma stratejileri arasında pozitif, yumuşak başlılık kişilik özelliği ile kabul-bilişsel yeniden yapılandırma, aktif planlama, dış yardım arama başa çıkma stratejileri arasında pozitif, öz denetim kişilik özelliği ile kabul-bilişsel yeniden yapılandırma, aktif planlama, dış yönelme arasında pozitif, özdenetim kişilik özelliği ile biyokimyasal soyutlama başa çıkma stratejisi arasında negatif, duygusal denge kişilik özelliği ile kaçma-soyutlama ve dış yardım arama başa çıkma stratejileri arasında pozitif; açık kişilik özelliği ile kabul bilişsel yeniden yapılandırma ve aktif planlama başa çıkma stratejileri arasında pozitif yönde ilişki olduğu belirlenmiştir. Bunlara ek olarak, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere kıyasla daha yumuşak başlı, dışa dönük ve duygusal olarak dengeli olduğu sonucuna varılmıştır.

Oktay (2007) örneklemini 392 branş ve sınıf öğretmenin oluşturduğu çalışmasında öğretmenlerin kişilik özellikleri ile motivasyonları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışma sonucunda sorumluluk ve öz disiplin kişilik özellikleri arasında ön plana çıkarken dışa dönüklüğün ise en az rastlanılan özellik olduğu belirlenmiştir. 30 yaşın altındaki öğretmenleri 31 ve 40 yaş arasındaki öğretmenlere kıyasla yeniliğe daha az açık olduğu, 41 yaşın üzerindeki öğretmenlerin 30 yaşın altındaki öğretmenlere kıyasla daha fazla uyumlu ve sorumluluk sahibi olduğu, bekar olan öğretmenlerin evli olan öğretmenlere kıyasla daha az sorumluluk sahibi olduğu, yüksekokuldan mezun olmuş öğretmenlerin üniversite mezunu öğretmenlere kıyasla daha fazla sorumluluk sahibi olduğu, 26 yılın üzerinde çalışmış öğretmenlerin 5 ve 1 yıl arası çalışmış öğretmenlere kıyasla daha fazla uyumlu ve sorumluluk sahibi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bunlara ek olarak, kişiliğin yeniliklere açık olma alt boyutu ile motivasyonun avantajlar ve okul içi ortam alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Basım, Çetin ve Tabak (2009) örneklemini 302 üniversite öğrencisinin oluşturduğu çalışmalarında kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarına etki eden kişilik özelliklerini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda, uyumluluk ve gelişme açıklık kişilik özelliklerinin tüm çatışma çözme yaklaşımlarının anlamlı yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, özdisiplin ve dışadönüklük özelliklerinin de çatışma çözme süreçlerinde önemli birer rolü olduğu belirlenirken, nörotizmin çatışma çözme yaklaşımlarını anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmüştür. Bu sonuçlar çerçevesinde, kişilik özelliklerinin kişiler arası çatışma çözme süreçlerinde önemli bir role sahip olduğu ifade edilmiştir.

Akbulut (2010) örneklemini 234 üniversite öğrencisinin oluşturduğu çalışmasında kişilik ve duygusal zekânın öğrenme stillerine etkisini ve öğrenme stillerinin bazı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır. Çalışma sonucunda, kişilik ve duygusal zekânın, kişilerin öğrenme stillerinin belirlenmesinde ayrıştırıcı etkisinin olduğu görülmüştür. Kişilik boyutlarından dışadönüklüğün, duygusal zekâ alt boyutlarından ise stresle başa çıkma alt boyutunun öğrenme stiline belirlenmesinde en çok ayrıştırıcı özelliğe sahip oldukları belirlenmiştir. Her iki değişken beraber ele alındığında, öğrenme stillerinin belirlenmesinde en çok ayrıştırıcı özelliğe sahip olan boyutun dışadönüklük olduğu görülmüştür.

Kalafat (2012) örneklemini Zonguldak'ta ortaöğretim düzeyinde görev yapan 428 öğretmenin oluşturduğu çalışmasında öğretmenlerin kişilik özelliklerinin öğretmen yeterliklerine etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin duygusal dengesizlik hariç tüm boyutlarda ortalamanın üstünde algıladıkları görülmüştür. Kişilik boyutlarından deneyime açıklık, sorumluluk ve duygusal denge boyutlarının öğretmen yeterliğini yordadığı görülmüştür. Bu boyutlar içerisinde öğretmen yeterliğini en çok yordayan boyutun deneyime açıklık olduğu saptanmıştır.

Uğurlu (2012) örneklemini İstanbul'da resmi liselerde görev yapan 407 lise öğretmenin oluşturduğu çalışmasında öğretmenlerin kullandıkları disiplin stilleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin disiplin stillerinin cinsiyet, mesleki kıdem, yaş, mezun olunan

okul, medeni durum, çalıştıkları okul türü ve branş değişkenlerine göre, kişilik özelliklerinin de cinsiyet, mesleki kıdem, yaş, branş ve medeni durum değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin kullandıkları disiplin stilleri ile kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Disiplin stilleri alt boyutlarından uzlaşmacı, görüşmeci ve destekleyici boyutları ile kişilik özellikleri alt boyutlarından gelişime açıklık arasında, disiplin stilleri alt boyutlarından uzlaşmacı, zorlayıcı, görüşmeci ve destekleyici boyutları ile kişilik özellikleri alt boyutlarından dışa dönüklük ve öz disiplin arasında, disiplin stilleri alt boyutlarından görüşmeci ve destekleyici boyutları ile kişilik özellikleri alt boyutlarından uyumluluk arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, disiplin stilleri alt boyutlarından destekleyici boyutu ile kişilik özellikleri alt boyutlarından duygusal denge arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özer (2013) örneklemini 243'ü erkek ve 523'ü kadın toplam 766 üniversite öğrencisinin oluşturduğu çalışmasında öğrencilerin psikolojik sağlık düzeyleri ile beş faktör kişilik özellikleri ve duygusal zekâ arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda, psikolojik sağlık ile beş faktör kişilik özelliklerinden deneyime açıklık, dışadönüklük, sorumluluk ve yumuşak başlılık alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilirken, duygusal dengesizlik alt boyutu ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, Beş faktör kişilik özelliklerinin psikolojik sağlamlıktaki varyansın %21,4'ünü açıkladığı belirlenmiştir.

Ercan (2014) İzmir'de ilkököl ve ortaokul kademelerinde görev yapan 200 eğitim yöneticisi üzerinde yaptığı çalışmasında yöneticilerin karar verme becerileri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda, yöneticilerin kişilik özelliklerinin kıdem ve yaş değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği fakat cinsiyete, görev türüne, yöneticilikteki kıdeme ve okul kademesine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ayrıca, okul yöneticilerinin karar verme becerileri ve kişilik özellikleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Padır (2015) örneklemini Sakarya'daki farklı liselerde öğrenim hayatına devam eden 467 öğrencinin oluşturduğu çalışmada, ebeveyn internet stili, sanal zorba ve sanal mağdur olma ve beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda, cinsiyet, ebeveyn kontrolü ve yumuşak başlılığın sanal zorbalığın anlamlı bir yordayıcısı olduğunu tespit edilmiştir. Ayrıca, ebeveyn kontrolü ve yumuşak başlılık ile sanal zorba olma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

2.4.3. Çocuğa Yönelik Şiddet ile İlgili Araştırmalar

Mandacı (2002) araştırmasında ergenlik döneminde evlenmeyen kızlar ve ergenlik döneminde evlenen kızları çocukluk istismar yaşantıları, kimlik gelişimleri, aile sorunları ve bazı sosyo-demografik özellikler açısından karşılaştırmıştır. Bu çalışmanın örneklemini yaşları 14 ve 17 arasında değişen 58'i bekar, 40'ı evli 98 genç kız oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda, ergenlik döneminde evlenen kızların, ergenlik döneminde evlenmeyen kızlara göre daha fazla, duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal ve aile sorunu yaşadıkları tespit edilmiştir. Buna ek olarak, kimlik gelişimi açısından ergenlik döneminde evlenmeyen kızların "başarılı" kimlik puanının, ergenlik döneminde evlenen kızların ise "bağımlı" kimlik puanının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sucaklı (2003) çalışmasında kadınların çocuğa yönelik şiddet konusundaki tutumunu araştırmıştır. Çalışma sonucunda, kadınların %34,1'inin yaramazlık yapan çocukları açıklama yoluyla ikna etme yolunu seçtiği, %65,9'unun ise çocuğu cezalandırma, azarlama, korkutma ve yoksun bırakma yoluyla yaramazlık yapmaktan vazgeçirmeye çalıştığı tespit edilmiştir. Bunun yanında, araştırmaya katılan kadınların %50,9'u çocuklar yaramazlık yaptığında dövülmeli derken, %49,1'i ise dayağı onaylamamıştır. Ek olarak, araştırma sonucunda, evdeki çocuk sayısı arttıkça babanın çocuğa uyguladığı fiziksel şiddetin arttığı ve kadının eğitim seviyesi yükseldikçe çocuğa uygulanan fiziksel şiddetin azaldığı belirlenmiştir.

Şişman (2004) çalışmasında çocuk işçiliğinin temelinde yatan sebepleri araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre, çocuk işçiliğinin temelinde ebeveynlerin eğitimsizliği, işsizlik, ve yoksulluk gibi sebepler yatmaktadır.

Bunun yanında, araştırma neticesinde, çocukların %38,4'ü aile gelirine katkıda bulunmak, %19,8'i evde çalışan bireylere işlerinde yardımcı olmak, %15,9'u ailesi istediğinden dolayı, %10,4'ü meslek sahibi olmak (iş öğrenmek), %6,3'ü kendi ihtiyaçlarını gidermek ve %5,1'i ise ev halkının borçlarına yardımcı olmak için çalışmaktadır.

Flannery (2006) örneklemini ergenlik çağındaki 3700 çocuğun oluşturduğu çalışmasında çocuğa yönelik şiddeti araştırmıştır. Çalışma sonucunda, geçmiş yıllarda araştırmaya katılan erkek çocukların %50'sinin, kız çocukların ise %40'ının tekme ve tokat atılmak suretiyle şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Bunun yanında, çocukların %20'sinin annelerinin şiddete maruz kalmasına tanıklık ettikleri tespit edilmiştir. Ek olarak, şiddete maruz kaldığının ifade eden çocukların yaklaşık %25'inin kendi evinde tehdit edildiği ve %50'sininde kendi aile bireyleri tarafından şiddete maruz bırakıldığı belirlenmiştir.

Yılmaz (2008) çalışmasında çocuğa yönelik şiddet ile birçok değişkenin ilişkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda, araştırmaya katılan çocukların %84,7'sinin babasından sözel ve fiziksel şiddet, %96,4'ünün annesinden psikolojik ve sözel şiddet, %55'inin anne-baba kaynaklı ekonomik şiddet ve %96'sının anne-baba kaynaklı psikolojik ve bireysel hakları kısıtlayıcı şiddet gördükleri belirlenmiştir.

Bilgin (2008) örneklemini Uludağ Üniversitesi'nde öğrenim gören 389 öğrencinin oluşturduğu çalışmasında bedensel cezaya yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %53,2'si daha önce en az bir kez bir kez bedensel ceza aldığını ifade etmiştir. Öğrencilerin %33,4'ü bedensel cezayı annelerinden, %24,6'sı babalarından ve %38,6'sıda hem anne hem de babasından bedensel ceza aldığını ifade etmiştir. Ayrıca, araştırma sonucunda, en çok bedensel cezanın 6-10 yaş arası dönemde alındığı saptanmıştır.

Cengiz (2008) örneklemini Kütahya'nın Tavşanlı ilçesinde bulunan bir ilköğretim okulunda öğrenim gören öğrencilerin oluşturduğu çalışmasında çocuklarına şiddet uygulayan ailelerin profillerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda, anne ve babanın ayrılmış olduğu, eğitim ve gelir düzeyi

düşük ailelerde çocuğa yönelik şiddetin daha yaygın olduğu saptanmıştır. Ayrıca şiddete maruz kalan öğrencilerin okul başarısının diğer öğrencilere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Yedi Güney Avrupa ülkesinde (Litvanya, Polonya, Letonya, Ukrayna, Bulgaristan, Moldova, Makedonya) yürütülen çocuğa yönelik şiddetin araştırıldığı geniş çaplı bir çalışma sonucunda bu ülkelerde yaşayan çocukların yarısından fazlasının fiziksel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu ülkelerde öğretmenler çocuğa yönelik şiddeti sosyal bir problem olarak görmelerine rağmen azda olsa uygulanabilirliğinde sakınca görmemektedirler. Bunun yanında, araştırma sonucunda, Bulgaristan hariç olmak üzere, bu ülkelerde eğitim düzeyi, yüksek gelir ve kentte yaşama ile çocuğa yönelik şiddet arasında negatif ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Bu ülkelerin çoğunda çocuğa yönelik şiddet çocuğu disiplin altına almak için meşru bir araç olarak benimsenmektedir. Ailelerin yaklaşık %50'si çocuğa yönelik az miktarda fiziksel şiddetin olağan olduğunu düşünmektedir. Bu aileler çocuklarına soğuk ve kaba davrandıkları zaman onları hayata daha iyi hazırladıklarını ve gelecekte karşılıklarına çıkacak güçlüklerle daha kolay başa çıkabileceklerini düşünmektedirler (Sajkowska, 2009).

Özkan (2010) örneklemini Erzincan'daki üç ilköğretim okulunda öğrenim gören 434 öğrencinin oluşturduğu çalışmada ihmal ve istismarın çocuklar üzerindeki psikolojik ve fiziksel etkilerini araştırmıştır. Çalışma sonucunda, çocukların %92,3 ünün ihmal ve istismara uğradığı, bu çocuklardan %67,8 inin duygusal istismar, %42,1'inin fiziksel istismar, %39,1'inin ekonomik istismar ve %97'sinin ise ihmale maruz kaldığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak, çocukların ihmal ve istismara uğramasıyla ebeveyn eğitim düzeyi ve gelir düzeyi arasında negatif korelasyon, çocuk sayısı ile pozitif yönde korelasyon olduğu tespit edilmiştir.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma dini yönelim, kişilik özellikleri ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasındaki ilişkilerin ve bu değişkenlerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, medeni durum ve çocuk sayısı değişkenleri ile ilişkisinin incelendiği ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Ayrıca bu çalışmada, araştırmada kullanılan değişkenler ile çocuğa yönelik şiddete duyarlılığı yordanmasını amaçlayan bir regresyon modeli de oluşturulmuştur. İlişkisel tarama modelinde bağımsız değişkenlere müdahale edilmeden bu değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisi incelenir (Karasar, 2015).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini Cizre’de bulunan ortaokullardan, uygun örnekleme yöntemiyle seçilen 5 ortaokulda öğrenim gören 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin aile bireyleri oluşturmaktadır. Anketler okullarda düzenlenen veli toplantıları sırasında velilere öğretmenler tarafından açıklama yapılarak dağıtılmıştır. Her veliye ailesinde bulunan 18 yaşın üstündeki kişi sayısı kadar anket verilmiştir. Velilerden dağıtılan anketleri yanıtlayıp öğrenciler aracılığıyla sınıf öğretmenlerine ulaştırmaları rica edilmiştir. Bu uygulama sonunda geri dönüş yapılan anketler çalışmada kullanılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, araştırmanın örnekleminin seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan gelişigüzel örnekleme yöntemiyle belirlendiği ifade edilebilir. Bu tür örnekleme, araştırmacının saptanan örneklem büyüklüğüne göre herhangi bir şekilde evrenin bir parçasını seçmesidir. Burada araştırmacı sadece seçtiği bireylerin araştırmanın amacına uygun olmasına

ve kolay ulaşılabilir olmasına dikkat eder. Herhangi bir fakülteye gidip saptanacak sayıda rastlanan öğrenciyi örnekleme alma gelişigüzel örnekleme bir örnektir (Arlı ve Nazik, 2001).

Belli şartlar altında gerekli örneklem büyüklüğünün ne kadar olması gerektiğiyle ilgili bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004).

Tablo 1.

Gerekli Örneklem Büyüklükleri

Evren Büyüklüğü	± 0.03 örnekleme hatası (d)			± 0.05 örnekleme hatası (d)			± 0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Buna göre, 18 yaşın üstündeki nüfusu 87 802 (TÜİK, 2018) olan Cizre için, evren için sapma miktarı $d=,05$, güven düzeyi $(1-\alpha)=0.95$ ve p değeri $.05$ olarak belirlendiğinde evreni temsil edecek örneklem büyüklüğü en az 383 olmalıdır. Bu çalışmada ise örneklem büyüklüğü 434 olarak belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, Allport ve Ross tarafından (1967) geliştirilmiş ve Cirhinlioğlu (2006) tarafından Türk kültürüne uyarlanmış olan DYÖ, Rammstedt ve John (2007) tarafından geliştirilmiş ve Horzum, Ayas ve Padır (2017) tarafından Türk kültürüne uyarlanmış olan “Beş Faktör Kişilik Ölçeği” ve Özyürek (2017) tarafından geliştirilmiş olan “Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği” kullanılacaktır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda, katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, medeni durum ve çocuk sayısını belirleyecek sorular yer almaktadır.

3.3.2. DYÖ (DYÖ)

Allport ve Ross (1967) tarafından geliştirilen ve 20 maddeden oluşan DYÖ 5'li likert tipi bir ölçektir. 9 maddesi içsel dini yönelimi, 11 maddesi ise dışsal dini yönelimi ifade eden maddelerden oluşmuştur. Çeşitli çalışmalarda ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlık katsayılarının içsel dini yönelim alt ölçeği için .67 ile .93, dışsal dini yönelim alt ölçeği için .76 ile .85 arasında değiştiği bildirilmiştir (Donahue, 1985).Türkçe uyarlaması Cirhinlioğlu (2006) tarafından yapılan DYÖ'nün iki alt boyutun söz konusu olduğu görülmüştür. Türkçeye uyarlanan DYÖ'nin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayısı'na bakıldığında İçsel Dini Yönelim Alt Boyutu için $\alpha=0,87$ ve Dışsal Dini Yönelim Alt Boyutu için $\alpha=0,60$ olarak bulunmuştur.

3.3.3. Beş Faktör Kişilik Ölçeği (BFKÖ)

BFKÖ'nün dilsel eşdeğerlik çalışmaları 31 kişi üzerinde yapılmış ve elde edilen bulgulara göre, orijinal İngilizce form ve Türkçe form arasındaki korelasyon katsayıları yumuşak başlılık boyutu için 0.87, deneyime açıklık boyutu için 0.86, dışadönüklük boyutu için 0.85, öz denetimlilik boyutu için 0.85, nörotizm boyutu için 0.71 ve ölçeğin tamamı için 0.81 olarak belirlemiştir (Horzum, Ayas ve Padır, 2017).

Ölçeğin yapı geçerliği için kanıt toplamak adına açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda Türkçe formun orijinal ölçekle aynı yapıda 10 maddeden oluşan 5 faktörlü bir yapı gösterdiği görülmüştür. Ayrıca faktörler tarafından açıklanan toplam varyans %88.4 olarak belirlenmiştir. Daha sonra yapılan doğrulayıcı faktör analizinde de açımlayıcı ölçeğin 10 maddelik 5 faktörlü yapısının doğrulandığı görülmüştür (Horzum, Ayas ve Padır, 2017).

Ölçeğin Türkçe formunun güvenilirliğinin belirlenmesi için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayı ve kompozit güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin beş faktörüne ait Cronbach alfa ve kompozit güvenilirlik katsayıları dışadönüklük

için 0.88 ve 0.83, yumuşak başlılık için 0.81 ve 0.73, öz denetimlilik için 0.90 ve 0.85, nörotiklik için 0.85 ve 0.79, deneyime açıklık için ise 0.84 ve 0.78 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan kompozit ve iç tutarlılık katsayılarının tamamı 0.70'ten büyük olduğu için ölçekten elde edilen verilerin güvenilir olduğu ifade edilebilir.

Horzum, Ayas ve Padır'ın (2017) geçerlik ve güvenirlik adına topladığı kanıtlar birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin psikometrik özellikler bakımından yeterli düzeyde olduğu ve ölçek kullanılarak elde edilecek verilerin geçerli ve güvenilir olduğu ifade edilebilir.

3.3.4. Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği

ÇYŞDÖ 19 maddelik tek boyuttan oluşan bir ölçektir. Ölçekten alınan yüksek puan çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyinin yüksek olduğunu, düşük puan ise çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenirliğini belirlemek amacıyla bakılan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı, ölçeğin tümü için 0,82 olarak hesaplanmıştır. ÇYŞDÖ'nün geçerliğinin ve güvenirliğinin ölçmek için yapısal faktör analizi sonucunda ölçeğin geçerliğinin için yüksek olduğu, yetişkinlerin çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarını ayırt edebileceği ve konuyla ilgili araştırmalarda kullanabileceği ifade edilmiştir (Özyürek, 2017).

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın birinci amacında, katılımcıların dini yönelim düzeyinin cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Katılımcıların dini yönelim düzeyinin eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA testi ile belirlenmiştir.

Araştırmanın ikinci amacında, katılımcıların dini yönelim düzeyi ile yaş ve çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı ise Pearson Korelasyon katsayısının hesaplanmasıyla incelenmiştir.

Araştırmanın üçüncü amacında, katılımcıların beş faktör kişilik özelliklerinin cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Katılımcıların beş faktör kişilik

özelliklerinin eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA testi ile belirlenmiştir.

Araştırmanın dördüncü amacında, katılımcıların beş faktör kişilik özellikleri ile yaş ve çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı ise Pearson Korelasyon katsayısının hesaplanması yoluyla incelenmiştir.

Araştırmanın beşinci amacında, katılımcıların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyinin cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Katılımcıların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyinin eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA testi ile belirlenmiştir.

Araştırmanın altıncı amacında, katılımcıların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyi ile yaş ve çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı ise Pearson Korelasyon katsayısının hesaplanması yoluyla incelenmiştir.

Araştırmanın yedinci amacında, DYÖ, BFKÖ ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson korelasyon katsayısının hesaplanması yoluyla incelenmiştir.

Araştırmanın sekizinci amacında, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, medeni durum, çocuk sayısı, dini yönelim ve kişilik özelliklerinin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyini anlamlı olarak yordayıp yordamadığı çoklu doğrusal regresyon analizi ile belirlenmiştir.

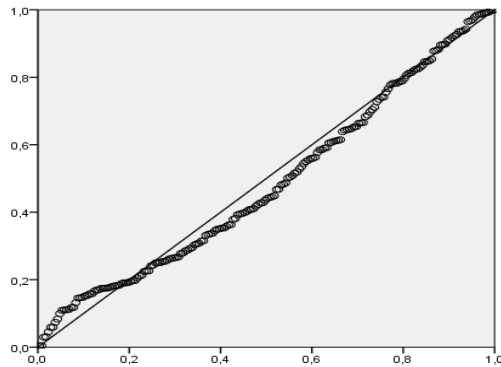
Bu araştırmada kullanılan bağımsız örneklem t testi, tek yönlü ANOVA testi ve Pearson korelasyon katsayısı veriler için normal dağılım varsayımı gerektirmektedirler. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin $[-2,2]$ aralığında olması normallik varsayımının sağlandığını gösterir (George ve Mallery, 2010). Araştırmanın bağımlı değişkenleri olan olumsuz değerlendirilme korkusu ve yaşam doyumu puanların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, meslek ve medeni durum, mükemmeliyetçilik türü değişkenlerinin her bir kategorisi için çarpıklık ve basıklık katsayısı değerlerinin $[-2,2]$ arasında yer aldığı görülmüş ve bu durum normallik varsayımının sağlandığı şeklinde yorumlanmıştır. Bunun dışında bağımsız örneklem t-testi ve Tek Yönlü ANOVA testinin

uygulaması için varyans homojenliği varsayımının bütün durumlarda sağlandığı görülmüştür.

Çoklu doğru regresyon analizinin varsayımları çoklu bağlantılılık, doğrusallık ve normalliktir. Çoklu regresyon analizi yapılmadan önce bu varsayımlar kontrol edilmiştir.

Çoklu bağlantı: Bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı olup olmadığı VIF ve Tolerans değerlerine bakılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen tüm VIF değerlerinin 0,10'dan büyük olması ve Tolerans değerlerinin de 10'dan küçük olması bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı problemi olmadığını göstermektedir.

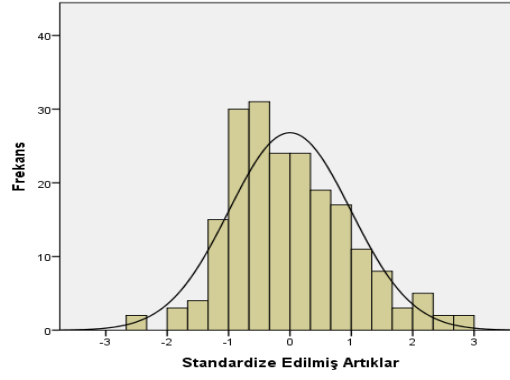
Doğrusallık: Doğrusallık varsayımını kontrol etmek için SPSS programında çizdirilen standardize edilmiş artık değerler ile standardize edilmiş yordanan değerler için saçılma diyagramı Şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 1. Standardize Edilmiş Artık Değerler ile Standardize Edilmiş Yordanan Değerler İçin Saçılma Diyagramı

Şekil 1'de verilen standardize edilmiş artık değerler ile standardize edilmiş yordanan değerler için saçılma diyagramının doğrusal bir ilişkiyi tanımladığı, noktaların bir eksen etrafında toplanma eğilimi olduğu ifade edilebilir.

Normallik: Normallik varsayımının sağlanıp sağlanmadığını kontrol etmek için SPSS programında çizdirilen standardize edilmiş yordanan değerler için Histogram grafiği ve normal dağılım eğrisi Şekil 4'te sunulmuştur.

Şekil 2. Standardize Edilmiş Yordanan Değerler İçin Histogram Grafiği

Şekil 2’de verilen standardize edilmiş artıklar için oluşturulan histograma ait normal eğri incelendiğinde dağılımın normal olduğu ifade edilebilir.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 2.

Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	191	44,01
Erkek	243	56,99
Eğitim Düzeyi		
Ortaokul ve altı	226	52,07
Lise mezunu	159	36,64
Üniversite mezunu	49	11,29
Medeni Durum		
Evli	283	65,21
Bekar	151	34,79
Gelir Düzeyi		
0 TL ve asgari ücret arası	198	63,36
Asgari ücret ve 3000 TL arası	131	29,03
3000 TL ve üzeri	17	7,61
Değişken	N	$\bar{X}$
Yaş	434	30,82
Çocuk Sayısı	434	2,13

Tablo 2’de araştırma kapsamına alınan bireylerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen bireylerin %44,01’inin kadın ve %56,99’unun erkek olduğu görülmüştür. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı incelendiğinde, %52,07’sinin ortaokul ve altı, %36,64’ünün lise ve %11,29’unun üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Katılımcıların % 65,21’ evli ve % 34,79’u bekârdır. Araştırmaya dâhil edilen bireylerin

%63,36'sının aylık gelirinin 0 TL ve asgari ücret arasında, %29,03'ünün asgari ücret ve 3000 TL arasında ve %7,61'inin aylık gelirinin 3000 TL ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, araştırmaya dâhil edilen bireylerin yaş ortalaması 30,82 ve çocuk sayısı ortalaması 2,13 olarak bulunmuştur.

Tablo 3.

Katılımcıların DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanlara ait tanımlayıcı istatistikler

	n	$\bar{x}$	s	Min	Max
Dini Yönelim					
İçsel Dini Yönelim	434	42,70	5,32	31	56
Dışsal Dini Yönelim	434	30,08	4,65	20	41
Kişilik Özellikleri					
Dışadönüklük	434	5,68	1,47	3	10
Yumuşak başlılık	434	7,30	1,42	2	10
Özdenetimlilik	434	5,59	1,78	2	10
Nörotiklik	434	5,25	1,90	2	10
Deneyime Açıklık	434	4,69	1,54	2	10
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık	434	42,70	5,32	31	56

Tablo 3'te katılımcıların DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanlara ait ortalama, standart sapma, alt ve üst değer gibi tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan bireylerin DYÖ'de yer alan içsel dini yönelim alt boyutundan $\bar{x}=42,70\pm 5,32$ puan ve dışsal dini yönelim alt boyutundan $\bar{x}=30,08\pm 4,65$ puan aldıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların BFKÖ'de yer alan dışadönüklük alt boyutundan $\bar{x}=5,68\pm 1,47$ puan, yumuşak başlılık alt boyutundan $\bar{x}=7,30\pm 1,42$ puan, özdenetimlilik alt boyutundan $\bar{x}=5,59\pm 1,78$ puan, nörotiklik alt boyutundan $\bar{x}=5,25\pm 1,90$ puan ve deneyime açıklık alt boyutundan $\bar{x}=4,69\pm 1,54$ puan aldıkları saptanmıştır.

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin ÇYŞDÖ'den $\bar{x}=42,70\pm 5,32$ puan aldıkları tespit edilmiş olup, ölçekten alınan en düşük puanın 31, en yüksek puanın ise 56 olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	s	t	p
Dini Yönelim						
İçsel Dini Yönelim	Kadın	191	36,41	4,40	1,953	0,051
	Erkek	243	35,46	5,69		
Dışsal yönelim	Kadın	191	30,36	3,83	1,134	0,257
	Erkek	243	29,86	5,19		
Kişilik Özellikleri						
Dışadönüklük	Kadın	191	5,67	1,29	-0,35	0,972
	Erkek	243	5,68	1,60		
Yumuşak Başlılık	Kadın	191	7,49	1,11	2,606	0,009**
	Erkek	243	7,15	1,60		
Özdenetimlilik	Kadın	191	5,17	1,68	-4,421	0,000**
	Erkek	243	5,92	1,78		
Nörotiklik	Kadın	191	5,43	1,82	1,756	0,080
	Erkek	243	5,11	1,95		
Deneyime Açıklık	Kadın	191	4,62	1,45	-0,815	0,415
	Erkek	243	4,74	1,61		
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık	Kadın	191	44,87	4,26	8,077	0,000**
	Erkek	243	40,99	5,45		

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Tablo 4'te katılımcıların cinsiyetlerine göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre DYÖ'de yer alan içsel dini yönelim ve dışsal dini yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Araştırma kapsamına alınan bireylerin cinsiyetlerine göre BFKÖ'de yer alan dışadönüklük, nörotiklik ve deneyime açıklık alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Kadın ve erkek bireylerin dışadönüklük, nörotiklik ve deneyime açıklık özellikleri benzer bulunmuştur.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre BFKÖ'de yer alan yumuşak başlılık alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,01$). Kadınların yumuşak başlılık puanları erkeklerin yumuşak başlılık puanlarından daha yüksektir.

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin cinsiyetlerine göre BFKÖ'de yer alan özdenetimlilik alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$). Kadınların özdenetimlilik puanlarının erkeklerin özdenetimlilik puanlarından daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre ÇYŞDÖ'den almış oldukları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$). Kadınların çocuğaya yönelik şiddete duyarlılık puanlarının erkeklerin çocuğaya yönelik şiddete duyarlılık puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 5.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması

	Eğitim Düzeyi	n	$\bar{x}$	s	F	p	Fark
Dini Yönelim							
İçsel Dini Yönelim	Ortaokul Ve Altı Mezunu	226	35,81	3,924	6,171	0,000	1-3
	Lise Mezunu	159	37,90	3,632			2-3
	Üniversite Mezunu	49	29,61	8,563			
Dışsal yönelim	Ortaokul Ve Altı Mezunu	226	31,04	2,694	25,030	0,000	1-2
	Lise Mezunu	159	26,42	2,522			1-3
	Üniversite Mezunu	49	37,53	5,867			2-3
Kişilik Özellikleri							
Dışadönüklük	Ortaokul Ve Altı Mezunu	226	5,67	1,240	10,638	0,000	1-3
	Lise Mezunu	159	5,00	1,006			2-3
	Üniversite Mezunu	49	7,88	1,601			
Yumuşak Başlılık	Ortaokul Ve Altı Mezunu	226	7,25	1,212	3,304	0,038	1-3
	Lise Mezunu	159	7,23	1,623			2-3
	Üniversite Mezunu	49	7,79	1,511			
Özdenetimlilik	Ortaokul Ve Altı Mezunu	226	5,14	1,701	3,250	0,000	1-3
	Lise Mezunu	159	5,70	1,589			2-3
	Üniversite Mezunu	49	7,31	1,636			
Nörotiklik	Ortaokul Ve Altı Mezunu	226	5,24	1,920	9,089	0,000	1-3
	Lise Mezunu	159	5,57	1,989			2-3
	Üniversite Mezunu	49	4,27	1,016			
Deneyime Açıklık	Ortaokul Ve Altı Mezunu	226	4,59	1,338	2,156	0,044	1-3
	Lise Mezunu	159	4,40	1,419			2-3
	Üniversite Mezunu	49	6,09	2,044			
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık	Ortaokul Ve Altı Mezunu	226	42,29	4,841	2,399	0,037	1-3
	Lise Mezunu	159	41,83	5,194			2-3
	Üniversite Mezunu	49	47,38	5,598			

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Tablo 5'te katılımcıların eğitim düzeylerine göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması amacıyla yapılan tek yönlü ANOVA testi sonuçları verilmiştir.

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin eğitim düzeylerine göre DYÖnde yer alan içsel dini yönelim alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Üniversite mezunlarının içsel dini yönelim alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması, lise mezunlarının ve ortaokul ve altı mezunlarının içsel dini yönelim alt

boyutundan aldıkları puanların ortalamasından anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre DYÖnde yer alan dışsal dini yönelim alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Üniversite mezunlarının dışsal dini yönelim puanlarının ortalaması ortaokul ve altı mezunlarının dışsal dini yönelim puanları ortalamasından, ortaokul ve altı mezunlarının dışsal dini yönelim puanlarının ortalaması ise lise mezunlarının dışsal dini yönelim puanlarının ortalamasından anlamlı bir şekilde yüksektir.

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin eğitim düzeylerine göre BFKÖ'de yer alan dışadönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Üniversite mezunlarının dışadönüklük alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması, lise mezunlarının ve ortaokul ve altı mezunlarının dışadönüklük alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre BFKÖ'de yer alan yumuşak başlılık alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Üniversite mezunlarının yumuşak başlılık alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması, lise mezunlarının ve ortaokul ve altı mezunlarının yumuşak başlılık alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin eğitim düzeylerine göre BFKÖ'de yer alan özdenetimlilik alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Üniversite mezunlarının özdenetimlilik alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması, lise mezunlarının ve ortaokul ve altı mezunlarının özdenetimlilik alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre BFKÖ'de yer alan nörotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Üniversite mezunlarının nörotiklik alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması, lise mezunlarının ve ortaokul ve

altı mezunlarının nörotiklik alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasından anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin eğitim düzeylerine göre BFKÖ'de yer alan deneyime açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Üniversite mezunlarının deneyime açıklık alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması, lise mezunlarının ve ortaokul ve altı mezunlarının deneyime açıklık alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre ÇYŞDÖ'den aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Üniversite mezunlarının çocuğa yönelik şiddete duyarlılık puanları ortalaması, lise mezunlarının ve ortaokul ve altı mezunlarının çocuğa yönelik şiddete duyarlılık puanları ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 6.

Katılımcıların medeni durumlarına göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması

	Medeni Durum	n	$\bar{x}$	s	t	p
Dini Yönelim						
İçsel Dini Yönelim	Evli	299	36,32	4,61	1,90	0,051
	Bekâr	135	34,90	6,17		
Dışsal yönelim	Evli	299	30,81	3,31	3,99	0,000**
	Bekâr	135	28,47	6,45		
Kişilik Özellikleri						
Dışadönüklük	Evli	299	5,80	1,41	2,63	0,009**
	Bekâr	135	5,40	1,57		
Yumuşak Başlılık	Evli	299	7,42	1,19	2,24	0,026*
	Bekâr	135	7,04	1,79		
Özdenetimlilik	Evli	299	5,71	1,94	2,45	0,015*
	Bekâr	135	5,32	1,34		
Nörotiklik	Evli	299	5,20	1,88	-0,78	0,433
	Bekâr	135	5,36	1,96		
Deneyime Açıklık	Evli	299	4,74	1,50	1,03	0,330
	Bekâr	135	4,58	1,64		
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık	Evli	299	42,38	5,01	-1,76	0,081
	Bekâr	135	43,41	5,91		

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Tablo 6'da katılımcıların medeni durumlarına göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Katılımcıların medeni durumlarına göre DYÖ'de yer alan içsel dini yönelim alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Araştırma kapsamına alınan bireylerin medeni durumlarına göre DYÖ'de yer alan dışsal dini yönelim boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,01$). Evlilerin dışsal dini puanları bekârların dışsal dini yönelim puanlarından daha yüksektir.

Katılımcıların medeni durumlarına göre BFKÖ'de yer alan nörotiklik ve deneyime açıklık alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Evli ve bekâr bireylerin nörotiklik ve deneyime açıklık özellikleri benzer bulunmuştur.

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin medeni durumlarına göre BFKÖ'de yer alan dışadönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$). Evlilerin dışadönüklük puanları bekârların dışadönüklük puanlarından daha yüksektir.

Katılımcıların medeni durumlarına göre BFKÖ'de yer alan yumuşak başlılık alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Evlilerin yumuşak başlılık puanlarının bekârların yumuşak başlılık puanlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan bireylerin medeni durumlarına göre BFKÖ'de yer alan özdenetimlilik alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Evlilerin özdenetimlilik puanlarının bekârların özdenetimlilik puanlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların medeni durumlarına göre ÇYŞDÖ'den almış oldukları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 7.

Katılımcıların gelir düzeylerine göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması

	Gelir Düzeyi	n	$\bar{x}$	s	F	p	Fark
Dini Yönelim							
İçsel Dini Yönelim	0 TL ve asgari ücret arası	275	36,63	3,89	11,58	0,000**	1 ve 3 2 ve 3
	Asgari ücret ve 3000 TL arası	126	35,10	5,95			
	3000 TL ve üzeri	33	32,58	8,76			
Dışsal yönelim	0 TL ve asgari ücret arası	275	29,16	3,45	3,32	0,000**	1 ve 3 2 ve 3
	Asgari ücret ve 3000 TL arası	126	30,67	5,52			
	3000 TL ve üzeri	33	35,52	5,65			
Kişilik Özellikleri							
Dışadönüklük	0 TL ve asgari ücret arası	275	5,25	1,19	13,97	0,000**	1 ve 3 2 ve 3
	Asgari ücret ve 3000 TL arası	126	5,97	1,36			
	3000 TL ve üzeri	33	8,12	1,42			
Yumuşak Başlılık	0 TL ve asgari ücret arası	275	7,18	1,44	5,39	0,005**	1 ve 3 2 ve 3
	Asgari ücret ve 3000 TL arası	126	7,38	1,39			
	3000 TL ve üzeri	33	8,01	1,09			
Özdenetimlilik	0 TL ve asgari ücret arası	275	5,05	1,51	7,63	0,000**	1 ve 2 1 ve 3 2 ve 3
	Asgari ücret ve 3000 TL arası	126	6,04	1,60			
	3000 TL ve üzeri	33	8,33	1,49			
Nörotiklik	0 TL ve asgari ücret arası	275	5,24	2,02	0,21	0,980	-
	Asgari ücret ve 3000 TL arası	126	5,28	1,66			
	3000 TL ve üzeri	33	5,24	1,77			
Deneyime Açıklık	0 TL ve asgari ücret arası	275	4,56	1,35	3,59	0,000**	1 ve 3 2 ve 3
	Asgari ücret ve 3000 TL arası	126	4,48	1,51			
	3000 TL ve üzeri	33	6,58	1,93			
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık	0 TL ve asgari ücret arası	275	42,50	4,94	6,23	0,002**	1 ve 3 2 ve 3
	Asgari ücret ve 3000 TL arası	126	42,32	5,48			
	3000 TL ve üzeri	33	45,79	6,84			

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Tablo 7'de katılımcıların gelir düzeylerine göre DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanların karşılaştırılması amacıyla yapılan tek yönlü ANOVA testi sonuçları verilmiştir.

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin gelir düzeylerine göre DYÖ'de yer alan içsel dini yönelim alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$). Gelir düzeyi 3000 TL ve üzeri olan katılımcıların içsel dini yönelim alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması, gelir düzeyi asgari ücret ve 3000 TL arası ve asgari

ücretin altında olan katılımcıların içsel dini yönelim alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasından anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Katılımcıların gelir düzeylerine göre DYÖ'de yer alan dışsal dini yönelim alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$). Gelir düzeyi 3000 TL ve üzeri olan katılımcıların dışsal dini yönelim puanlarının ortalaması, gelir düzeyi asgari ücret ve 3000 TL arası ve asgari ücretin altında olan katılımcıların dışsal dini yönelim puanları ortalamasından anlamlı bir şekilde yüksektir.

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin gelir düzeylerine göre BFKÖ'de yer alan dışadönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$). Gelir düzeyi 3000 TL ve üzeri olan katılımcıların dışadönüklük alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması, gelir düzeyi asgari ücret ve 3000 TL arası ve asgari ücretin altında olan katılımcıların dışadönüklük alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Katılımcıların gelir düzeylerine göre BFKÖ'de yer alan yumuşak başlılık alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$). Gelir düzeyi 3000 TL ve üzeri olan katılımcıların yumuşak başlılık alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması, gelir düzeyi asgari ücret ve 3000 TL arası ve asgari ücretin altında olan katılımcıların yumuşak başlılık alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin gelir düzeylerine göre BFKÖ'de yer alan özdenetimlilik alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$). Gelir düzeyi 3000 TL ve üzeri olan katılımcıların özdenetimlilik alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması, gelir düzeyi asgari ücret ve 3000 TL arası olan katılımcıların özdenetimlilik alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Ayrıca, gelir düzeyi asgari ücret ve 3000 TL arası olan katılımcıların özdenetimlilik alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması da gelir düzeyi asgari ücretin altında olan katılımcıların özdenetimlilik alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasından daha yüksektir.

Katılımcıların gelir düzeylerine göre BFKÖ'de yer alan nörotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p<0,01$). Farklı gelir düzeyine sahip bireylerin nörotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar benzerdir.

Araştırmaya dâhil edilen bireylerin gelir düzeylerine göre BFKÖ'de yer alan deneyime açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$). Gelir düzeyi 3000 TL ve üzeri olan katılımcıların deneyime açıklık alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması, gelir düzeyi asgari ücret ve 3000 TL arası ve asgari ücretin altında olan katılımcıların deneyime açıklık alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Katılımcıların gelir düzeylerine göre ÇYŞDÖ'den aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$). Gelir düzeyi 3000 TL ve üzeri olan katılımcıların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık puanları ortalaması, gelir düzeyi asgari ücret ve 3000 TL arası ve asgari ücretin altında olan katılımcıların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık puanları ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 8.

Katılımcıların Yaşları İle DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişken		Yaş
Dini Yönelim		
İçsel Dini Yönelim	r	0,14
	p	0,004**
Dışsal Dini Yönelim	r	0,05
	p	0,265
Kişilik Özellikleri		
Dışadönüklük	r	-0,01
	p	0,882
Yumuşak Başlılık	r	0,19
	p	0,000**
Özdenetimlilik	r	0,14
	p	0,003**
Nörotiklik	r	-0,06
	p	0,232
Deneyime Açıklık	r	0,43
	p	0,004**
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık	r	-0,19
	p	0,000**

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Katılımcıların yaşları ile DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanlar arasındaki ilişkiye dair korelasyon analizi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

İçsel dini yönelim düzeyi ile yaş arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -0,14$, $p < 0,01$). Bu bulgu, katılımcıların yaşları arttıkça içsel dini yönelim düzeylerinin arttığını göstermektedir.

Dışsal dini yönelim düzeyi ile yaş arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$).

BFKÖ'de yer alan dışadönüklük ve nörotiklik alt boyutları ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Yumuşak başlılık alt boyutu ile yaş arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = 0,19$, $p < 0,01$). Bu bulgu, katılımcıların yaşı arttıkça yumuşak başlılık düzeylerinin arttığını göstermektedir.

Özdenetimlilik alt boyutu ile yaş arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,14$, $p<0,01$). Bu bulgu, katılımcıların yaşı arttıkça özdenetimlilik düzeylerinin arttığını göstermektedir.

Deneyime açıklık alt boyutu ile yaş arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,43$, $p<0,01$). Bu bulgu, katılımcıların yaşı arttıkça deneyime açıklık düzeylerinin arttığını göstermektedir.

Çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyi ile yaş arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,19$, $p<0,01$). Bu bulgu, katılımcıların yaşı arttıkça çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyinin azaldığını göstermektedir.

Tablo 9.

Katılımcıların Çocuk Sayıları İle DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişken		Çocuk Sayısı
Dini Yönelim		
İçsel Dini Yönelim	r	0,06
	p	0,253
Dışsal Dini Yönelim	r	-0,16
	p	0,006**
Kişilik Özellikleri		
Dışadönüklük	r	-0,14
	p	0,014*
Yumuşak Başlılık	r	0,04
	p	0,728
Özdenetimlilik	r	-0,12
	p	0,036*
Nörotiklik	r	0,05
	p	0,429
Deneyime Açıklık	r	0,15
	p	0,022*
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık	r	-0,41
	p	0,000**

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Katılımcıların çocuk sayıları ile DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanlar arasındaki ilişkiye dair korelasyon analizi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

İçsel dini yönelim düzeyi ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Dışsal dini yönelim düzeyi ile çocuk sayısı arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,16$, $p<0,01$). Bu bulgu, katılımcıların çocuk sayısı arttıkça dışsal dini yönelim düzeylerinin azaldığını göstermektedir.

BFKÖ'de yer alan yumuşak başlılık ve nörotiklik alt boyutları ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Dışadönüklük alt boyutu ile çocuk sayısı arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=-0,14$, $p<0,05$). Bu bulgu, katılımcıların çocuk sayısı arttıkça dışadönüklük düzeylerinin azaldığını göstermektedir.

Özdenetimlilik alt boyutu ile çocuk sayısı arasında da negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,12$, $p<0,05$). Bu bulgu, katılımcıların çocuk sayısı arttıkça özdenetimlilik düzeylerinin azaldığını göstermektedir.

Deneyime açıklık alt boyutu ile çocuk sayısı arasında da pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,15$, $p<0,05$). Bu bulgu, katılımcıların çocuk sayısı arttıkça deneyime açıklık düzeylerinin arttığını göstermektedir.

Çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyi ile çocuk sayısı arasında da negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,41$, $p<0,01$). Bu bulgu, katılımcıların çocuk sayısı arttıkça çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyinin azaldığını göstermektedir.

Tablo 10.

Katılımcıların DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den Aldıkları Puanlar arasındaki korelasyonlar

		İçsel Dini Yönelim	Dışsal Dini Yönelim	Dışadönüklük	Yumuşak Başlılık	Özdenetimlilik	Nörotiklik	Deneyime Açıklık	Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık
İçsel Dini Yönelim	r	1							
	p								
Dışsal Dini Yönelim	r	,65	1						
	p	,00**							
Dışadönüklük	r	-,42	,31	1					
	p	,01*	,00**						
Yumuşak Başlılık	r	,21	-,18	-,02	1				
	p	,02*	,02*	,83					
Özdenetimlilik	r	,12	,23	,24	,08	1			
	p	,04*	,01*	,01*	,64				
Nörotiklik	r	-,02	-,06	,04	-,17	-,11	1		
	p	,13	,46	,72	,03*	,04*			
Deneyime Açıklık	r	-,18	,31	,28*	-,02	,16	,02	1	
	p	,03*	,00**	,02	,37	,02*	,91		
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık	r	,10	-,15	-,08	-,21	,12	,07	,07	1
	p	,04*	,04*	,12	,01*	,02*	,59	,61	

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Tablo 10'da araştırmaya dahil edilen bireylerin DYÖ, BFKÖ ve ÇYŞDÖ'den aldıkları puanlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 10'a göre, **içsel dini yönelim** ile dışsal dini yönelim arasında pozitif yönde orta düzeyde ($r = ,65, p < ,01$), dışadönüklükle negatif yönde orta düzeyde ($r = -,42, p < ,05$), yumuşak başlılıkla pozitif yönde düşük düzeyde ($r = ,21, p < ,05$), özdenetimlilikle pozitif yönde düşük düzeyde ($r = ,12, p < ,05$), deneyime açıklıkla negatif yönde düşük düzeyde ($r = -,18, p < ,05$) ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkla pozitif yönde düşük düzeyde ($r = ,10, p < ,05$)

anlamli ilişkisi bulunmuştur. Fakat, **içsel dini yönelim** ile nörotiklik arasında anlamli bir ilişki bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 10'a göre, **dışsal dini yönelim** ile dışadönüklük arasında pozitif yönde orta düzeyde ($r=,31, p<,01$), yumuşak başlılıkla negatif yönde düşük düzeyde ($r=-,18, p<,05$), özdenetimlilikle pozitif yönde düşük düzeyde ($r=,23, p<,05$), deneyime açıklıkla pozitif yönde orta düzeyde ($r=,31, p<,01$) ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkla pozitif yönde düşük düzeyde ($r=,15, p<,05$) anlamli ilişki bulunmuştur. Fakat, **dışsal dini yönelim** ile nörotiklik arasında anlamli bir ilişki bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 10'a göre, **dışadönüklük** ile özdenetimlilik arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($r=,24, p<,05$), deneyime açıklıkla pozitif yönde düşük düzeyde ($r=,28, p<,05$) ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkla pozitif yönde düşük düzeyde ($r=,18, p<,05$) anlamli bir ilişki bulunmuştur. Fakat, **dışadönüklük** yumuşak başlılık ve nörotiklik arasında anlamli bir ilişki bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 10'a göre, **yumuşak başlılık** ile nörotiklik arasında negatif yönde düşük düzeyde ($r=-,17, p<,05$) ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkla pozitif yönde düşük düzeyde ($r=,21, p<,05$) anlamli bir ilişki bulunmuştur. Fakat, **yumuşak başlılık** ile özdenetimlilik ve deneyime açıklık arasında anlamli bir ilişki bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 10'a göre, **özdenetimlilik** ile nörotiklik arasında negatif yönde düşük düzeyde ($r=-,11, p<,05$), deneyime açıklıkla pozitif yönde düşük düzeyde ($r=,16, p<,05$) ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkla pozitif yönde düşük düzeyde ($r=,21, p<,05$) anlamli bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 10'a göre, **nörotiklik** ile deneyime açıklık ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasında anlamli bir ilişki bulunmamıştır ($p>,05$). Ayrıca, **deneyime açıklık** ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasında da anlamli bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 11.

Cinsiyet, Yaş, Eğitim Düzeyi, Gelir Düzeyi, Medeni Durum, Çocuk Sayısı, Dini Yönelim Ve Kişilik Özelliklerini Değişkenlerine Göre Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılığın Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata B	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	51,777	4,901	-	10,565	,000		
Cinsiyet	-5,589	,499	-,522	-11,202	,000	-,362	-,480
Yaş	,090	,046	,156	1,951	,052	-,193	,095
Eğitim Düzeyi	1,737	,596	,223	2,914	,004	,203	,141
Gelir Düzeyi	,874	,477	,104	1,831	,068	,107	,089
Medeni Durum	-2,420	,920	-,211	-2,631	,009	,089	-,127
Çocuk Sayısı	-1,385	,234	-,524	-5,931	,000	-,288	-,278
İçsel Dini Yönelim	-,113	,059	-,110	-1,924	,055	-,100	-,093
Dışsal Dini Yönelim	-,005	,080	-,005	-,065	,948	,153	-,003
Dışadönüklük	,048	,206	,013	,232	,817	,181	,011
Yumuşak başlılık	,478	,169	,127	2,822	,005	,206	,136
Özdenetimlilik	,096	,144	,032	,668	,504	,122	,033
Nörotiklik	-5,589	,499	-,522	-11,202	,000	-,072	-,078
Deneyime açıklık	-,040	,143	-,012	-,278	,781	,069	-,014
R= 0,628	R ² = 0,394						
F _(13,420) =21,008	p=,000						

Tablo 11’de cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, medeni durum, çocuk sayısı, dini yönelim ve kişilik özelliklerinin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyini anlamlı olarak yordayıp yordamadığının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizinin sonuçları verilmiştir.

Tablo 11’de göre, araştırmada kullanılan değişkenlerle oluşturulan model çocuğa yönelik şiddete duyarlılığı anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Bir başka deyişle, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, medeni durum, çocuk sayısı, içsel dini yönelim, dışsal dini yönelim, dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetimlilik, nörotiklik ve deneyime açıklık değişkenleri ile oluşturulan model çocuğa yönelik şiddete duyarlılık değişkeni ile pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir (R=0,628, R²=0,394, p<,05). 13

değişken birlikte, çocuğa yönelik şiddete duyarlılık değişkenindeki toplam varyansın yaklaşık %40'ını açıklamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık üzerindeki göreceli önem sırası; çocuk sayısı, cinsiyet, nörotiklik, eğitim düzeyi, medeni durum, yaş, yumuşak başlılık, içsel dini yönelim, gelir düzeyi, özdenetimlilik, dışadönüklük, deneyime açıklık, dışsal dini yönelimdir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, çocuk sayısı, nörotiklik, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, yumuşak başlılık değişkenlerinin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Yaş, içsel dini yönelim, gelir düzeyi, özdenetimlilik, dışadönüklük, deneyime açıklık, dışsal dini yönelim değişkenleri çocuğa yönelik şiddete duyarlılık üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği aşağıda sunulmuştur.

$$\begin{aligned} \text{ÇYŞD} = & 51,777 + (-5,589 * C) + (0,090 * Y) + (1,737 * ED) + (0,874 * GD) + (-2,420 * MD) \\ & + (-1,385 * ÇS) + (-0,113 * İDY) + (-0,005 * DDY) + (0,048 * DD) + (0,478 * YB) \\ & + (0,096 * ÖD) + (-5,589 * N) + (-0,040 * D) \end{aligned}$$

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırmanın temel amacı dini yönelim, kişilik özellikleri ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve bu değişkenlerin cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, yaş ve çocuk sayısı değişkenleriyle ilişkisinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan araştırma sorularına uygun istatistiksel analizlerle cevap aranmış ve elde edilen bulgular, temel alınan teoriler ve diğer araştırma bulguları çerçevesinde tartışılmıştır.

Tartışma, dört ayrı başlık halinde ele alınmıştır. İlk bölümde dini yönelim ile cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, yaş ve çocuk sayısı arasındaki ilişkiler üzerinde durulmuştur. Daha sonra, kişilik özelliklerinin cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, yaş ve çocuk sayısı değişkenleri ile ilişkisine dair tartışmaya yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise, çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, yaş ve çocuk sayısı ile ilişkisine dair elde edilen bulgular tartışılmıştır. Dördüncü bölümde ise, dini yönelim, kişilik özellikleri ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasındaki ilişki hakkında tartışmaya yer verilmiştir. Son bölümde ise, araştırmada kullanılan bazı değişkenler, dini yönelim ve kişilik özelliklerinin çocuğa yönelik şiddete duyarlılığı yordamasına dair yapılan regresyon analizinden elde edilen bulgular tartışılmıştır.

5.1. Dini Yönelim İle Cinsiyet, Medeni Durum, Eğitim Düzeyi, Gelir Düzeyi, Yaş Ve Çocuk Sayısı Arasındaki İlişkiler

Çalışma sonucunda, içsel ve dışsal dini yönelimin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir. Alanyazında bu çalışmadan elde

edilen bulguyu destekleyen alışmalar (Din, 2007; Kavas, 2013; Adıgüzel, 2014;) olduğu gibi, farklı bulguların elde edildiği çalışmalarda (Kurnaz, 2015; Ulus ve İkis, 2016; Atabey, 2017) bulunmaktadır. Bu alışma sonucunda elde edilen bulguya göre, kadın ve erkeklerin dini yönelim düzeyleri benzer olduğu ifade edilebilir.

Çalışma sonucunda, dini yönelimin medeni durum göre farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Evli bireylerin dini yönelim düzeyinin bekâr bireylere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Alanyazında bu çalışmadan elde edilen bulguyu destekleyen alışmalar (Aydemir, 2008; Kurnaz, 2015; Yoğurtçu, 2015; Demir, 2017) olduğu gibi, farklı bulguların elde edildiği çalışmalarda (şentürk, 2014) bulunmaktadır. Evli bireylerin dini yönelim düzeyinin yüksek olması, dinin insanlar üzerindeki kısıtlayıcı etkisinden kaynaklanıyor olabilir. Bekâr bireyler, dini kısıtlamalara karşı daha az tolerans gösterdikleri için dini yönelim düzeylerinin evli bireylere göre daha düşük olması beklenen bir sonuçtur.

Çalışma sonucunda, dini yönelimin eğitim düzeyine göre farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Üniversite mezunu bireylerin dini yönelim düzeyinin lise ve altındaki okullardan mezun olan bireylere göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Alanyazında bu çalışmadan elde edilen bulguyu destekleyen alışmalar (Aydemir, 2008; Koç, 2008; Kurnaz, 2015; Yoğurtçu, 2015) olduğu gibi, farklı bulguların elde edildiği çalışmalarda (Yüce, 2009) bulunmaktadır. Üniversite mezunu bireylerin daha sorgulayıcı ve kısıtlamalara karşı olması dini yönelim düzeylerinin düşük olmasının sebebi olabilir.

Çalışma sonucunda, dini yönelimin gelir düzeyine göre farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Aylık geliri 3000 TL'nin üzerinde olan bireylerin dini yönelim düzeyinin aylık geliri 3000 TL'nin altında olan bireylere göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Alanyazında bu çalışmadan elde edilen bulguyu destekleyen alışmalar (Günay, 1999; Koç, 2008; Kurnaz, 2015) olduğu gibi, farklı bulguların elde edildiği çalışmalarda (Uysal, 2006; Kimter, 2008; Yoğurtçu, 2015; Ulus ve İkis, 2016) bulunmaktadır. Bu farklılığın sebebi çalışmalarda belirlenen gelir düzeyi değişkenin farklı tanımlanmasından kaynaklanıyor olabilir.

Çalışma sonucunda, içsel dini yönelim ile yaş değişkeni arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki bulunmuşken, dışsal dini yönelim yaş değişkeni arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Alanyazında bu çalışmadan elde edilen bulguyu destekleyen çalışmalar olduğu gibi (Koç 2008) farklı bulguların elde edildiği çalışmalarda (Ulus ve İkis, 2016) bulunmaktadır. İçsel dini yönelimin yaş arttıkça artmasının sebebi olarak yaş arttıkça bireylerde görülen olgunlaşma gösterilebilir.

Çalışma sonucunda, içsel dini yönelim ile çocuk sayısı arasında herhangi bir ilişki bulunmamışken, dışsal dini yönelim ile çocuk sayısı arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Alanyazında bu çalışmadan elde edilen bulguyu destekleyen çalışmaların (Çoban, 2013; Kurnaz, 2015) olması, bu çalışmadan elde edilen bulgunun güvenilirliğini arttırmaktadır.

5.2. Kişilik Özellikleri İle Cinsiyet, Medeni Durum, Eğitim Düzeyi, Gelir Düzeyi, Yaş Ve Çocuk Sayısı Arasındaki İlişkiler

Çalışma sonucunda katılımcıların kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık ve özdenetimlilik boyutlarının cinsiyete göre anlamlı fark gösterdiği ve dışadönüklük, nörotiklik ve deneyime açıklık boyutlarının ise cinsiyete göre anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir. Kadınların doğası gereği yumuşak başlılık boyutundan erkeklere göre daha fazla puan elde etmeleri beklenen bir durumdur. Erkeklerin özdenetimlilik boyutundan aldıkları puanların ise kadınların özdenetimlilik boyutundan aldıkları puanlardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum erkeklerin kendilerini denetleme bakımından kadınlardan daha önde olduğunu göstermektedir. Alanyazında benzer bulgunun elde edildiği çalışmalar (Oktay, 2007; Yıldızlıoğlu, 2013; Ercan, 2014) olduğu gibi farklı bulguların elde edildiği çalışmalarda (Uğurlu, 2012; Göksal, 2017) bulunmaktadır. Bu durumun, çalışmalarda kullanılan örneklemelerin farklı özelliklere sahip olmasından kaynaklandığı ifade edilebilir.

Çalışma sonucunda katılımcıların kişilik özelliklerinden dışadönüklük, yumuşak başlılık ve özdenetimlilik boyutlarının medeni duruma göre anlamlı fark gösterdiği ve nörotiklik ve deneyime açıklık boyutlarının ise medeni duruma göre anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir. Evli bireylerin

dışadönüklük, yumuşak başlılık ve özdenetimlilik boyutlarından aldıkları puanların bekâr bireylerin aldıkları puanlardan yüksek olmasının evli bireylerin yaşam koşullarından kaynaklanabileceği ifade edilebilir. Evlilerin bekârlara göre daha fazla sorumluluk sahibi olmasının, onlardaki dışadönüklük, yumuşak başlılık ve özdenetimlilik özelliklerinin daha fazla gelişmesine sebep olduğu söylenebilir. Alanyazında benzer yönde bulguların elde edildiği çalışmaların (Demirci, 2003; Uğurlu, 2012) bulunması da, bu çalışmada elde edilen bulguların güvenilirliğini arttırmaktadır.

Çalışma sonucunda katılımcıların kişilik özelliklerine ait tüm boyutların eğitim düzeyine göre anlamlı fark gösterdiği belirlenmiştir. Üniversite mezunlarının kişilik özelliklerine ait tüm boyutlarda eğitim düzeyi lise ve altı olan katılımcılara göre daha yüksek puan elde ettiği görülmüştür. Sadece nörotiklik boyutunda bu durumun tersi gözlenmiştir. Bu durumda üniversite mezunların tüm kişilik özellikleri bakımından eğitim düzeyi lise ve altı olan katılımcılara göre daha iyi bir durumda olduğu ifade edilebilir. Alanyazında benzer bulguların elde edildiği çalışmaların (Oktay, 2007; Kalafat, 2012) olması bu çalışmada elde edilen bulgunun güvenilirliğini arttırmaktadır. Elde edilen bu bulgunun, üniversite mezunlarının daha iyi bir eğitim almasından kaynaklandığı söylenebilir. Diğer bireylere göre daha iyi bir eğitim alan üniversite mezunlarının kişilik özelliklerinin daha iyi bir durumda olması beklenen bir durumdur.

Çalışma sonucunda katılımcıların kişilik özelliklerine ait tüm boyutların gelir düzeyine göre anlamlı fark gösterdiği belirlenmiştir. Üniversite mezunlarının kişilik özelliklerine ait tüm boyutlarda aylık geliri 3000 TL ve üzeri olan katılımcıların diğer katılımcılara göre daha yüksek puan elde ettiği görülmüştür. Sadece nörotiklik boyutunda gelir düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durumda aylık geliri 3000 TL ve üzeri olan katılımcıların nörotiklik haricindeki kişilik özellikleri bakımından diğer katılımcılara göre daha iyi bir durumda olduğu ifade edilebilir. Alanyazında benzer bulguların elde edildiği çalışmaların (Basım, Çetin ve Tabak, 2009; Akbulut, 2010) olması bu çalışmada elde edilen bulgunun güvenilirliğini arttırmaktadır. Elde edilen bu bulgunun, gelir düzeyi daha yüksek olanların hayat şartlarının ve

aldıkları eğitimin kişilik özellikleri üzerindeki olumlu etkisinden kaynaklandığı ifade edilebilir.

Çalışma sonucunda, yaş değişkeni ile kişilik özelliklerine ait dışadönüklük ve nörotiklik boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamışken, yaş değişkeni ile yumuşak başlılık, özdenetimlilik ve deneyime açıklık boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşları arttıkça yumuşak başlılık, özdenetimlilik ve deneyime açıklık boyutlarından aldıkları puanların arttığı görülmüştür. Alanyazında benzer bulguların elde edildiği çalışmaların olması (Deniz, 2008; Uğurlu, 2012) bu çalışmadan elde edilen bulgunun güvenilirliğini arttırmaktadır. Katılımcıların yaşları arttıkça hayat tecrübelerinin artması ve kişilik özelliklerinin daha iyi bir duruma gelmesi beklenmesi beklenen bir durumdur.

Çalışma sonucunda, çocuk sayısı değişkeni ile kişilik özelliklerine ait yumuşak başlılık ve nörotiklik boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamışken, yaş değişkeni ile dışadönüklük, özdenetimlilik ve deneyime açıklık boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların çocuk sayısı arttıkça dışadönüklük ve özdenetimlilik boyutlarından aldıkları puanların azaldığı, fakat katılımcıların çocuk sayısı arttıkça deneyime açıklık boyutundan aldıkları puanların arttığı belirlenmiştir. Çocuk sayısı arttıkça başka insanlarla geçirilen vakitlerin azalması bireylerin dışadönüklük özelliğini azaltabilir. Ayrıca, çocuğa fazla vakit ayrılması bireylerin kendi hayatları üzerindeki denetimini de azaltabilir. Çocuk sayısı arttıkça deneyime açıklığın artması ise katılımcıların çocukları sayesinde farklı deneyimlere açık olmasından kaynaklanıyor olabilir.

5.3. Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık İle Cinsiyet, Medeni Durum, Eğitim Düzeyi, Gelir Düzeyi, Yaş Ve Çocuk Sayısı Arasındaki İlişkiler

Çalışma sonucunda, çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Kadınların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık puanlarının erkeklerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadınların erkeklere göre daha hassas ve çocuklara karşı daha duyarlı olmaları kadınların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık puanlarının yüksek olmasının sebebi olarak ifade

edilebilir. Ayrıca kız çocukların özellikle cinsel şiddet bakımından daha fazla mağdur olmaları (Cankur, 2012) çocuğa yönelik şiddete daha duyarlı olmalarına neden olabilir.

Çalışma sonucunda, çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Alanyazında evli kadınların daha çok şiddete maruz kaldıkları ve evlilik içerisinde şiddetin daha çok görüldüğü belirtilmektedir (Yanık ve ark., 2014). Bu durumda, evli olan bireylerin şiddet olaylarına daha fazla alıştığı için çocuğa yönelik şiddete karşı daha az duyarlı olması beklenebilir. Fakat evli bireylerin çocuk sahibi olmaları durumunda çocuğa yönelik şiddete duyarlılıklarını arttırmış olabilir. Oluşan bu dengenin çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın medeni duruma göre anlamlı fark göstermemesinde önemli rol oynadığı ifade edilebilir. Buna göre, bireylerin evli veya bekâr olmalarının çocuğa yönelik şiddete duyarlılıklarını etkilemediği sonucuna ulaşılabilir.

Çalışma sonucunda, çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Üniversite mezunlarının çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyinin eğitim düzeyi lise ve altı olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Üniversite mezunlarının daha iyi bir eğitim almaları ve daha bilinçli olmaları çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeylerinin daha yüksek olmasına sebebi olarak gösterilebilir. Eğitim düzeyi düşük olan ailelerde çocuğa yönelik şiddetin daha yaygın olduğunu gösteren çalışmalarda (Cengiz, 2008; AÇD, 2014) eğitim düzeyi düştükçe çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın azalması bulgusunu destekler niteliktedir.

Çalışma sonucunda, çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın gelir düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Aylık geliri 3000 TL ve üzeri olan katılımcıların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyinin aylık geliri 3000 TL'nin altından olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İyi bir gelire sahip olmanın daha iyi bir eğitim almakla yakından ilişkisi vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan katılımcıların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyinin yüksek olması gelir düzeyi yüksek olan katılımcıların da çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyinin yüksek olmasına neden olmuş olabilir. Ayrıca, gelir düzeyi yüksek olan ailelerde çocuğa yönelik şiddetin daha az

olduğunu gösteren çalışmaların (Polat, 2001; Sallan, 2002; Cengiz, 2008; AÇD, 2014) varlığı da eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın arttığı bulgusunu destekler niteliktedir.

Çalışma sonucunda, çocuğa yönelik şiddete duyarlılık ile yaş arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yaş arttıkça çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın azaldığı belirlenmiştir. Alanyazında benzer bulguların elde edildiği çalışmalar olduğu gibi, farklı bulguların elde edildiği çalışmalarda (AÇD, 2014; Davarcı, 2015) bulunmaktadır. Bu farklılık çalışmalarda kullanılan örneklemden kaynaklanıyor olabilir. Yaş arttıkça bireylerin daha fazla hayat çocuk yetiştirme tecrübesine sahip olması, az da olsa çocuğa yönelik şiddeti terbiye açısından meşru görmelerine neden olabilir. Bu durum çalışmada elde edilen yaş ile çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasındaki negatif yönlü ilişkiyi açıklamaktadır.

Çalışma sonucunda, çocuğa yönelik şiddete duyarlılık ile çocuk sayısı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Çocuk sayısı arttıkça çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın azaldığı belirlenmiştir. Alanyazında yer alan çocuk sayısının artmasının çocuğa yönelik şiddeti arttırdığını gösteren çalışmalarda (AÇD, 2014) bu çalışmadan elde edilen bulguyu destekler niteliktedir. Daha fazla çocuk yetiştirmek çocuğa yönelik şiddete duyarlılığı azaltabilir ve bireylerin az da olsa çocuğa yönelik şiddeti terbiye açısından meşru görmelerine neden olabilir. Bu durum çalışmada elde edilen çocuk sayısı ile çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasındaki negatif yönlü ilişkiyi açıklamaktadır.

5.4. Dini Yönelim, Kişilik Özellikleri ve Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Arasındaki İlişkiler

Çalışma sonucunda içsel dini yönelim ile dışadönüklük ve deneyime açıklık arasında negatif yönlü ilişki elde edilmiştir. Bu durum, bireylere ait dışadönüklük ve deneyime açıklık özellikleri arttıkça içsel dini yönelimlerinin azaldığını göstermektedir. Ayrıca, dışsal dini yönelim ile dışadönüklük ve deneyime açıklık arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Bu durum, bireylere ait dışadönüklük ve deneyime açıklık özellikleri arttıkça dışsal dini yönelimlerinin arttığını göstermektedir. Alanyazında benzer bulguların elde

edildiği çalışmaların (Saroglou, 2002; Koenig ve ark., 2012) olması, elde edilen bulgunun güvenilirliğini arttırmaktadır.

Çalışma sonucunda, içsel dini yönelim ile yumuşak başlılık arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Bu durum, bireylerde yumuşak başlılık özellikleri arttıkça içsel dini yönelimin arttığını göstermektedir. Ayrıca, dışsal dini yönelim ile yumuşak başlılık arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Buna göre, bireylerde yumuşak başlılık özellikleri arttıkça dışsal dini yönelimlerinin azaldığı ifade edilebilir. Alanyazında benzer bulguların elde edildiği çalışmaların (Piedmont, 2013; Şentepe ve Güven, 2015) bulunması, çalışmadan elde edilen bulgunun güvenilirliğini arttırmaktadır.

Çalışma sonucunda, içsel dini yönelim ve dışsal dini yönelimin özdenetimlilik ile pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Buna göre, bireylerin özdenetimlilik özellikleri arttıkça dini yönelimlerinin arttığı söylenebilir. Dindarlık düzeyi arttıkça bireylerin dinin kurallarını hayatlarında uygulama düzeyi de artar. Dini yönelimin artması bireyin hayatına yönelik özdenetimini arttırması anlamına gelmektedir. Bu durum çalışmadan elde edilen bulguyu açıklamaktadır. Alanyazında benzer bulguların elde edildiği çalışmaların (Kötehe, 1999; ; Mehmedoğlu, 2006; Uysal, 2006; Turan, 2009; Yüce 2009; Ok, 2011; Şentepe ve Güven, 2015;) bulunması, çalışmadan elde edilen bulgunun güvenilirliğini arttırmaktadır.

Çalışma sonucunda, içsel dini yönelim ile çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bu durum, bireylerin içsel dini yönelimi arttıkça çocuğa yönelik şiddete duyarlılığının arttığını göstermektedir. Fakat, dışsal dini yönelim ile çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, bireylerin dışsal dini yönelimi arttıkça çocuğa yönelik şiddete duyarlılıklarının azaldığı ifade edilebilir.

Çalışma sonucunda, özdenetimlilik ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bu durum, bireylerin özdenetimlilik özellikleri arttıkça çocuğa yönelik şiddete duyarlılıklarının arttığını göstermektedir. Benzer şekilde, yumuşak başlılık ile çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Buna göre,

bireylerin yumuşak başlılık özellikleri artıkça çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

5.5. Cinsiyet, Yaş, Eğitim Düzeyi, Gelir Düzeyi, Medeni Durum, Çocuk Sayısı, Dini Yönelim Ve Kişilik Özelliklerinin Çocuğa Yönelik Şiddeti Yordamasına Dair İlişkiler

Çalışma sonucunda, araştırmada kullanılan değişkenler, dini yönelim ve kişilik özelliklerinin çocuğa yönelik şiddete duyarlılığı yordamasına ilişkin kurulan modelin anlamlı olduğu görülmüştür.

Kurulan modelde, çocuk sayısı, nörotiklik, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, yumuşak başlılık değişkenlerinin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Alanyazında benzer bulguların olduğu çalışmaların (Cengiz, 2008; Cankur, 2012; AÇD, 2014, Yanık ve ark., 2014) çalışmadan elde edilen bulgunun güvenilirliğini göstermektedir.

6. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmanın amacı DYÖ, BFKÖ ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda uygun analizler yapılmış ve bulgular elde edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak çıkarılabilecek sonuçlar aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

- İçsel dini yönelim cinsiyete göre farklılaşmamakta fakat medeni duruma göre farklılaşmaktadır. Evli bireylerin içsel dini yönelim düzeyi bekâr bireylere göre daha yüksektir. Benzer şekilde, dışsal dini yönelimde cinsiyete göre farklılaşmamakta fakat medeni duruma göre farklılaşmaktadır. Evli bireylerin dışsal dini yönelim düzeyi bekâr bireylere göre daha yüksektir.
- İçsel dini yönelim eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Üniversite mezunlarının içsel dini yönelim düzeyi lise ve altındaki okullardan mezun olan bireylere göre daha düşüktür. Benzer şekilde, dışsal dini yönelim de eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Üniversite mezunlarının dışsal dini yönelim düzeyi lise ve altındaki okullardan mezun olan bireylere göre daha düşüktür.
- İçsel dini yönelim gelir düzeyine göre farklılaşmaktadır. Aylık geliri 3000 TL'nin üzerinde olan bireylerin içsel dini yönelim düzeyi aylık geliri 3000 TL'nin altında olan veya çalışmayan bireylere göre daha düşüktür. Benzer şekilde, dışsal dini yönelim gelir düzeyine göre

farklılaşmaktadır. Aylık geliri 3000 TL'nin üzerinde olan bireylerin dışsal dini yönelim düzeyi aylık geliri 3000 TL'nin altında olan bireylere göre daha düşüktür.

- İçsel dini yönelim ile yaş değişkeni arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki var iken, içsel dini yönelim ile çocuk sayısı arasında herhangi bir ilişki yoktur. Fakat, dışsal dini yönelim ile çocuk sayısı arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki var iken, dışsal dini yönelim yaş değişkeni arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- Dışadönüklük cinsiyete göre farklılaşmamakta fakat medeni duruma göre farklılaşmaktadır. Evli bireylerin dışadönüklük düzeyi bekâr bireylere göre daha yüksektir.
- Yumuşak başlılık cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Kadınların yumuşak başlılık düzeyi erkeklere göre daha yüksektir. Benzer şekilde, yumuşak başlılık medeni duruma göre de farklılaşmaktadır. Evli bireylerin yumuşak başlılık düzeyi bekâr bireylere göre daha yüksektir.
- Özdenetimlilik cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Erkeklerin özdenetimlilik düzeyi kadınlara göre daha yüksektir. Benzer şekilde, özdenetimlilik medeni duruma göre de farklılaşmaktadır. Evli bireylerin özdenetimlilik düzeyi bekâr bireylere göre daha yüksektir.
- Nörotiklik cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır. Benzer şekilde, deneyime açıklıkta cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır.
- Dışadönüklük eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Üniversite mezunların dışadönüklük düzeyi lise ve altındaki düzeydeki okullardan mezun olan bireylere göre daha yüksektir. Benzer şekilde, dışadönüklük gelir düzeyine göre de farklılaşmaktadır. Dışadönüklük düzeyi tüm gelir düzeyleri için farklılık göstermektedir.
- Yumuşak başlılık eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Üniversite mezunların yumuşak başlılık düzeyi lise ve altındaki düzeydeki okullardan mezun olan bireylere göre daha yüksektir. Benzer şekilde,

yumuşak başlılık gelir düzeyine göre de farklılaşmaktadır. Aylık geliri 3000 TL'nin üzerinde olan bireylerin yumuşak başlılık düzeyi aylık geliri 3000 TL'nin altında olan bireylerden daha yüksektir.

- Özdenetimlilik eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça özdenetimlilik düzeyi artmaktadır. Benzer şekilde, özdenetimlilik gelir düzeyine göre de farklılaşmaktadır. Gelir düzeyi arttıkça özdenetimlilik düzeyi de artmaktadır.
- Nörotiklik gelir düzeyine göre farklılaşmamakta fakat eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Üniversite mezunların nörotiklik düzeyi lise ve altındaki düzeydeki okullardan mezun olan bireylere göre daha düşüktür.
- Deneyime açıklık eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Üniversite mezunların deneyime açıklık düzeyi lise ve altındaki düzeydeki okullardan mezun olan bireylere göre daha yüksektir. Benzer şekilde, deneyime açıklık gelir düzeyine göre de farklılaşmaktadır. Aylık geliri 3000 TL'nin üzerinde olan bireylerin deneyime açıklık düzeyi aylık geliri 3000 TL'nin altında olan bireylerden daha yüksektir.
- Dışadönüklük ile çocuk sayısı değişkeni arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki var iken, dışadönüklük ile yaş değişkeni arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- Yumuşak başlılık ile yaş değişkeni arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki var iken, yumuşak başlılık ile çocuk sayısı değişkeni arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- Özdenetimlilik ile yaş değişkeni arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki var iken, özdenetimlilik ile çocuk sayısı değişkeni arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.
- Nörotiklik ile yaş ve çocuk sayısı değişkenleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.

- Deneyime açıklık ile yaş değişkeni arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Benzer şekilde, deneyime açıklık ile çocuk sayısı değişkeni arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.
- Çocuğa yönelik şiddete duyarlılık medeni duruma göre farklılaşmamakta iken cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Kadınların çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyi erkeklere göre daha yüksektir.
- Çocuğa yönelik şiddete duyarlılık eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Üniversite mezunların deneyime çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyi lise ve altındaki düzeydeki okullardan mezun olan bireylere göre daha yüksektir. Benzer şekilde, çocuğa yönelik şiddete duyarlılık gelir düzeyine göre de farklılaşmaktadır. Aylık geliri 3000 TL'nin üzerinde olan bireylerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeyi aylık geliri 3000 TL'nin altında olan bireylerden daha yüksektir.
- Çocuğa yönelik şiddete duyarlılık ile çocuk sayısı değişkeni arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki var iken, çocuğa yönelik şiddete duyarlılık ile yaş değişkeni arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- **İçsel dini yönelim**, dışsal dini yönelim ile pozitif yönde orta düzeyde, dışadönüklük ile negatif yönde orta düzeyde, yumuşak başlılık ile pozitif yönde düşük düzeyde, özdenetimlilik ile pozitif yönde düşük düzeyde, deneyime açıklık ile negatif yönde düşük düzeyde ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık ile pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişkiye sahiptir. Fakat, içsel dini yönelim ile nörotiklik arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.
- **Dışsal dini yönelim**, dışadönüklük ile pozitif yönde orta düzeyde, yumuşak başlılık ile negatif yönde düşük düzeyde, özdenetimlilik ile pozitif yönde düşük düzeyde, deneyime açıklık ile pozitif yönde orta düzeyde ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık ile pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişkiye sahiptir. Fakat, dışsal dini yönelim ile nörotiklik arasında herhangi bir ilişki yoktur.

- **Dışadönüklük**, özdenetimlilik ile pozitif yönde düşük düzeyde, deneyime açıklık ile pozitif yönde düşük düzeyde ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık ile pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişkiye sahiptir. Fakat, dışadönüklük ile yumuşak başlılık ve nörotiklik arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- **Yumuşak başlılık**, nörotiklik ile negatif yönde düşük düzeyde ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık ile pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişkiye sahiptir. Fakat, yumuşak başlılık ile özdenetimlilik ve deneyime açıklık arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- **Özdenetimlilik**, nörotiklik ile negatif yönde düşük düzeyde, deneyime açıklık ile pozitif yönde düşük düzeyde ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık ile pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişkiye sahiptir.
- **Nörotiklik** ile deneyime açıklık ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Ayrıca, **deneyime açıklık** ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılık arasında da herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.
- Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, medeni durum, çocuk sayısı, içsel dini yönelim, dışsal dini yönelim, dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetimlilik, nörotiklik ve deneyime açıklık değişkenleri ile oluşturulan model çocuğa yönelik şiddete duyarlılık değişkenindeki toplam varyansın yaklaşık %40'ını açıklamaktadır. Oluşturulan bu modele çocuk sayısı, nörotiklik, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, yumuşak başlılık değişkenleri anlamlı katkı sağlarken, yaş, içsel dini yönelim, gelir düzeyi, özdenetimlilik, dışadönüklük, deneyime açıklık, dışsal dini yönelim değişkenlerinin sağladığı katkı anlamlı değildir.

6.2. Öneriler

Çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar doğrultusunda konunun ilgililerine yapılabilecek öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- Araştırma sonucunda içsel ve dışsal dini yönelimin medeni durum, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılaştığı sonucu elde edilmiş fakat bu farklılaşmanın sebepleri irdelenmemiştir. Bu konuda ileride yapılacak araştırmalarda içsel ve dışsal dini yönelimin medeni durum, eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre farklılaşmasının sebepleri nitel bir çalışma kapsamında araştırılabilir.
- Çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın artırılması çocuğa yönelik şiddetin azaltılması için en önemli şartlardan biridir. Bu araştırmada çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkla ilgili bir model denemiştir. Modelin denenmesi sonucunda çocuk sayısı, nörotiklik, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, yumuşak başlılık değişkenlerinin modele anlamlı katkı sunduğu görülmüştür. Buna göre, çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın arttırmak, bir başka deyişle, çocuğa yönelik şiddeti azaltmak için yapılması planlanan bir programda bu değişkenler dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

AÇD (2014). Türkiye’de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. İstanbul: Bernard van Leer Vakfı.

Adıgüzel, A. (2014). Üniversite Gençliğinde Dini Yönelimin Sosyolojik Açıdan İncelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF ve Dicle Üniversitesi İİBF Karşılaştırmalı Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Akbulut, A. (2010). Duygusal Zekâ ve Kişiliğın Öğrenme Stilllerine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akduman, G., Ruban, C., Akduman, B. ve Korkusuz, İ. (2005). Çocuk ve Cinsel İstismar. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 3 (1), 9-14.

Akgül, M. (2004). Yaşlılık Ve Dindarlık, Dindarlık, Hayattan Zevk Alma Ve Mutluluk İlişkisi (Konya Huzurevi Örneği), *Dini Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 23-32.

Allport, G. (2004). *Birey Ve Dini* (Çev. Bilal Sambur). Ankara: Elis Yayınları.

Apple, M. T. (2013). *The big five personality traits and foreign language speaking confidence among japanese EFL students*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Temple University, Pennsylvania.

Aral, N. (1991). Ailenin Güçlenmesinde Aile Bireylerinin Sorumlulukları. *Ankara Aile Araştırma Kurumu. Eğitim-3*, 39.

Arıkan, Ç. (1988). Ailede Çocuğa Yönelik Şiddet. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 77-81.

Atabey, G. (2017). Siyasal Katılım İle Siyasal Yeterlik, Toplumsal Cinsiyet, Sistemi Meşrulaştırma Ve Dini Yönelim Değişkenlerinin İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ayan, S. (2007). *Aile içinde çocuğa yönelik şiddet (Sivas ilköğretim ikinci kademe öğrencileri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydemir, R. E. (2008). Dindarlık Ve Mutluluk İlişkisi (İlk Yetişkinlik Dönemi). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Bahadır, A. (2011). *İnsanın Anlam Arayışı Ve Din*, Konya: İnsan Yayınları.

Basım, H. N., Çetin, F. ve Tabak, A. (2009). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 20-34.

Bekçi, B. (2006). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı ile Öfke Tetikleyicileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bilgin, A. (2008). Aile İçi Bedensel Cezaya İlişkin Bir Çalışma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41 (31), 29-50.

Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N. ve Güneysu, S. (1999). 4-12 Yaşları Arasında 16.100 Çocukta, Örselenme Durumları ile İlgili Bir İnceleme. *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Ankara: Pelin OfsetTipo Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Bono, J.E., Boles, T.L., Judge, T.A., Lauver, K.J. (2002). The Role of Personality in Task and Relationship Conflict. *Journal of Personality*, 70(3), 1311-1344.

Brook, J. S., Zheng, L., Whiteman, M. ve Brook, D. W. (2001). Aggression in Toddlers: Associations with Parenting and Marital Relations. *The Journal of Genetic Psychology*, 162, 228-242.

Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
Cengiz, M. (2008). Çocukların Aile İçi Şiddete Uğramasına Neden Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik* (Çev. İ.D. Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.

Caligiuri, P. M. (2000). The big five personality characteristics as predictors of expatriate's desire to terminate the assignment and supervisor-rated performance. *Personnel Psychology*. 53, 67-68.

Cengiz, M. (2008). Çocukların Aile İçi Şiddete Uğramasına Neden Olan Sosyo Ekonomik Faktörler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Champoux, J.E. (2010). *Organizational behaviour: Integrating individuals, groups and organizations* (4. Baskı). New York: West Publishing Company.

Cirhinlioğlu, F. G. (2010). Dini Yönelimler Ve Önyargı. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 1369-1370.

Conroy, K., Hess, P. M., Panciera, A. & Simon, B. L. (1995). Identifying Domestic Violence in Child Abuse and Neglect Investigations. *New Hampshire: Paper presented at the 4th International Family Violence Research Conference*. University of New Hampshire, Durham.

Costa, P.T., McCrae R.R. (1995). Domains and Facets: Hierarchical Personality Assessment Using the Revised Neo Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 64 (1), 21-50.

Costa, P. T., McCrae, R. R. ve Dye, D. A. (1991). Facet scales for agreeableness and conscientiousness; A revision of the neo personality inventory. *Personality and Individual Differences*, 12 (9). 887-898.

Coştu, Y. (2009). Dine Normatif Ve Popüler Yaklaşım Bir DYÖ Denemesi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (15),119-139.

Çakıcı, E. (2002). *Çocuk İstismarının Öfke-İfade Tarzına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Çakır, H. (2013). Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler: Ankara Pursaklar Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çapur, Ç. O. (2006). Çalışan İlköğretim Öğrencilerinin Eğitim Beklentileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Çetin, Y. (2010). Dinin Meşrulaştırma Gücü Bağlamında Şiddet ve Terör. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

Çetinkaya Yıldız, E. ve Hatipoğlu Sümer, Z. (2010). Okul öncesi çocuklar ve şiddet: Tanık ve kurban olma düzeyleri, *İlköğretim Online*, 9 (2), 630-642.

Çoban, R. (2013). Lise Öğrencilerinde Dindarlık Ve Sanal Bağımlılık Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma (Burdur Gölhisar Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Çuhadaroğlu, F. (2000). Ergenlik Döneminde Psikolojik Gelişim Özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi: Adolan. Hacettepe Üniversitesi*, 881-882.

Demir, M. (2017). Dindarlık-Yardımseverlik İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Malatya Örneği), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kayseri.

Demirci, S. (2003). Öğretmenlerde beş faktör kişilik özellikleri ile iş doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Dervişoğlu, S. (2012). Çocuk İstismarı ve İhmali Açısından Sokakta Çalışan Çocuklar ve Avrupa Birliği Uygulamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Digman, J. M. (1990). *Personality structure: Emergence of the five-factor model. Annual Review Of Psychology. 41, 417-440.*

Digman, J. M. ve Inouye, J. (1986). Further specification of the five robust factors of personality. *Journal Of Personality and Social Psychology. 116-123.*

Dinç, A. (2007) Ergenlerde Anne-Baba Tutumları ve Dini Yönelim, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Donahue, M. J. (1985). Intrinsic and extrinsic religiousness: Review and metanalysis. *Journal Of Personality And Social Psychology, 48, 400-419.*

Dursun, Y. (2011). Şiddetin İzini Sürmek: Şiddet Nedir. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, Güz, 12, 1-18.*

Devries, K. M., Naker, D., Monteath-van Dok, A., Milligan, C. ve Shirley, A. (2016). *Collecting data on violence against children and young people: need for a universal standard, Int Health. 8, 159-161.*

Ece, H. K. (2000). *İslam'ın Temel Kavramları*, İstanbul: Beyan Yayınları.

Ercan, G. (2014). İlkokul ve Ortaokul Yöneticilerinin Kişilik Özellikleri ile Karar Verme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ergil, D. (2001). Şiddetin Kültürel Kökenleri. *Bilim ve Teknik Dergisi, 399, 40-41.*

Fırat, S. (2007). İstismara ve İhmale Uğramış Çocukların Tedavi ve Rehabilitasyonu: Bir Yataklı Merkez Modeli. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Tıp Anabilim Dalı, Adana.

Finkelhor, D. (1994). Current Information on the Scope and Nature of Child Sexual Abuse *The Future of Children. Sexual Abuse of Children. 4(2), 31-53.*

Flannery, D. J. (2006). Violence and Mental Health Everyday Life. Prevention and Intervention Strategies for Children and Adolescents. Newyork: Altamira Press.

Friedman, H., S. ve Schustack, M., W. (1999). *Personality: Classic theories and modern research. USA: Allyn and Bacon.*

Garbarino, J. (1978). *"The Elusive Crime of Emotional Abuse". Classic Papers in Child Abuse. (A. C. Donnelly, K. Oates Ed.). London: Sage Publications.*

Girard, R. (2003). *Şiddet ve Kutsal*. (N. Alpay Çev. 1.Baskı) İstanbul: Kanat Kitap.

Girgin, B. (2007). *Beş faktör Kişilik Modelinin İşyerinde Duygusal Tacize (Mobbing) Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kütahya.

Glaser, D. (2002). Emotional Abuse and Neglect (Psychological Maltreatment): A Conceptual Framework. *Child Abuse and Neglect*, 26, 697-714.

Goldberg, L. R. (1992). The development of markers for the big-five factor structure. *Psychological Assessment*. 4 (1), 26-42.

Göksal, M. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Üniversitesi Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Green F. C. (1975). Child abuse and neglect. A priority problem for the private physician. *Pediatric Clinics of North America*, 22 (2), 329-339

Günel, D. (2010). İşletmelerde Yıldırma Olgusu ve Yıldırma Mağdurlarının Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (3), 37-65.

Güneş, A. (2013). *Çocuklarda Mahremiyet Eğitimi-Labirent*. İstanbul: Selis Yayınları.

Gümüş, A. (2007). Şiddet Üzerine Şiddetli Duygular. *Persona Dergisi*, 1, Ocak-Şubat, 3-5.

Hobart, M. (1996). Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru. *Cogito*, 6-7, 51-64.

Hobbs, C. (2003). "Physical Abuse" Protecting Children from Abuse and Neglect in Primary Care. (M. J. Bannon, Y. H. Carter, Ed.). NewYork: Oxford University Press.

Hogan, R. (1996). Personality measurement and employment decisions. *American Psychologist*, 51 (5). 469-477.

Horton B. C. & Cruise T. K. (2001). *Child Abuse and Neglect: The School's Response*. Newyork: The Guilford Press.

Horzum, M. B., Ayas, T. ve Padır, M. A. (2017). Beş Faktör Kişilik Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması. *Sakarya University Journal of Education*, 7 (2), 398-408.

Hökelekli, H. (2007). Çocuk ve gençlerde şiddet olgusu ve önlenmesine yönelik öneriler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 61-78.

İçli, T., Öğün, A. ve Özcan, N. (1995). *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu*. (9) Ankara: Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.

İnanç, B.Y. ve Yerlikaya, E.E. (2016). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Johnson, J. A. ve Ostendorf, F. (1993). Clarification of the five-factor model with the abridged big five dimensional circumplex. *Journal of Personality and Social Psychology*. 3 (63). 563-576.

Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (28. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kalafat, S. (2012). Ortaöğretim Öğretmenlerinin Kişilik Özelliklerinin Öğretmen Yeterliliklerine Etkisinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kavas, E. (2013). Dini Tutum-Stresle Başa Çıkma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Kızılkaya, M. (2011). *İslam'da Evlilik ve Aile Okulu*. İstanbul: Hayat Yayınları.

Kimter, N. (2008). Benlik Saygısı Ve Dindarlık İlişkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Kirman, M. A. (2004). *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Rağbet Yayınları.

Knutson, F. J. (1995). Psychological Characteristics of Maltreated Children: Putative Risk Factors of Consequences. *Annual Review of Psychology*, 48, 243-267.

Kocacık, F. (2001). Şiddet Olgusu Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi* (2) 1,1-7.

Kozcu, Ş. (1991). Çocuk İstismarı ve İhmali Aile Yazıları 3. *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi*, 5/3, 379-390.

Köknel, Ö. (2001). *Kimliğini Arayan Gençliğimiz*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi

Köktaş, M. E. (1993). *Türkiye'de Dinî Hayat*, İstanbul: İşaret Yayınları.

Köylü, M. (2000). *Yetişkin Din Eğitiminin Teorik Temelleri*, Samsun: Etüt Yayınları.

Köroğlu, C. Z. (2012). Türkiye'de Dini Hayatın İncelenmesi: Bütüncül Bir Yaklaşım. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 82-102.

Köse, A. ve Ayten, A. (2012). Din psikolojisi. İstanbul: Timaş Yayınları.

KSGM, (2009). Aile içi şiddetle mücadele el kitabı. *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi*. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Ankara.

Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kurnaz, M. (2015). İlk Yetişkinlerde Dini Yönelim-Mutluluk İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Kurt, A. (2009). Dindarlığı Etkileyen Faktörler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1-26.

Lounsbury, J. W. ve Gibson, L. W. (2009). Handbook of research on contemporary theoretical. *Models In Information Systems*. 529- 543.

MacDonald, K. (1995). *Evolution, the five- factor model and levels of personality*. *Journal Of Personality*. 63, 525-567.

Mandacı, H. (2002). Ergenlik Döneminde Evlenen Kızların Psikososyal Özellikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (1992). Adding leibe und arbeit: The full five factor modal and well-being. *Personality and Social Psychology*. 17, 227-232.

Mehmedoğlu, A. U. (2004). *Kişilik ve Din*, İstanbul: Dem Yayınları.

Mian, M. (2004). World Report on Violence and Health: What It Ortalamas for Children and Pediatricians. *The Journal of Pediatrics*, 145, 14-19.

Nazik, M. H. ve Arlı M. (2001). Araştırma Teknikleri. İstanbul: YA-PA Yayıncılık.

Norman, W. T. (1963). Toward an adequate taxonomy of personality attributes: Replicated factor structure in peer nomination personality ratings. *Journal of Abnormal and Social Psychology*. 66, 574-583.

Oktay, H. (2007). İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Motivasyonu ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Okumuş, E. (2002). *Gösterişçi Dindarlık*, İstanbul: Pınar Yayınları.

Onay, A. (2004). *Dindarlık Etkileşim ve Değişim*, İstanbul: Dem Yayınları.

Ovacık, A. C. (2008). Aile İçi Şiddetin Erkek Çocuğun Şiddet İçeren Suç İşleme Davranışına Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özaltın, G. (2001). Aile içi şiddetin önlenmesinde ruh sağlığının korunmasında aileye yönelik hizmetlerin önemi, *T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu 1.Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu (2000'li Yıllarda Aile Hizmetleri), Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Bilim Serisi*, ss. 108-114. 09-11 Mayıs/Ankara.

Özdemir, S. ve Davarcı, Y. (2013). *Son Kale Aile*. (15-21). İstanbul: Korza Yayıncılık.

Özel, İ. (2011). *Sokak Çocukları ve Din*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.

Özer, E. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Duygusal Zeka ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Özkan, M. C. (2010). İstismar ve İhmalin Çocuklar Üzerindeki Fiziksel ve Psikolojik Etkilerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Öztürk, A. (2007). Bir Haklı Savaş Tartışması: Şiddet Meşru Olabilir mi? *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 43 (10). 115-128.

Öztürk, E. (2008). Türkiye'de Aile İçi Şiddet Kadın sığınma Evleri ve Din. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özyürek, A. (2017). Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (2), 462-472.

Padır, M. A. (2015). Ebeveyn İnternet Stili, Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile Sanal Zorba ve Sanal Mağdur Olma Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Peabody, D. ve Goldberg, D. (1989). Some determinants of factor structures from personality-trait descriptors. *Journal Of Personality and Social Psychology*. 57 (3). 552-567.

Peker, H. (2003). *Din Psikolojisi*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Peker, H. (2012). Kur'an'a Göre Dindarlığın Boyutları. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 41-49.

Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1: Tanımlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Puher, M. A. (2009). *The big five personality traits as predictors of adjustment to college*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Villanova University, Pennsylvania.

Riches, D. (1989). *Antropolojik Açıdan Şiddet*. (1. Basım, D. Hattatoğlu, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Roccas, S., Sagiv, L., Schwartz, S. H. ve Knafo, A. (2002). The Big Five Personality Factors and Personal Values. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 789-801.

Sallan, G. S. (2002). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa, Yoksulluk ve İnsan Hakları. (Y. Özdek, Der., 107-118), Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

Sajkowska, M. (2009). *The problem of Child Abuse: Attitudes and Experiences in Seven Countries of Central and Eastern Europe, Comparative report.* "Childhood without abuse": Toward a Better Child Protection System in Eastern Europe Project, from 2005-2009.

Saran, N. (1991) *Aile Hayatı ve Toplum. Aile Yazıları:3* Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını. Ankara: MN Ofset.

Shaye, A. (2009). *Infidelity in dating relationships: Do big five personality traits and gender influence infidelity?* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Alliant International University, California.

Somer, O. (1998). Türkçe'de kişilik özelliği tanımlayan sıfatların yapısı ve beş faktör modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13 (42), 17-32.

Somer, O., Korkmaz, M., Tatar, A. (2002). Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin Geliştirilmesi: Ölçek ve Alt Ölçeklerin Oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49), 2002, 21-33.

Şentürk, F. K. (2017). Etik Liderliğin Belirleyicileri Olarak Kişilik, Örgüt Kültürü ve Dini Yönelim: Antalya'daki Dört ve Beş Yıldızlı Otellerde Bir Uygulama. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14 (3), 2017, 186-206.

Somer, O. ve Goldberg, L. R. (1999). The structure of turkish trait descriptive adjectives. *Journal of Personality and Social Psychology*. 76 (3). 431- 450.

Sucaklı, M. H. (2003). *Van Yöresinde Kadın ve Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi. Van.

Şişman, Y. (2004). Sokakta Çalışan Çocukların Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri Sorun ve Çözüm Önerilerine Yönelik Eskişehir Örneği. *Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları*, 187, 23.

Taggar, S., Hackett, R. ve Saha, S. (1999). Leadership emergence in autonomous work teams: Antecedents and outcomes. *Personnel Psychology*. 52, 899-926.

TBMM AKR., (2010). *Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*. Ankara.

Telef, B. B. (2004). Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri Stresle Başaçıkma Yöntemleri ve Kontrol Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Topçu, S. (2009). *Silinmeyen İzler Çocuk Genç ve Engellilerin İstismarı* (1. Baskı). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Türk Dil Kurumu. www.tdk.gov.tr adresinden elde edildi. (Erişim: 07.04.2018 19:17).

Uğurlu, B. (2012). Resmi Liselerde Çalışan Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ile Kullandıkları Disiplin Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

URL1 : http://tr.0wikipedia.org/wiki/Fiziksel_istismar (Erişim: 12.04.2018 13:28).

Uysal, V. (2006). *Türkiye’de Dindarlık Ve Kadın*, İstanbul: Dem Yayınları.

Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. *Cogito Dergisi* 6-7, Kış-Bahar, 29-36.

Walker, L. E. A. (1999). Psychology and Domestic Violence Around the World. *American Psychologist*, 54, 1, January, 21-29.

Wulff, D. M., (2004). Din Psikolojisine Genel Bir Bakış II. (Çev. Mustafa Koç), *İslami Araştırmalar Dergisi*, 17 (4), 401-409.

WHO (2002). *World Report on Violence and Health*. (Ed. Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. & Lozano, R.). Geneva :World Health Organization. Yenibaş R. ve Şirin, A. (2007). *Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk* (1. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet Türkiye'ye Özgü Olmayan Bir sorun; Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*. (29).İstanbul: Boyut Yayınları. Zeytinoğlu, S. (2002). Çocuk İstismarı ve İhmali Sorununa Geniş Açıdan Yaklaşmak. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 15, 29-30.

Koç, Mustafa (2008). *Yetişkinlik Döneminde Dindarlık ile Benlik Kavramı Değişkenleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Yanık, A., Hanbaba, Z., Soygür, S., Ayaltı, B. Ve Doğan, M. (2014). Kadına Yönelik Şiddet Davranışlarının Değerlendirilmesi: Türkiye'den Kanıt. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4 (4), 104-111.

Yavuz, K. (1987). *Psikanalizde İlk Dini Gelişmelerin Değeri*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basın Evi.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yenibaş R. ve Şirin, A. (2007). *Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk (1. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet Türkiye'ye Özgü Olmayan Bir sorun; Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*. İstanbul: Boyut Yayınları.

Yıldız, M. (2001). Dindarlığın Tanımı Ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma. *Tabularasa Dergisi*, 1, 19-42.

Yıldızoğlu, H. 2013. Okul Yöneticilerinin Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile Çatışma Yönetimi Stili Tercihleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz, Ö. Y. (2008). Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet (Muğla Milas Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Yoğurtçu, F. (2009). Yetişkinlerde Dindarlık ve Ruh Sağlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yoon, K. (1997). *General mental ability and the big five personality dimensions: An investigation of the cross-cultural generalizability of their construct and criterion-related validities In Korea*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. The University of Iowa, Iowa.

Yörükoğlu, A. (1997). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yüce, F. (2009). Gençlerde Dini Yönelim ve Kişilik. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ziyalar, N. (1998). Çocukların Cinsel İstismardan Korunması Bir Eğitim Modeli Önerisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcı,

Bu anket çocuğa yönelik şiddete karşı duyarlılık ve dini yönelim ve kişilik özellikleri ile ilgili bir araştırma kapsamında uygulanmaktadır. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. İlerleyen sayfalarda kişisel bilgi formu ve bazı ifadelerden oluşan üç farklı anket bulunmaktadır. Eğer bu araştırmaya gönüllü olarak katılmak istiyorsanız, lütfen önce kişisel bilgi formunu doldurup, ardından anketlerdeki ifadeleri dikkatlice okuyup eksiksiz bir şekilde yanıtlayınız.

Çalışmaya katıldığınız için teşekkürler

Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyet: (1) Kadın (2) Erkek

Yaş:

Eğitim Düzeyi: (1) Okur-yazar değil (2) Okula gitmemiş ama okuma yazma biliyor

(3) İlkokul mezunu (4) Ortaokul mezunu (5) Lise mezunuydu (6) Üniversite mezunu

Aylık geliriniz:

Medeni durum: (1) Evli (2) Bekâr

Çocuğunuz var mı? Varsa kaç tane? :

Ek 2. Dini Yönelim Ölçeği

	Hiç katılmıyorum	Pek katılmıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Dini inançlarımı, hayatımın diğer tüm alanlarına uygulamak için elimden geleni yapmaya çalışırım	1	2	3	4	5
2. Dini inancın bana sağladığı en büyük yarar hüznün ve talihsizliklerle karşılaştığımda beni rahatlatmasıdır.	1	2	3	4	5

Ek 3. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
1. Kendimi içine kapanık biri olarak görüyorum.	1	2	3	4	5
2. Kendimi genellikle güvenilir biri olarak görüyorum.	1	2	3	4	5

Ek 4. Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği

	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum
1. Çocuğun şiddete tanık olmasını önlemek, gelecekte şiddet uygulayan bir birey olmasını önleyebilir.	3	2	1
2. Şiddet gören çocuklar, başkalarına şiddet uygulama eğilimi gösterirler.	3	2	1

ÖZGEÇMİŞ

Ömer Kurtuluş 13 Ekim 1992 yılında Şırnak'ın Cizre ilçesinde doğmuştur. İlkokulu 15 Temmuz ilköğretim Okulu'nda okumuştur. Lise öğrenimini de yine aynı şehirde Cizre Lisesi'nde tamamlamıştır. Üniversite eğitimini ise Kıbrıs'ta bulunan Yakınoğu Üniversitesi'nde almıştır. Yakınoğu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü'nden 2016 yılında başarıyla mezun olmuştur. Mezun olduktan hemen sonra 2016 yılında, hem Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nden pedagojik formasyon eğitimi almış hem de Yakınoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrenimine başlamıştır. Üniversite eğitimi bitirdikten sonra, 2017 yılında Cizre Devlet Hastanesi'nde stajını tamamlamıştır. Aynı zaman zarfında Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Şırnak kurumuna bağlı sosyal hizmet merkezinde psikologluğa başlamıştır. Sosyal hizmet merkezinde 1 yıl görev yaptıktan sonra Cizre'de bulunan Özel Bilim Teknik Koleji'nde rehber öğretmenliğe başlamıştır. 2018 yılı itibariyle Cizre Özel Bilim Teknik Koleji'nde okul rehber öğretmeni olarak çalışmaya devam etmekte ve Yüksek lisans öğreniminin tez aşamasında bulunmaktadır.

İNTİHAL RAPORU

DİNİ YÖNELİM, KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETE DUYARLILIK

ORJİNALLİK RAPORU

% 13	% 10	% 6	% 3
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikerisim.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
2	acikarsiv.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
3	joiss.karabuk.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
4	www.tbmm.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
5	Submitted to Eastern Mediterranean University Öğrenci Ödevi	<% 1
6	www.hayatonline.eu İnternet Kaynağı	<% 1

ETİK KURUL RAPORU

17.04.2018

Sayın Prof. Dr. Fatma Gül Cirhinlioğlu

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2018/143 proje numaralı ve “**Dini Yönelim ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerin Çocuğa Yönelik şiddete Duyarlılık Üzerindeki Etkisi**” başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

A handwritten signature in black ink, reading 'Direnç Kanol'.

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.